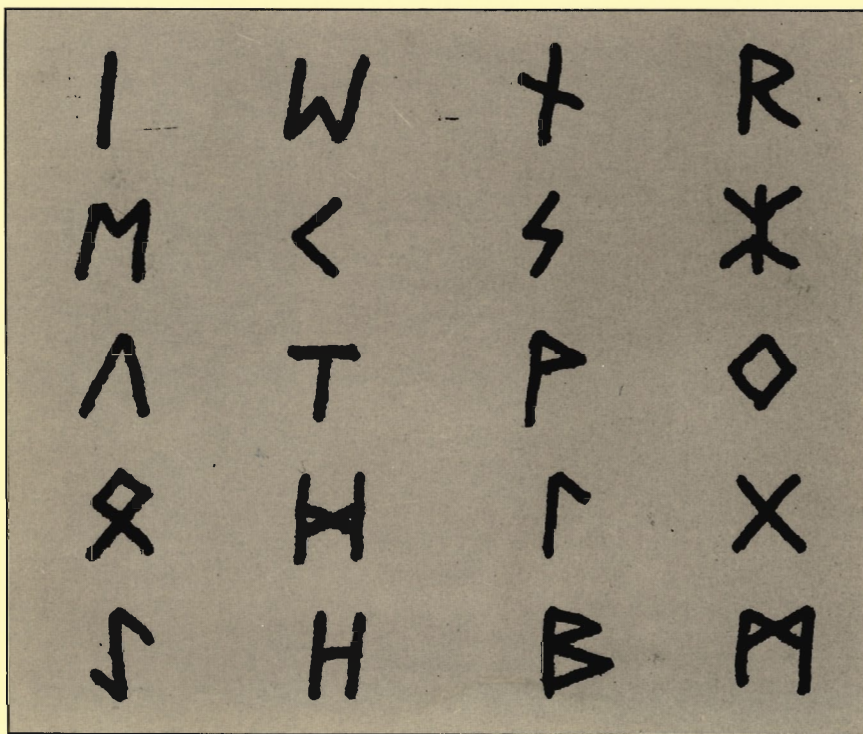

ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΩΝ
ΣΟΥΛΤΑΝΩΝ

ΔΑΥΛΟΣ

ΔΡΧ. 800

ΠΡΟ·Ι·ΣΤΟΡΙΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ
ΣΤΗΝ ΙΡΛΑΝΔΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ

ΒΑΤΙΚΑΝΟ: Πίσω από τις κλειστές πόρτες

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό
Κυδαθηναίων 29, Πλάκα
105 58 Αθήνα.
Τηλέφ.: 3223957, 9841655

Τα Γραφεία του Περιοδικού
λειτουργούν πρωινές ώρες
9.30-13.30 καθημερινά.

Ίδιοκτήτης-Εκδότης-Διευθυντής:
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ
Αχιλλέως - Μουσών 51
Παλαιό Φάληρο.

Φωτοστοιχειοθεσία-Ατελιέ:
«Ν. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ»
Μάγερ 11, Αθήνα, τηλ. 5221792.

Εκτυπώσεις:

Π. ΚΟΚΚΑΛΗΣ

Βιβλιοδεσία:

Κ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΟΣ

- Τιμή αντίτυπου: 800 δρχ.
- Ετήσια συνδρομή: 8.000 δρχ.
- Οργανισμών κ.λπ.: 10.000 δρχ.
- Φοιτητών: 5.000 δρχ.
- Εξωτερικού: 50 δολλ. ΗΠΑ.
- Οί συνδρομές προκαταβάλλονται
τόν μήνα Ιανουάριο κάθε χρόνου.

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ

Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

Όλες οι συνεργασίες και τα
ταχυδρομικά εμβάσματα στη
διεύθυνση:

ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ, Μουσών 51
175 62, Π. Φάληρο, Αθήνα.

Παρακαλούνται οι συνδρομητές
που αλλάζουν διεύθυνση, να το
γνωστοποιούν στο περιοδικό.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 7812:

Πλαστογραφημένο παρελθόν, ψευδές παρόν,
νεκρό μέλλον

Δ.Ι.Λ.

ΣΕΛΙΣ 7814:

Περί ήθους της ήγεσίας μας

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΛΙΣ 7815:

Τò ἀγκίστρι

Γ. Μ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΣΕΛΙΣ 7819:

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ
ΑΛ. ΦΙΛΙΠΠΑΣ, Ι. και Β. ΨΑΡΑΔΑΚΗΣ, Γ.
ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ, Π. ΒΟΥΓΙΟΥΚΑΣ, Δ.Α.
ΣΙΟΥΦΑΣ, Δ. ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ, Δ. Α. ΚΩ-
ΣΤΙΔΗΣ, Α. ΓΑΤΣΙΑΣ-Ε. ΜΠΕΞΗΣ.

ΣΕΛΙΣ 7827:

Η οίκογενειακή πολιτική της αρχαίας Α-
θήνας υπόδειγμα για την σημερινή

ΕΥΘΥΜΙΟΣ Γ. ΤΣΙΩΝΑΣ

ΣΕΛΙΣ 7831:

Ιστορικά στοιχεία για τις σχέσεις Έκκλη-
σίας-Σουλτανικού καθεστώτος

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΠΕΞΗΣ

ΣΕΛΙΣ 7844:

Η βυζαντινή εύγενής Θεοδώρα Φραντζή για
την στάση της Έκκλησίας στην Αλωση

ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΑΛΥΒΑΣ

ΣΕΛΙΣ 7845:

Η Ουαλλοϊρλανδική γραφή Ogam

ΚΑΛΙΜΑΧΟΣ ΔΙΟΓΕΝΟΥΣ

ΣΕΛΙΣ 7857:

Βατικανό: Πίσω από τις κλειστές πόρτες

ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΚΟΥΤΟΥΛΑΣ

ΣΕΛΙΣ 7859:

Τò Θέατρο στόν Διαφωτισμό του '21

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΟΥΚΟΒΙΣΤΑΣ

ΣΕΛΙΣ 7870:

Η ανθρωπότης επιστρέφει στους Δελφούς

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΠΟΙΗΣΗ:

ΚΑΛΛΙΑ ΧΥΤΗΡΟΓΛΟΥ, ΤΑΚΗΣ ΣΚΑΝΑ-
ΤΟΒΙΤΣ

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ:

ΕΛΛΟΓΑ ΚΑΙ ΜΑΝΤΙΚΑ: σελ. 7825 • ΑΙ-
ΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ: σελ. 7830 • ΕΘΝΙ-
ΚΑ: σελ. 7845 • ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ: σελ. 7855 •
ΔΙΗΓΗΜΑ: σελ. 7865 • Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ
ΙΔΕΩΝ: σελ. 7870.

Πλαστογραφημένο παρελθόν, ψεύτικο παρόν, νεκρό μέλλον

Τὴν διαχρονικὴ ἐνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἰσχυρίζεται ὅτι θέτει ὡς βάση τῆς ἐπίσημης ἰδεολογίας του τὸ Ρωμαϊκὸ Κρατίδιο ἀπὸ τῆς συστάσεώς του ἕως σήμερα. Καὶ θέλει τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος νὰ ἀρχίζῃ περίπου ἀπὸ τοὺς «Ἀρχαῖκους Χρόνους» (οἱ λαμπροὶ πανάρχαιοι ἑλληνικοὶ πολιτισμοὶ τῆς Αἰγαιακῆς, τῆς Μινωικῆς καὶ τῆς Μυκηναϊκῆς περιόδου, ποὺ λεπτομερῶς περιγράφονται ἀπὸ τὸν Ὅμηρον καὶ ἐπαληθεύονται ἀπὸ τὴν Ἀρχαιολογίαν καὶ οἱ ἀκόμη παλαιότεροι, προκατακλυσμιαῖοι, τῆς «Θεογονίας» παρασιωπῶνται ἢ ἀποκλείονται ἀκόμη ὡς «προελληνικοί») καὶ νὰ συνεχίζεται ἀδιάκοπα, π.χ. καὶ στὸ Βυζάντιον (ἀκόμη κι ἂν σ' αὐτό, πλὴν τῆς γλώσσας, τὰ πολιτικὰ καὶ ἰδεολογικὰ του στοιχεῖα μέχρι λίγο πρὸ τῆς Ἀλώσεως ἦταν κατὰ τὸ πλεῖστον ὅχι ἀπλῶς ξένα πρὸς κάθε ἑλληνικόν, ἀλλὰ καὶ ἀποδεδειγμένα ἔπαιζαν τὸν ρόλον τοῦ ἱστορικοῦ ἐξολοθρευτῆ καὶ «διακόπτη» τῆς τυπικῆς ἑλληνικῆς συνέχειας). Δὲν χρειάζεται ἐδῶ ἀνάλυση, γιὰ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸ ποιοὺς συνέφερε καὶ συμφέρει μιὰ τέτοια ἀντιιστορικὴ σύλληψη τῆς διαχρονικῆς ἐνότητας τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὸ Ρωμαϊκὸ Κρατίδιο — οἱ νοοῦντες νοεῖτσαν.

Βεβαίως ὑπάρχει ἡ διαχρονικὴ διὰ μέσου τῶν χιλιετιῶν ἐνότης τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ἡ Ἑλλὰς παραμένει πράγματι ἡ μεγαλύτερη καὶ μακροβιώτερη, ἂν ὅχι ἡ μοναδική, ἱστορικὴ «σταθερά» στὴν συνειδητὴ ζωὴ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλὰ ἡ ἱστορικὴ ὑπόστασις τῆς «σταθερᾶς» αὐτῆς δὲν ἔχει τὴν πλαστογραφημένη πορεία καὶ τὴν παραποιημένη μορφή ποὺ τῆς δίνει ἡ Ρωμαϊκὴ ἐπίσημη ἰδεολογία.

Ἡ συντριπτικὴ ἀπόδειξις ὅτι ὑφίσταται συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως «Ἑλλὰς» ὡς ζῶσα, ὑπαρκτὴ καὶ ἀνεξάλειπτη πραγματικότης, ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν τυπικὴ τῆς ἔκλειψις ἐδῶ καὶ δύο χιλιετίες, εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ἔκτοτε ἡ Ἑλλὰς ὡς πρότυπο, ὡς τρόπος ἀντιλήψεως τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ Κόσμου καὶ ὡς παγκόσμιον πολιτιστικὸ μέγεθος μειώνεται, βάλλεται, πλῆττεται,

ἀποσιωπᾶται, διαστρεβλώνεται, καταπατεῖται, συκοφαντεῖται καὶ οὕτως εἶπεῖν «πολιορκεῖται» πανταχόθεν μὲ ἐπιμονή, μὲ μῖσος, μὲ δόλια μέσα συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως ἕως καὶ σήμε-
ρα. [Γιὰ ὅσους δὲν τὸ ἔχουν συνειδητοποιήσει αὐτό, δὲν θὰ κά-
νω ἱστορικὴ ἐπισκόπηση τῶν διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἀνθελλη-
νικῶν διωγμῶν πάσης ὑφῆς, εἰδους καὶ κατηγορίας ἐκ μέρους
Ρωμαίων, Βυζαντινῶν, Φράγκων, Τούρκων, Ρωμιοσύνης θὰ ἀ-
ναφερθῶ ἀπλῶς στὸ σήμερα. Σήμερα: ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα (ἡ
μητέρα τῶν γλωσσῶν ἀλλὰ καὶ ἡ πρώτη τιτὴ προϋπόθεση ἐπι-
βιώσεως τῆς Ἑλλάδος) εἶναι ἡ μόνη γλῶσσα τῆς γῆς ποὺ
πλήττεται μὲ ὅλα τὰ μέσα, ἀκόμη καὶ μὲ νομικά· ἡ Ἑλληνικὴ
Ἱστορία εἶναι τὸ μόνο τμήμα τῆς Παγκόσμιας Ἱστορίας (τὸ
μέγιστο καὶ σημαντικώτατο) ποὺ χρονικὰ συρρικνώνεται, ἀ-
ποκρύπτεται, ἀγνοεῖται, ὑποτιμᾶται, υποβαθμίζεται καὶ δια-
στρεβλώνεται· ὁ νεώτερος Ἑλληὴν εἶναι ὁ μόνος ἄνθρωπος ἐπὶ
τῆς γῆς ποὺ ἰδεολογικά πιέζεται καὶ «πλάθεται» ἔτσι, ὥστε νὰ
μισῇ κάθε δικό του καὶ νὰ θαυμάζῃ κάθε ξένο, ὥστε νὰ μὴν ἔ-
χῃ καμμιά ἰδεολογικὴ αὐτοπεποιθήση, ἱστορικὴ συνείδηση ἢ
ἐθνικὴ ὑπερηφάνεια, ἀλλὰ νὰ κατατρύχεται ἀπὸ τὰ πιὸ βασαν-
ιστικὰ συμπλέγματα ἐθνικῆς μειονεξίας καὶ ὥστε νὰ ἀγνοῇ ἐ-
ντελῶς ποιὸς ἦταν καὶ ποιὸς εἶναι, μολονότι ἀνήκει στὸ ἀρ-
χαιότερο καὶ ἱστορικώτερο ἔθνος τῆς γῆς].

Ἡ ἐπίσημη ἰδεολογία τοῦ Ρωμαίικου Κρατιδίου ὡς ψευδῆς
ἔχτισε ἓνα ψευδὲς οἰκοδόμημα (τὸ σύγχρονο θλιβερό κατα-
σκεύασμα, ὅπου ζοῦμε) καὶ ὡς ἀντιστορικὴ δὲν ἐγγυᾶται οὔτε
γεννᾷ «ἱστορία» (= ἱστορικὴ ἐπιβίωση τοῦ Ἑλληνισμοῦ). Οἱ
τριγμοὶ ἀκούονται ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοὺς ὧτα μὴ ἔχοντας, καὶ ἡ
προοπτικὴ γιὰ τὸ μέλλον εἶναι περίπου ἡ βεβαιότης γιὰ ἐπερ-
χόμενο ἱστορικὸ θάνατο. Εἶναι ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου νὰ δοῦ-
με κατὰματα τὸ ἀληθινὸ παρελθόν. Εἶναι ὁ μόνος τρόπος νὰ
ξαναβροῦμε τὸν χαμένο σήμερα ἐαυτό μας. Καὶ εἶναι ἡ μόνη
δυνατότης γιὰ νὰ ἐπιζήσουμε στὸ μέλλον.

Δ.Ι.Λ.

Περὶ ἥθους τῆς πολιτικῆς καὶ πνευματικῆς ἡγεσίας

«Αὐτοκτόνησε μαθητῆς, ἐπειδὴ τὸν ἐπέπληξε ὁ δάσκαλός του». (Οἱ ἐφημερίδες).

Τὶ νὰ πῇ κανεὶς πιά! Σ' αὐτὴ τὴν χώρα τὸ φιλότιμο θὰ μᾶς φάῃ. Ἐχῶ βαρεθῇ νὰ μετράω αὐτόχειρες καὶ παραιτήσεις. Σκέτῃ Ἰαπωνία γίναμε. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα οἱ πολιτικοὶ μας. Μόλις κάποιος ἐξ αὐτῶν αἰσθανθῇ ὅτι μὲ τὴν στάση του, πιθανῶς ἔστω, βλάπτει τὰ γενικώτερα συμφέροντα τοῦ μείζονος Ἑλληνισμοῦ, τραβάει ἓνα χαρακίρι καὶ πάει καλλιὰ του. Ἄν καὶ βέβαια ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων ἀποδεικνύει, ὅτι τέτοιοι λόγοι δὲν συντρέχουν, ἀφοῦ εἶναι γνωστὸν τοῖς πᾶσιν ὅτι ὅλοι ἀνεξαιρέτως ἀγωνίζονται μέχρι θανάτου νυχθημερὸν γιὰ τὰ ἐθνικά μας θέματα, τοὺς ἀπόδημους, τοὺς ὑπόδουλους καὶ τὶς παροικίες. Μέχρι ἀλυτρωτικὸ ζήτημα ἔθεσαν γιὰ τοὺς Ἕλληνες τῆς πάλαι ποτὲ Σοβιετικῆς Ἑνώσεως. Ἀσχετα, ἂν μερικοὶ κακόβουλοι ἰσχυρίζονται ὅτι αὐτὸ τὸ θέμα τὸ ἔθαψαν οἱ ἴδιοι ἀσυζητητί.

Ἄς εἶναι! Τοῦλάχιστον ὑπάρχει ἀπόλυτος διαφάνεια στὶς πράξεις καὶ ἡ ἐντιμότης τρέχει ἀπὸ τὰ μπατζάκια δλων τῶν κυβερνήσεων, ποὺ κατὰ καιροὺς κυβέρνησαν τὸ Ρωμαίικο Κρατίδιό μας. Εὐτυχῶς δὲν ἐγιναν ποτὲ οἰκονομικὰ σκάνδαλα καὶ οὐδέποτε χαριστικὲς πράξεις, ποὺ νὰ μαρτυροῦν φαυλότητα, εὐνοιοκρατία, νεποτισμὸ ἢ ἄλλα συναφῆ ἐκφυλιστικὰ φαινόμενα. Γι' αὐτὸ δικαίως ὑπουργοὶ καὶ βουλευτὲς δὲν δίνουν βάση στὰ σχόλια τῶν ἀνθρώπων τῶν τριόδων. Καὶ ὀρθῶς δὲν παραιτοῦνται. Καὶ στὸ κάτω-κάτω γιατί; Σήμερα αὐτοὶ κυβέρνηση, αὔριο οἱ ἄλλοι. Ψητὸ ὑπάρχει γιὰ ὅλους. Ἄς εἶναι καλὰ ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς καὶ ὁ Ντελὸρ μὲ τὰ πακέττα του.

Μετὰ ἀπ' ὅλα αὐτὰ εἶναι φανερό, ὅτι ἡ παροιμιώδης ἀξία, τὸ ἅγιο ἥθος καὶ ἡ σκυλίσια ἐργατικότητα τῶν πολιτικῶν μας πρέπει νὰ ἀμείβονται. Ἐστω καὶ ἀναδρομικά. Ἡ πάντοτε γεμάτη αἶθουσα τῆς Βουλῆς εἶναι ὁ ἀψευδὴς μάρτυς τῆς βαθειᾶς ἀγωνίας τῶν ἐθνοπατέρων γιὰ τὴν τύχη τοῦ ἔθνους, ποὺ συχνὰ-πυκνὰ ἀναγκάζονται νὰ δείχνουν τὸ ἱεραποστολικὸν ἥθος τους μὲ κάθε τρόπο σὲ πολιτικούς φίλους καὶ ἀντιπάλους. Καὶ δὲν θέλω νὰ ἀκούω χαζομάρες, ὅτι διάγουν προκλητικὰ βίο χλιδῆς καὶ εὐμάρειας. Πένονται οἱ ἄνθρωποι καὶ πρέπει νὰ ἐνισχυθοῦν. Ὅχι ὅλα τὰ λεφτά στοὺς συνταξιούχους Ι.Κ.Α., Τ.Ε.Β.Ε. καὶ ἄλλων ταμείων.

Ὅμως μέγιστη εὐαισθησία δείχνουν καὶ οἱ πνευματικοὶ μας ταγοί. Γιὰ παράδειγμα ὁ γνωστὸς καθηγητῆς τὸν «κράζουν» σὲ γενικὴ συνέλευση; Ἀμέσως δίνει παραίτηση. Βγάζουν εἰς βάρος του βιβλίον; Μπάμ, παραίτηση. Ἐχει τρελλάνει τὸν κόσμον μὲ τὸ ἥθος του. Τέλος πάντων αὐτὸς ὁ ἀνδρισμὸς του εἶναι καταστρεπτικός. Ἀλλὰ τὸ κυριώτερον προσόν του εἶναι ἡ μελέτη. Ἀργησε λίγο νὰ παρουσιάσῃ τὸ διδακτορικὸν του, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἔχει σημασία. Τὸ ἔκανε ἀπὸ σεμνότητα: Δὲν ἤθελε νὰ ζῇ ὁ καθηγητῆς, ποὺ ἀντελήφθη, ὅτι ἀντέγραψε. Ἀλλωστε, ὅταν εἶχε βαθμολογηθῇ μὲ 0 ἡ πρώτη διατριβὴ του ὡς προϊόν λογοκλοπῆς, εἶχε ἀποπειραθεῖ (σὲ ὄνειρον) νὰ θέσῃ τέρμα στὴ ζωὴ του. Τέτοιο ἥθος, τόσο φιλότιμο...

Γιῶργος Πετρόπουλος

Τὸ ἀγκίστρι

Μὲ ἀφορμὴ τὰ ἐρεθίσματα ἀπὸ τὴν ἐντυπωσιακὴ ἔρευνα τοῦ κ. Ε. Μπεξῆ στὰ τεύχη 132 καὶ 133 τοῦ «Δαυλοῦ» γιὰ τοὺς διωγμοὺς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸ θὰ προσθέσω ἓνα λιθαράκι στὴν μεγάλη προσπάθεια γιὰ τὴν ἀποτίναξη τοῦ συσσωρευμένου ἀπὸ αἰῶνες ιστορικοῦ ψεύδους.

Εἶναι γνωστό, ὅτι κάθε κράτος χωρὶς ἱστορικὸ παρελθόν, γιὰ νὰ ἔχει μιὰ συνοχὴ μεταξὺ τῶν ὑπηκόων του, δανεῖζεται ἢ ἐφευρίσκει μιὰ δόξα ἀπὸ τὸ μακρυνὸ παρελθόν. Ἔτσι ἔγινε μὲ πολλὰ Εὐρωπαϊκὰ κράτη στὶς ἀρχὲς τοῦ περασμένου αἰῶνα, ποὺ στὴν ἀπελπισία τους νὰ βροῦν ρίζες, δημιούργησαν πριγκιπικὰ συμπεθεριά, υἱοθέτησαν ξένα σύμβολα καὶ τὰ ἐθνικὰ χρώματα ἄλλων χωρῶν. Ἡ Ρωσία, ἡ Γερμανία, ἡ Αὐστρία, ἡ Ἀλβανία εἶναι μερικὲς ἀπὸ αὐτὲς τὶς χώρες ποὺ προσπάθησαν στὰ πρῶτα τους βήματα μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο νὰ σφετερισθοῦν τὴν ἱστορία τοῦ Βυζαντίου. Μὲ τὴν ἱστορικὴ τους ὁμως ὠρίμαση ὅλα αὐτὰ τὰ κράτη νωρίτερα ἢ ἀργότερα πέταξαν τὰ δεκανίκια τοῦ βυζαντινοῦ τους κάλπικου παρελθόντος.

Τὸ ζητούμενο ὁμως ἦταν, ὁ Ἑλληνισμὸς νὰ ἀποδεχθεῖ σὰν συνέχειά του τὸν Βυζαντινὸ ἐφιάλτη καὶ ἐκτελεστή του. Ἐτοιμάστηκε τὸ δόλωμα καὶ τὸ «Ἀνατολικὸ Ρωμαϊκὸ Κράτος» πολὺ μετὰ τὴν πτώση του μετονομάστηκε «Βυζάντιο», σὲ περίοδο μάλιστα ποὺ κάθε τι Ἑλληνικὸ ἦταν ἀκόμα συνώνυμο τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς κατάρτας. Ἔτσι ὁ Ἑλληνισμὸς «ἔχαψε τὸ δόλωμα μαζί μὲ τὸ ἀγκίστρι», ποὺ λέει ὁ λαὸς μας, καὶ ὅ,τι ἄφησε ἀνέπαφο ἢ 1000ετῆς Βυζαντινὴ λαίλαπα στὴν ἀπροκάλυπτη καὶ κατὰ μέτωπον ἐπίθεση εἰς βάρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ποὺ προκάλεσε τὴν μεγαλύτερη γενοκτονία σὲ διάρκεια καὶ ἀγριότητα στὸ παγκόσμιο χρονικὰ, ἤλθε νὰ ἀποτελειώσῃ τὸ παρὰ φύσιν ἀγκάλιασμα στὸν ἀνιέρο αὐτὸν γάμο.

Πρῶτος ποὺ βάλθηκε νὰ ἀναφέρει καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ αὐτὴ τὴν παρὰ φύσιν σχέση ἦταν ὁ ἱστορικὸς Κ. Παπαρρηγόπουλος. Ἐπειδὴ ὁμως οἱ συμπατριῶτες μας τοῦ περασμένου αἰῶνα εἶχαν πιὸ πρόσφατες τὶς μνημειοκαὶ τὸ πλῆσιμο ἐγκεφάλου δὲν εἶχε ἀκόμη πάρει τὴν σημερινὴ ἐπιστημονικὴ του δομὴ οὔτε εἶχε προλάβει νὰ ἐπιδράσῃ ἀνασταλτικά, ἀντέδρασαν δυναμικὰ σ' αὐτὲς του τὶς ἀπόψεις. Σύσσωμος ὁ πνευματικὸς κόσμος τῆς μικρῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας τοῦ ἐπετέθηκε λεκτικά, γραπτὰ, δικαστικά. Πράγματι δὲν ξεχώριζαν καὶ σὲ πολλὲς περιπτώσεις ταύτιζαν τὸν Βυζαντινὸ ἐξολοθρευτὴ μὲ τὸν Τοῦρκο δυνάστη, καὶ σὲ ἐπιστολὲς μάλιστα ἀγωνιστῶν τοῦ '21 ὁ Τουρκικὸς στρατὸς συχνὰ πυκνὰ ἀναφέρεται σὰν «Βυζαντινός». Ἀμφιβάλλω, ἂν ὑπάρχει ἄνθρωπος καὶ σήμερα ἀκόμη μὲ πιὸ πολλὰ ἀπὸ τὸν ἐν λόγω ἱστορικὸ προσφυγὲς εἰς βάρος του. Ἀλλάξαν τὸν νόμο («περὶ ἐτεροχθόνων»), γιὰ νὰ τὸν ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Ἑξωτερικῶν σὰν ἐπικίνδυνον γιὰ τὰ ἔθνη μας θέματα καὶ τὸ βιβλίο του τῆς Ἱστορίας δὲν ἔγινε δεκτὸ γιὰ πολλὰ χρόνια σὰν βοήθημα ἀπὸ τοὺς

μαθητὲς τοῦ Γυμνασίου Ἀρρένων Ἀθηνῶν, παρὰ μόνον ὅταν γυμνασιάρχης ἔγινε ὁ συμπατριώτης του φαναριώτης Μουστοξύδης.

Ἐν τῷ μεταξύ δημιουργήθηκε ἡ φήμη ὅτι ὁ Παπαρρηγόπουλος μὲ τὸ ἔργο του «ἀποστόμωσε» τὸν Φαλμεράουερ. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ οἱ ἀντιδράσεις ὑποχώρησαν: Ποιὸς Ἕλληνας τολμοῦσε πλέον νὰ τὸν ἀμφισβητήσῃ; Ἔτσι σὲ λίγο ξεχάστηκαν οἱ ἀντιδράσεις, γιὰ νὰ περάσῃ τελικὰ στὴν πλειοψηφία τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ αὐτὸ ποὺ πέρασε. «*Νὰ σέ κάψω, Γιάννη, νὰ σ' ἀλείψω λάδι*», λέγει πάλι ὁ λαὸς στὶς περιπτώσεις αὐτές. Τὸ ἐρώτημα εἶναι, πῶς μιὰ ἱστορία γραμμένη στὰ Ἑλληνικὰ ἀπὸ ἓναν ἄγνωστο στὸ διεθνὲς κοινὸ ἱστορικὸ ἔτσι ἀπλὰ καὶ εὐκόλα «ἀποστόμωσε» τὸν πολὺ Φαλμεράουερ — καὶ σήμερα μὲ ὅλα τὰ σύγχρονα μέσα ἐπικοινωνίας, μὲ 10.000.000 ἀγανακτισμένους Ἕλληνες, μὲ χρυσὴ λάρνακα, μὲ τὸν Ἥλιο τοῦ Δίου, μὲ τὰ κόκκαλα τοῦ Φιλίππου νὰ μὴν μποροῦμε νὰ πείσουμε μερικοὺς σύγχρονους Φαλμεράουερ γιὰ τὸ τί εἶναι «αὐτὸ ποὺ κάνει νιάου νιάου στὰ κεραμίδια». Κατὰ τὴν ταπεινὴ μου ἀποψη ἴσως ἐδῶ νὰ βρίσκεται καὶ τὸ ἀγκίστρι, ποὺ μᾶς τραβάει καὶ δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ ὀρθοποδίσουμε.

Τὸ μεγάλο λάθος πάντως, ποὺ γίνεται ἀπ' ὅλους τοὺς ἱστορικοὺς ἐρευνητὲς τῆς Βυζαντινῆς καὶ μετα-Βυζαντινῆς περιόδου, εἶναι ἡ ἀδυναμία τους ἀπὸ σκοπιμότητα ἢ φόβο ἢ ἐμπάθεια νὰ παραδεχτοῦν καὶ νὰ συνδέσουν διαχρονικὰ τὰ ἐγκλήματα σὲ βάρος τοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων. Ἔτσι εἴμαστε εὐκόλα θύματα καὶ συνεχῶς χαμένοι: τὸ ἐγκλημα συνεχίζεται μὲ τὴν ἴδια ἀπανθρωπιὰ, τὸν ἴδιο ἀμείωτο ρυθμὸ, τὴν ἴδια ἀποφασιστικότητα, μὲ μέθοδο, μὲ δόλο, μὲ πείσμα.

Αὐτοὶ ποὺ πυρπόλησαν τὶς βιβλιοθήκες τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Περγᾶμου καὶ πλῆθος ἄλλες μικρότερες, γιὰ νὰ χαθεῖ τελικὰ τὸ Ἑλληνικὸ Πνεῦμα καὶ ἡ προσφορὰ του στὴν ἀνθρωπότητα, αὐτοὶ τώρα δηλώνουν σωτῆρες τῆς ἀρχαίας μας γραμματείας. Εἶναι οἱ ἴδιοι, ποὺ κατέστρεψαν τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Εἶναι οἱ ἴδιοι, ποὺ τρεῖς φορές πυρπόλησαν τὰ ἀρχεῖα τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, γιὰ νὰ μείνῃ τελικὰ ὡς σπουδαῖο πειστήριο τῆς συμβολῆς στὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση τοῦ γένους τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀγίου Κοσμᾶ. Εἶναι οἱ ἴδιοι, ποὺ λύντσαρσαν τὴν Ὑπατία, παλαιότερα. Εἶναι οἱ ἴδιοι, ποὺ ἐκτέλεσαν, τεμάχισαν καὶ ἔρριξαν στὸν ἀσβέστη τὸν Θ. Καΐρη.

Εἶναι οἱ ἴδιοι οἱ ἀθεόφοβοι, ποὺ συμπεριέλαβαν στὰ ἱερά μας βιβλία φράσεις τοῦ τύπου: «*Ἡ γνῶσις φυσιοῦ*» — «*Τὰ μωρὰ ὁ Θεὸς ἐπέλεξεν, ἵνα τοὺς σοφοὺς τῆς γῆς κατασχύνῃ*» — «*Οἱ γνωρίζοντες γραφὴν μετὰ τοῦ διαβόλου, οἱ ἀγράμματοι μετὰ τοῦ Χριστοῦ*», γιὰ νὰ μπορέσουν μετὰ ἀπὸ ἓνα 1000ετὲς ἀνελέητο πνευματικὸ σφυροκόπημα εἰς βάρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ κατ' ἐπέκτασιν τῆς ἀνθρωπότητος νὰ ἐπιβάλουν τὴν ἀγραμματοσύνη σὰν προτέρημα καὶ τὴν Ἑλληνικὴ σοφία σὰν ἀμαρτία. Εἶναι οἱ ἴδιοι, ποὺ ἔδωσαν ἐντολή, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ Δ. Καμπούρογλου, στὶς 12/10/1882, νὰ γίνῃ ἀπόξεση τῶν κάθε λογῆς ἐπιγραφῶν ἀπὸ τοὺς κίονες

καὶ τοὺς ἀρχαίους ναοὺς γιὰ λόγους «αἰσθητικούς», ὅποτε γραπτὲς μαρτυρίες αἰώνων ἔπεσαν θύμα γιὰ ἄλλη μιὰ φορά.

[Μετὰ ἀπὸ τὴν διαχρονικὴ καταστροφικὴ ἀντιμετώπιση τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος φαντάζομαι νὰ μὴν ὑπάρχει κανεὶς ἀφελής, πού νὰ πιστεύει ἀκόμη τὴν λανθασμένη ἀποψη, ὅτι αὐτοὶ πού εἶχαν σὰν παντί τὴν Ἰουστινιάνειο ἐντολὴ «... ἐς ἔδαφος φέρειν» τὴν Ἑλληνικὴ ἀμαρτία, καὶ ἐξαφάνισαν τόνους ἀπὸ μάρμαρα καὶ ἐπιγραφές, ἔσωσαν τὰ ἔργα Ἑλλήνων κλασσικῶν! Διότι μόνον ἀσήμαντα «ρετάλια» ἀπὸ ἓνα μεγαλειῶδες σύνολο ἐπιστήμης, σοφίας καὶ τέχνης εἶναι ὅσα διέφυγαν τὴν καταστροφὴ ἀπὸ τοὺς φωτοσβέστες. Ἀλλωστε ἡ φωτιὰ εἶναι πιὸ εὐκολὴ ὑπόθεση γιὰ τέτοιας ποιότητος ἀνθρώπους. Οἱ Βυζαντινοὶ βοήθησαν τοὺς Εὐρωπαίους νὰ μεταφράσουν τὰ ἔργα τῶν Ἑλλήνων κλασσικῶν, πού ἔφερε στὴν Εὐρώπῃ ὁ Φρειδερίκος ὁ Β΄ ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴ, καὶ κυρίως ἀπὸ τὸ τάγμα τῶν Ἰσμαηλιτῶν, πού γιὰ τὴν πράξη του αὐτὴ ἄλλωστε ἀφορίστηκε ἀπὸ τὴν Δυτικὴ Ἐκκλησία. Ἔτσι στὴν δεκαετία τοῦ 1950 ἀπὸ τὶς ἀπομακρυσμένες βιβλιοθήκες τῶν Ἰνδιῶν συνέλεξε καὶ ἔφερε στὴν Ἑλλάδα τὰ ἔργα τοῦ Ἀρχιμήδη μὲ δικά του ἑξοδα ὁ φίλος καὶ δάσκαλός μου Ε. Σταμάτης, πού φέτος τὸν Μάρτιο κλείνουν δύο χρόνια ἀπὸ τὸν θάνατό του. Τὴν ἐκτύπωση τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ ἔργου, πού ἐπιμελήθηκε ὁ ἴδιος ὁ Εὐάγ. Σταμάτης, ἀνέλαβε τὸ Τεχνικὸ Ἐπιμελητήριον Ἑλλάδος στὴν ἱστορικὴ ἔκδοσή του «Τὰ Ἀπαντα τοῦ Ἀρχιμήδη»].

Εἶναι οἱ ἴδιοι, πού τὸν περασμένο αἰῶνα μὲ τὸ «ἐπιστημονικὸ τους κύρος» ἐδίδασκαν τοὺς Ἕλληνες, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἦταν ἓνα δημιούργημα τῆς φαντασίας. Εἶναι οἱ ἴδιοι σήμερα, 100 χρόνια μετὰ τὶς ἀνακαλύψεις τοῦ Σλήμαν, πού περνᾶνε στὰ σχολικὰ βιβλία τοῦ Γυμνασίου προτάσεις ὅπως «... ὁποῖος πάρει στὰ σοβαρὰ αὐτὰ πού λέει ὁ Ὅμηρος κινδυνεύει νὰ πέσει ἔξω...» Εἶναι οἱ ἴδιοι, πού μᾶς δίδασκαν, ὅτι ἡ Γραμμικὴ Γραφὴ Α καὶ Β δὲν εἶχε καμμία σχέση μὲ τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, καὶ ἐπομένως ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς δὲν ἦταν Ἑλληνικὸς. Εἶναι οἱ ἴδιοι, πού ἐμπόδισαν τὸν περασμένο αἰῶνα ἔξι σοβαρὲς Ἑλληνικὲς προσπάθειες γιὰ τὴν ἀναδιοργάνωση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στὴν Ἑλλάδα, γιὰ νὰ ὑποχωρήσουν τελικὰ μετὰ τὴν διεθνή πλοκὴ τοῦ ζητήματος, καὶ νὰ ἔχουμε σήμερα αὐτὸ τὸ πολυεθνικὸ περιφερόμενο παζάρι. Εἶναι οἱ ἴδιοι, πού ἐμπόδιζαν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν νὰ γίνουν παραστάσεις τοῦ Ἀρχαίου Δράματος. Εἶναι οἱ ἴδιοι, πού ἀφόρισαν τὸν Σικελιανό, γιὰ νὰ ἀποτρέψουν καὶ νὰ ἐκφοβίσουν παρόμοιες πρωτοβουλίες, γιὰ νὰ ὑποχωρήσουν τελικὰ τὸ 1950, ὅποτε τὸ Ἀρχαῖο Δράμα μπῆκε γιὰ πρώτη φορά στὸ ρεπερτόριον τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου. Εἶναι οἱ ἴδιοι, πού μὲ μπροστάρηδες τοὺς φανατικοὺς καλόγερους Κύριλλο, Μεθόδιο, Λούθηρο, Γεώργιο Κριαρᾶ καὶ ἄλλους τροποποιοῦσαν τὸ Ἑλληνικὸ ἀλφάβητο, τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ δημιουργοῦσαν ἀνύπαρκτες γραφές, γλῶσσες καὶ ἐθνότητες, γιὰ νὰ τεμαχίσουν καὶ συρρικνώσουν τὸ ἔ-

→
 θνος τῶν Ἑλλήνων. Εἶναι οἱ ἴδιοι, πού σήμερα παρουσιαζόμενοι σάν ση-
 μαιοφόροι τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας διδάσκουν τὰ παιδιά μας ὅτι τὸ Ἑλ-
 ληνικὸ ἀλφάβητο ἔχει προέλευση Φοινικική.

Καὶ ἐδῶ ἀποδεικνύεται δυστυχῶς, πὼς ὅλοι αὐτοί, πού τοὺς συγκινεῖ
 καὶ τοὺς ἐνώνει ἀκόμη σήμερα περισσότερο ἢ Ἰουστινιάνειος ἐντολὴ «ἐς ἔ-
 δαφος φέρειν» τὴν Ἑλληνικὴν ἀμαρτίαν ἀπὸ τὸ «μητρός τε καὶ πατρός τε
 καὶ πάντων τῶν ἄλλων προγόνων τιμιώτερον καὶ ἀγιώτερόν ἐστιν ἡ πα-
 τρίς...», ἔχουν περάσει στὸ δεύτερο ἐπιτελικὸ σχέδιο, πού εἶναι τὸ ἀπὸ γῆς
 ἀφανίζει... Γιατί, ὅσο καὶ ἂν ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν φαίνεται μακροπρόθε-
 σμα ἡ παραπάνω διαστρέβλωση τῆς ἀλήθειας περὶ τῆς Φοινικικῆς προέ-
 λευσης τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, θὰ ἔχει τέτοιες δυσάρεστες συνέπειες
 στὸν Ἑλληνισμό, μιὰ καὶ τώρα δὲν ἀμφισβητοῦνται μερικά τετραγωνικά
 μέτρα γῆς, ἀλλὰ ἡ ψυχὴ καὶ ὁ συνδετικὸς κρίκος τῶν Ἑλλήνων, πού ὅλες
 οἱ ἄλλες ἐθνικὲς καταστροφές μας θὰ φαντάζουν σάν ἐλάσσονος σημασίας
 ἱστορικὰ περιστατικά.

Ἄς ἐλπίσουμε, ὅτι ἡ ντόπια καθηγητικὴ νομενκλατούρα, πού προωθεῖ
 τὴν Φοινικικὴ προέλευση τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου (καμμία ἄλλη «γνώ-
 ση» δὲν προβάλλεται στὰ βιβλία τοῦ ΟΕΔΒ μὲ τέτοια ἐπιμονὴ καὶ σύστη-
 μα ἀπὸ τὸ Νηπιαγωγεῖο ὡς τὸ Λύκειο ὅσο αὐτὴ, ὅπως καὶ πουθενά πάλι
 δὲν θὰ βρεῖτε στὰ βιβλία τοῦ ΟΕΔΒ νὰ γίνεται λόγος γιὰ τὸν Γραικὸ καὶ
 τὸν Ἑλληνα), θὰ ἀπαλλαγεῖ τελικὰ ἀπὸ τὸ ἀρρωστημένο σύνδρομο τῆς ἀ-
 μαρτίας τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, πού τὴν διακατέχει, ἢ ὅτι θὰ πάψει
 τελικὰ νὰ εἶναι ὁ ἀποκλειστικὸς σημαιοφόρος τῶν Ἑλληνικῶν γραμμά-
 των, γιὰ νὰ μπορέσει ἐπιτέλους νὰ ἀπαγκιστρωθεῖ τὸ γένος τῶν Ἑλλή-
 νων.

Γ. Μ. Σωτηρίου

Ἀντιπρόεδρος Ἑλληνοευρωπαϊκῆς Ἑνώσης Ἑκπαιδευτικῶν

Δὲν ὑπάρχει παρὼν καὶ μέλλον γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἂν
 δὲν ξέρη τὸ παρελθόν της. Ὁ «Δαυλὸς» ἀγωνίζεται νὰ τὸ ἀ-
 νασύρη κάτω ἀπὸ τὸν ὄγκο τοῦ ψεύδους καὶ τῆς λησμονιᾶς καὶ
 νὰ τὸ ἀναστηλώσῃ. Ἀξίζει καὶ εἶναι συμφέρον τοῦ καθενός,
 Ἑλληνας ἢ μὴ, νὰ συμπαρασταθῇ στὸν σκληρὸν αὐτὸν ἀγῶνα.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Οἱ τύμβοι τῆς ὁμηρικῆς Ἰθάκης (= Λευκάδας)

Κύριε διευθυντά,

Στὸ τεῦχος 131 τοῦ «Δαυλοῦ» (Νοέμβριος 1992) ὁ κ. Κ. Κουτροβέλης ἀναφέρεται σὲ δύο τύμβους, ποὺ ἐντόπισε στὴ νοτιοδυτικὴ Λευκάδα στὶς περιοχὲς τῶν χωριῶν Σύβρο καὶ Κοντάραινα. Τὸν τύμβο τοῦ Σύβρου τὸν καταγράφει τύμβο τοῦ Λαέρτη καὶ τὸν τύμβο τῆς Κοντάραινας τύμβο τοῦ Ὀδυσσεά. Ὁ πρῶτος ἀπὸ τοὺς τύμβους ἔχει ὕψος 69,50 μέτρα καὶ ὁ δεύτερος 75 μέτρα. Ὁ κ. Κουτροβέλης τοποθετεῖ τὴ πόλη τῆς Ὀμηρικῆς Ἰθάκης στὴ νοτιοδυτικὴ Λευκάδα, ἐνῶ ὁ Νταϊρπελντ τὴν τοποθετεῖ στὴ νοτιοανατολικὴ μὲ κριτήριό τὴν ταυτότητα τῆς Ὀμηρικῆς περιγραφῆς μὲ τὰ τοπογραφικὰ δεδομένα τῆς περιοχῆς, ποὺ ἐπαληθεύτηκε ἀπὸ τὶς ἀνασκαφές του στὴ πεδιάδα τοῦ Νυδριοῦ, ποὺ φέρανε σὸ φῶς τοπογραφικὸ τῆς ἀρχαίας πόλης, πολλοὺς τάφους, ποὺ 33 χαρακτηριστήκανε βασιλικοὶ ἀπὸ τὸ περιεχόμενό τους, ἐνῶ δὲν ἔχουνε ἀποκαλυφθεῖ καὶ οἱ ὑπόλοιποι. Ἐνα κτίσμα μεγάλων διαστάσεων, ποὺ τὰ ὑπόγεια νερά δὲν ἐπιτρέψανε τὴ διερεύνησή του, θεωρήθηκε ὡς τὸ ἀνάκτορο τοῦ Ὀδυσσεά στὴν περιοχὴ τοῦ Στενοῦ, κοντὰ στοὺς βασιλικοὺς τάφους. Καὶ τώρα ἂς ἀφήσουμε τὸν Ὅμηρο νὰ μιλήσει γιὰ τὰ τοπογραφικὰ γνῶρίσματα τῆς Ἰθάκης, ποὺ ἀναμφισβήτητα ταυτίζονται μὲ τῆς Λευκάδας. Θὰ ἀναφέρουμε μερικά:

Δύο εἶναι τὰ βουνὰ τῆς Ὀμηρικῆς Ἰθάκης: Τὸ «*Νήριτον εἰνοσίφυλλον ἀριπρεπές*» (Ὀδύσεια ι 22), τὸ πιὸ χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τῆς πατρίδας του, ποὺ ἀναφέρει στοὺς Φαίακες ὁ Ὀδυσσεύς. Εἶναι τὸ «*Νήριτον εἰνοσίφυλλον*» (Ἰλιάδα Β 632) στὸν Κατάλογο τῶν καραβιῶν, ποὺ καὶ δῶ ἀναφέρεται σὰν χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τῆς Ἰθάκης καὶ ὄχι σὰν ξεχωρὸ νησί, ποὺ λαθεμένα παραδέχτηκε ὁ Νταϊρπελντ. Καὶ τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ ἐπίθετο *εἰνοσίφυλλον* (πυκνοδασωμένο), ποὺ πάντα ἀναφέρεται σὲ βουνά, ὅπως «*Πήλιον εἰνοσίφυλλον*» (λ316). Τὸ Νήριτο εἶναι ἕνας ὀρεινὸς ὄγκος, ποὺ ξεκινάει ἀπὸ τὰ βορεινὰ καὶ φτάνει στὰ νότια τοῦ νησιοῦ διχοτομώντας τὸ σὲ νοτιοδυτικὴ καὶ βορειοανατολικὴ περιοχὴ. Εἶναι τὸ σημερινὸ βουνὸ Ἐλάτη. Τὸ ἄλλο βουνὸ εἶναι τὸ Νήιο στὰ βορειοανατολικά τοῦ νησιοῦ. Εἶναι τὸ σημερινὸ βουνὸ Σκάροι. Ὅπως εἶπαμε, τὸ Νήριτο συμβολίζει τὸ χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τῆς Ἰθάκης. Τὸ Νήιο εἶναι καθοριστικὸ γιὰ τοπογράφηση τῆς πόλης. Ὅταν ὁ Τηλέμαχος καὶ ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ, ποὺ τὸν συνοδεύει μὲ τὴ μορφή τοῦ Μέντορα, ρωτιοῦνται ἀπὸ τὸ Νέστορα ποιοὶ εἶναι καὶ ἀπὸ ποῦ ἔρχονται, ὁ Τηλέμαχος τοὺς ἀπαντᾷ:

ἡμεῖς ἐξ Ἰθάκης ὑπονῆιου εἰλήλασμεν

[ἡμεῖς ἀπ' τὴν ὑπονῆιο Ἰθάκη ἔχομε ἔρθει] (γ81).

Ἄν ἡ πόλη ἦτανε στὴ νοτιοδυτικὴ περιοχὴ τῆς Λευκάδας, ὁ Τηλέμαχος θὰ τὴν ὀνόμαζε ὑπονῆριτο, γιὰ τὴν θὰ βρισκότανε κάτω ἀπὸ τὸ βουνὸ Νήριτο. Τὰ χοιρομάντρια τοῦ Εὐμαιοῦ ὁ Νταϊρπελντ τὰ τοποθετεῖ στὴν περιοχὴ τοῦ χωριοῦ Εὐγῆρος στὴ νοτιοδυτικὴ Λευκάδα μὲ κριτήριό τοὺς ὁρμούς ἀπόβασης τοῦ Ὀδυσσεά ἀπὸ τοὺς Φαίακες, τὰ Σύβοτα, καὶ τοῦ Τηλέμαχου σὸ γυρισμὸ τοῦ ἀπ' τὸ ταξίδι του, τὸ Σκύδι. Ἀπὸ τὰ Σύβοτα ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ δείχνει στὸν Ὀδυσσεά τὸ Νήριτο:

τοῦτο δὲ Νήριτόν ἐστιν ὅρος κατασιμένον ὕλη.

[νὰ τὸ βουνὸ τὸ Νήριτο τὸ δασοσκεπασμένο] (ν 351).

Ἀπὸ τὰ χοιρομάντρια ξεκινάει ὁ Εὐμαιὸς μιὰν αὐγὴ μὲ ἐντολὴ τοῦ Τηλέμαχου νὰ πάει στὴν πόλη μήνυμα στὴ μάνα του, πῶς γύρισε ἀπ' τὸ ταξίδι (π130-131), καὶ νὰ ἐπιστρέψει χωρὶς καθυστέρηση (π150-153). Ἔτσι καὶ ἐγίνε. Στὰ χοιρομάντρια ἔφτασε τὶς βραδυνὲς ὥρες (π452-453). Ἄν ἡ πόλη ἦτανε στὴ νοτιοδυτικὴ Λευκάδα, πῶς δικαιολογεῖται ἡ πολὺωρη πορεία τοῦ Εὐμαιοῦ; Ὁ

Νταϊρπελντ ἐπισημαίνει τὸ ἐπίθετο τοῦ Εὐμαιου *συβώτης*, ἀπὸ τὸ *σῦς* = χοῖρος στὶς λέξεις *Σύβοτα* καὶ *Σύβρος*. Καὶ ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ συμβουλεύει τὸν Ὀδυσσεά νὰ περάσει ἀπὸ τὸ χοιροβοσκὸ του:

αὐτὸς δὲ πρῶτιστα συβώτην εἰσαφικέσθαι

(μὰ πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἐσὺ νὰ πᾶς γιὰ τὸ χοιροβοσκὸ σου] (ν404).

Ἐπειτα ἀπὸ τὸ σκοτωμὸ τῶν μνηστήρων ὁ Ὀδυσσεάς, ἀφοῦ πέρασε τὴ νύχτα κοντὰ στὴ γυναικα τοῦ τὴν Πηνελόπη φοβούμενος ἐξέγερση τῶν Ἰθακησίων, σὺν ξημέρωσε πῆρε μαζί του τὸν Τηλέμαχο, τὸν Εὐμαιο, τὸ Φιλοίτιο καὶ φύγανε γιὰ τὸ ἀγρόκτημα τοῦ πατέρα του Λαέρτη (ψ366-372). Ὁ Νταϊρπελντ τὸ ταυτίζει μὲ τὸ σημερινὸ ἀγρόκτημα τοῦ Πασᾶ, σὲ ἀπόσταση 4 χιλιόμετρα ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα. Ἐκεῖ ἔχει μιὰ πλούσια νεροπηγὴ καὶ μιὰ ἀνηφορικὴ διάταξη ἀντιστοιχῇ μὲ τὴν Ὀμηρικὴ περιγραφὴ. Ὁ Εὐπείθης, πατέρας τοῦ μνηστήρα Ἀντίνοου, ξεσηκώνει τοὺς Ἰθακήσιους, ὅταν μὲ τὸν ἐρχομὸ τῆς μέρας πληροφορηθῇ τὸ σκοτωμὸ τῶν μνηστήρων (ω426-437). Παρὰ τὶς προσπάθειες τοῦ Μένοντα (ω443-449) καὶ τοῦ Ἀλιθέρη (ω454-462) περισσότεροι ἀπὸ τοὺς μισοὺς Ἰθακήσιους (ω463-464) ξεκινᾶνε γιὰ τὸ ἀγρόκτημα τοῦ Λαέρτη. Ὁ Ὀδυσσεάς μὲ τὸν Τηλέμαχο, τὸν Εὐμαιο, τὸ Φιλοίτιο, τὸ Λαέρτη καὶ τοὺς δούλους του συμπλέκονται μὲ τοὺς ἑνοπλοὺς τοῦ Εὐπείθου, ποὺ σκοτώνεται ἀπὸ τὸ Λαέρτη, ἐπεμβαίνει ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ καὶ γίνεται συμφιλίωση (ω531-532). Καὶ ἀναφέρω ἐδῶ τὸ ἀγρόκτημα τοῦ Λαέρτη, γιατί ἀπέχει γύρω στὰ 8 χιλιόμετρα ἀπὸ τὴν λιμνοθάλασσα, μοναδικὸ δρόμο σωτηρίας γιὰ τὸν Ὀδυσσεά καὶ τοὺς συνεργάτες του. Τὸ λέει ὁ Εὐπείθης:

ἀλλ' ἴομεν, μὴ φθέωσι περαιωθέντες ἐκεῖνοι

[ἅς πᾶμε, μὰς κι ἀντιπεραπροφτάσουν καὶ διαβοῦνε] (ω437).

Ὁ Ὀδυσσεάς σταμάτησε στὸ ἀγρόκτημα τοῦ πατέρα του, γιὰ νὰ τὸν ἐνημερώσει γιὰ τὸ σκοτωμὸ τῶν μνηστήρων καὶ νὰ περιμένει κάποιες πληροφορίες ἀπὸ τὴν πόλη. Σκοπὸς του, νὰ περάσει μὲ τὸ πορθμεῖο τὴν λιμνοθάλασσα, νὰ φτάσει στὴν Ἀκαρνανία καὶ νὰ ζητήσει τὴν συμπαράσταση τῶν Κεφαλλήνων, ποὺ ἐγκατασταθῇ στὴν περιοχὴ ὡς ἐποικοὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν κατάληψη τῆς Νηρίτου ἀπὸ τὸ Λαέρτη (ω376-378). Ἄν ἡ πόλη ἦταν στὴ νοτιοδυτικὴ Λευκάδα, ἐκεῖ θάτανε καὶ τὸ ἀγρόκτημα τοῦ Λαέρτη, ὁ δὲ Ὀδυσσεάς θάκανε ἀσυγχώρητο λάθος νὰ παραμένει στὸ ἀγρόκτημα γιὰ μεσημεριὰτικο φαγητό, ὅταν ἡ λιμνοθάλασσα βρισκότανε 25 χιλιόμετρα μακριά.

Ὅσο γιὰ τοὺς τύμβους ποὺ ἐντόπισε ὁ κ. Κουτροβέλης, ὅπως ἀναφέρθηκε πρὶν ἀνω, ἡ πόλη τῆς Ὀμηρικῆς Ἰθάκης δὲν ἦταν σὲ τοῦτη τὴν περιοχὴ. Ἀλλὰ κι ἂν ἀκόμα, γιὰ ἀγνωστὺς λόγους, ὁ Λαέρτης καὶ ὁ Ὀδυσσεάς ἐνταφιαστῇκανε ἐκεῖ, ἡ ἀπόσταση ἀνάμεσα στοὺς δύο τύμβους δὲν δικαιολογεῖται. Οἱ τύμβοι μιᾶς οἰκογένειας, καὶ μάλιστα βασιλικῆς, εἶναι συνεχόμενοι, ὅπως ἀποδείχτηκε ἀπὸ τὶς ἀνασκαφὲς τοῦ Νταϊρπελντ. Τὸ πιθανότερο εἶναι, νὰ σχετίζονται μὲ τὸν προμυκηναϊκὸ Πρωτοελλαδικὸ πολιτισμό, ποὺ ἐπισημάνθηκε ἀπὸ τὸν Νταϊρπελντ στὶς ἀνασκαφὲς του: «*Ἀπέστειλα δείγματα τῶν θραυσμάτων εἰς Ἀθήνας καὶ Γερμανίαν, διὰ νὰ ἐξετασθοῦν ὑπὸ εἰδικῶν, οἱ ὅποιοι τὰ ἐχαρακτήρισαν ὡς "προϊστορικά" ἢ "προμυκηναϊκά"*. Τὸν δεῦτερον χαρακτηρισμὸν θεωρῶ ὡς ὀρθόν, διότι ἐπρόκειτο διὰ πρωτόγονα ἀγγεῖα, τὰ ὅποια εὐρίσκοντο ἐν χρήσει εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν μυκηναϊκῶν, μέχρι τοῦ τέλους τῆς Πας χιλιετηρίδος» (σελίδα 167). «*Διὰ τὴν ἀνεύρεσιν τῆς εἰς Βορρᾶν κοιτίδος τῶν Ἀχαιῶν δύνανται ἐπίσης νὰ συμβάλουν καὶ οἱ ὑφ' ἡμῶν ἀνακαλυφθέντες κυκλικοὶ βασιλικοὶ τάφοι μὲ τοὺς σκελετοὺς, διότι καὶ εἰς τὸν Βορρᾶν πρέπει νὰ ἀνευρεθοῦν παρόμοιοι*» (σελίδα 300). (W. Dörpfeld: *Alt Ithaka*, μετάφραση Β. Φραγκοῦλη, Ἐπετηρίδα Λευκαδικῶν Μελετῶν, τόμος Β', 1972).

Μετὰ τιμῆς

Ἀλέκος Φίλιππας

‘Υπ’ ὧσιν παντὸς ἐνδιαφερομένου (II)

A’

Ἀξιότιμε κ. Λάμπρου,

Οἱ ἐπιστολὲς τῶν κ.κ. Σωτηρόπουλου-Κοκκινόπουλου σὲ πρόσφατα τεύχη τοῦ «Δ», ἀλλὰ κυρίως ἡ ἐπιστολὴ-προτροπὴ καὶ προσφορὰ τοῦ κ. Μιχαηλίδη, εἶχαν γεμίσει τὴν ψυχὴ καὶ τὴν σκέψη μας μὲ μία ἀσυγκράτητη αἰσιοδοξία. Μετὰ ἀπὸ 3 μῆνες εἶδαμε μὲ μέγιστη χαρὰ τὴν ἐπιστολὴ τῶν κ.κ. Τουσιάδη, Σαγιᾶ, Κουβέλη καὶ Κατσίφα («Δαυλὸς», τ. 132). Μὲ τὴν ἐπιστολή μας αὐτὴ ἀπὸ τὴν μακρινὴ Αὐστράλια δηλώνουμε, πὼς ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή πού θά ἰδρυθῇ ὁ Σύλλογος - ‘Ομάδα - ‘Εταιρία Φίλων τοῦ «Δαυλοῦ» θά συμβάλουμε μὲ ποσὸν σεβαστὸ καὶ πολλαπλάσιο τοῦ προτεινόμενου ἀπὸ τὸν κ. Μιχαηλίδη. Πρότασή μας εἶναι, ἡ κάθε ἐπιστολὴ πού θά ἀφορᾷ τὴν συμμετοχὴ στὴν ἐθνεγερτήριον αὐτὴν κίνηση, νὰ συνοδεύεται μὲ ποσὸν χρημάτων ἢ ὑπόσχεση προβλεπόμενου ποσοῦ, ὅποιος δὲ θεωρεῖ σκόπιμο νὰ παραμείνῃ ἀνώνυμος, θά διαλέγῃ ἓνα ψευδώνυμο, μὲ τὸ ὁποῖο θά δημοσιεύῃ ὁ «Δαυλὸς» τὴν ἐπιστολή του καὶ τὸ ποσὸν συμμετοχῆς του. Ὁ κ. Μιχαηλίδης μιᾷ γιὰ 30 δολλάρια, μὰ καὶ γιὰ δωρεές, γιατί ὄχι καὶ ἑκατομμυρίων; δωρεές περιουσιῶν μεγάλων καὶ μικρῶν; Δωρήθηκαν ἀσυλλήπτου ἀξίας περιουσίες ἀπὸ Ἕλληνες ἀνὰ τοὺς αἰῶνες στοὺς καταστροφεῖς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἶναι νομίζομε ὥρα τῆς ἀντιστροφῆς μετρήσεως.

Μὲ ἀληθινὴ ἐκτίμηση καὶ ἀγωνιστικὸς χαιρετισμοὺς

Ἰωάννης Ψαραδάκης-Βενιζέλος Ψαραδάκης

49 Warraroong Str., 2209 Beverly Hills
Σίδνεϋ, Αὐστράλια

B’

Ἀγαπητὴ κύριε Λάμπρου,

Στὸ τεύχος 132 τοῦ ἐξαίρετου περιοδικοῦ σας διάβασα μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση τὴν ἐπιστολὴ τῶν κ.κ. Θωμᾶ Τουσιάδη, Γεωργίου Σαγιᾶ, Π. Κουβέλη καὶ Γ. Κατσίφα ὑπὸ τὸν τίτλο «‘Υπ’ ὧσιν παντὸς ἐνδιαφερομένου». Ἐπιθυμῶ νὰ γνωρίσω σὲ σᾶς καὶ στοὺς ἀγαπητοὺς ὡς ἄνω ἀναγνώστες σας, ὅτι εἶμαι ἓνας σφόδρα ἐνδιαφερόμενος. Προτείνω κι’ ἐγὼ μὲ τὴ σειρά μου, νὰ ἀναλάβετε τὴν πρωτοβουλία μιᾶς συνάντησης τῶν πρώτων ἐνδιαφερομένων, ἔστω καὶ ἂν μετρώμεθα στὰ δάκτυλα τοῦ ἐνὸς χεριοῦ.

Μὲ βαθύτατη ἐκτίμηση

Π. Βουγιούκας

Φυσικός-Ἐπιχειρηματίας
Ἡπείρου 53, 153 41 Ἀγία Παρασκευή
Υ.Γ. Τὸ τηλέφωνό μου εἶναι: 6536804.

Γ’

Ἀγαπητὴ κ. Λάμπρου,

[...] «Γιὰ νὰ γυρίσει ὁ ἥλιος, θέλει δουλειά...», καὶ ὄχι μόνο γραφικὴ, γιὰ τὰ ἱερὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, γεγονόδες πού θά ἐνώσει τοὺς ἀπανταχοῦ τοῦ πλανῆτη Ἕλληνες: θά ἀναπτέρωσι τὸ ὄρφανὸ ἠθικὸ των καὶ θά καταστῇ ἡ ἀφετηρία ἀναβίωσης τοῦ ἰδεώδους των. «Σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κίνει», λοιπόν! Ἡ παθητικὴ ἀναμονὴ καὶ ἡ ἀριστοκρατικὴ ἀγερωχία - ἀπραξία ἐναντι ἀνετίμων συνιστοῦν δειλία καὶ ἀναξιοτήτα... Προσυπογράφω τὰ προτεινόμενα τῶν κ.κ. Μιχαηλίδη, Σωτηροπούλου, Κοκκινόπουλου, Τουσιάδη, Σαγιᾶ, Κουβέλη καὶ Κατσίφα στὶς ἐπιστολὰς των, πού ἐδημοσιεύθησαν σὲ τεύχη τοῦ «Δαυλοῦ», περὶ Παγκοσμίου Διαρκοῦς Ἀμφικτυονίας.

Γιάννος Γεωργόπουλος

Πάροδος Ὀλυμπίου 86, 621 25 ΣΕΡΡΕΣ

Τὸ «Μετρό» ἢ ὁ βιασμός τῆς ἱερῆς γῆς τῆς Ἀττικῆς

Κύριε διευθυντά,

Με μεγάλη χαρά καὶ ἀγαλλίαση πνεύματος καὶ καρδιάς ἀπολαμβάνω τὰ θέματα τοῦ ὑπέροχου «Δαυλοῦ», ὁ ὁποῖος ἀγωνίζεται θαρραλέα γιὰ τὴν προστασία καὶ ἐξύψωση τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῶν Ἑλλήνων. Ἀπὸ πολλὰ χρόνια ἔχει συσσωρευτεῖ στὴν ψυχὴ μου πίκρα καὶ ἀγανάκτηση γιὰ ὅλα τὰ βέβηλα καὶ ἀνόσια, πού οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῶν Ἑλλήνων πραγματοποιοῦν ἐναντίον μας μέ τὴν ἀνοχή καὶ τὴν συμπαράσταση πολλὰς φορὲς τῶν ὑπευθύνων τῆς χώρας. Οἱ τομεῖς στοὺς ὁποίους γίνονται αὐτὲς οἱ ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι ἀμέτρητοι. Οἱ πιὸ οὐσιαστικοὶ εἶναι ἡ γλώσσα μας, ἡ ἱστορία, οἱ παραδόσεις, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμά μας, ἡ μουσικὴ καὶ βέβαια τὸ φυσικὸ περιβάλλον, ἡ ὑπέροχη ἑλληνικὴ φύση. Σ' αὐτὸ τὸ τελευταῖο θέλω νὰ ἀναφερθῶ μὲ λίγα λόγια.

Τὸ ἐσκεμμένο χτίσιμο, βάσει τῶν νόμων πού θεσμοθετεῖ τὸ Ρωμαϊκὸ Κρατίδιο, χιλιάδων πολυκατοικιῶν ἐκεῖ πού πρὶν ὑπῆρχαν πανέμορφα ἀλσύλλια, ἐλαιῶνες, ἀμπέλια, περιβόλια καὶ κήποι μὲ ὀπωροφόρα δέντρα ὀλοκλήρωσε τὸ ἔργο τῆς καταστροφῆς. Ἀλλὰ καὶ τὰ πανέμορφα δάση τῆς Ἀττικῆς ἔπρεπε νὰ καοῦν καὶ αὐτά. Ἔτσι καὶ ἔγινε. Πάλι ὅμως καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι ἀρκετό: Γιὰ νὰ εἶναι πλῆρες τὸ καταστροφικὸ τοῦς ἔργο, ἔπρεπε ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τῆς ἐπιφάνειας τῆς ἁγίας Ἀττικῆς γῆς νὰ καταστραφῶν καὶ τὰ σπλάχνα τῆς. Ἔτσι μπῆκε σὲ ἐνέργεια τὸ μεγάλο «κόλπο» πού ἀκούει στὸ ὄνομα «ΜΕΤΡΟ». Αὐτοὶ πού εἰσηγήθηκαν αὐτὸ τὸ μέτρο γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ κυκλοφοριακοῦ προβλήματος, εἶχαν κάνει μακροχρόνια προεργασία, γιατί ἤξεραν ὅτι θὰ ὑπῆρχαν ἀντιδράσεις. Γι' αὐτὸ μὲ σατανικὸ

τρόπο δημιούργησαν χάος στὶς ἀστικές συγκοινωνίες τῆς Ἀθήνας, ἔτσι πού νὰ ἀπαυδῇσουν οἱ ἄνθρωποι, νὰ μὴν μποροῦν νὰ κρίνουν ὀρθὰ καὶ μοιρολατρικὰ νὰ ἀποδεχτοῦν τὴν λύση «ΜΕΤΡΟ» σὰν τὴν μόνη σωτήρια. Χωρὶς νὰ θέλω νὰ γίνω μάντης κακῶν, εἶμαι πεπεισμένος ὅτι τὸ «ΜΕΤΡΟ» ὄχι μόνο δὲν θὰ λύσει τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς Ἀθήνας — κυκλοφοριακὸ καὶ νέφος — ἀλλὰ θὰ τὰ αὐξήσει τοῦλάχιστον γιὰ τὰ ἐπόμενα 20 χρόνια. Δὲν βλέπουν οἱ ἄτυχοι Ἀθηναῖοι, ὅτι ἐμπαίζονται καὶ ἐξαπατοῦνται. Ὅτι ὀρισμένοι ἐπιτήδειοι ἀδιαφοροῦν παντελῶς, γιὰ τὰ καθημερινὰ τους μαρτύρια καὶ ὅτι τὸ μόνο πού τοὺς ἐνδιαφέρει εἶναι ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ νὰ τσεπώσουν τὰ δισεκατομμύρια πού μὲ κόπους καὶ ἰδρώτα ἐβγαλαν οἱ Ἑλληνες, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀσελοῦν καὶ βιάζονται τὴν γῆ τῆς Ἀττικῆς. Συγχρόνως καταληστεύουν ὅτι πολῦτιμο ἀπὸ ἀρχαιολογικὰ ἀριστουργήματα κρύβει στὰ σπλάχνα τῆς. Παράλληλα μὲ χαιρεκακία θὰ βλέπουν γιὰ δεκαετίες τοὺς ἄμοιρους Ἀθηναίους νὰ βασανίζονται μὲ τὶς ἀπαγορεύσεις πού θὰ ἐπιβληθοῦν στὰ πιὸ κρίσιμα γιὰ τὴν κυκλοφορία σημεία. Σκέπτεται κανεὶς, ὅτι στόχος τῶν ἐχθρῶν μας καὶ μοναδικὸς τοὺς μέλημα εἶναι νὰ δημιουργήσουν τέτοιες συνθήκες ζωῆς στοὺς Ἑλληνες, πού ὅλη ἡ ζωτικότης τοὺς νὰ ἀναλώνεται στὴν ἀντιμετώπιση τῶν μίζερων καθημερινῶν προβλημάτων, ἔτσι ὥστε νὰ μὴν τοὺς ἀπομένει οὔτε χρόνος οὔτε δύναμη, γιὰ νὰ σκεφτοῦν πιὸ οὐσιαστικά γιὰ τὴ ζωὴ τοὺς καὶ τὸ μέλλον τοὺς σὰν ἀνθρώπων καὶ σὰν Ἑλλήνων.

Μὲ ἐκτίμηση

Δ.Α. Σιούφας

Σπετσῶν 35, 181 20 Κορυδαλὸς

Ξεναγοὶ παγιδευμένοι ἀπὸ τὴν ἀνθελληνικὴ προπαγάνδα

Ἀξιότιμε κ. Λάμπρου,

Ἐπισκέφτηκα τὸν περασμένο Ἰούλιο τὸ ἀνάκτορο τῆς Κνωσοῦ καὶ διαπίστωσα μὲ λύπη τὴν παραπληροφόρηση πού ὑπάρ-

χει σχετικὰ μὲ τοὺς δημιουργοὺς τοῦ Μινωικοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ τοὺς ξεναγοὺς τοῦ ἀνακτόρου. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ λένε στοὺς ἐπισκέπτες, ὅτι ὁ Πρωτομινωικὸς πολιτι-

σμός είναι καρπός τῶν Αἰγυπτίων (!), οἱ ὁποῖοι ἀποίκησαν τὴν Κρήτη καὶ μετέφεραν ἐκεῖ στοιχεῖα τοῦ δικοῦ τους πολιτισμοῦ. Δικαιολογοῦν μάλιστα τὴν ἀποψή τους μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι οἱ τοιχογραφίες τοῦ ἀνακτόρου παριστάνουν σκουρόχρωμες μορφές, ἄντρες καὶ γυναῖκες, σὲ θέση «προφίλ» καὶ μὲ ἔνδυση ποῦ θυμίζει ἀνάλογες τοιχογραφίες τῆς Αἰγύπτου. Νὰ σημειωθεῖ, ὅτι οἱ ξεναγοὶ αὐτοὶ παίρνουν 5 ἢ 10 χιλιάδες δραχμὲς γιὰ ἐνημέρωση 15 λε-

πτῶν καὶ «διαφωτίζουν» σὲ 5 ἢ 6 γλῶσσες, μεταφέροντας ἔτσι στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ κόσμου ἔσκεμμένα λαθεμένες καὶ ἀνόητες πληροφορίες. Ἄλήθεια, ὑπάρχει κάποιος ἔλεγχος ἀπὸ τὸ κράτος γιὰ τέτοιου εἶδους θέματα;

Φιλικὰ

Δημήτρης Μπότσαρης

Φοιτητῆς

Πλούτωνος 16, Τ.Κ. 185 43 Πειραιᾶς

Περὶ τῶν διωγμῶν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς

Ἀγαπητὲ κύριε Λάμπρου,

Θαυμάζω καὶ συγχαίρω τὸ περιοδικό Σας γιὰ τὴν ἑλληνολατρεία του, γιὰ τοὺς ἄγῳνες του. Ἡ φωνή του εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα σ' αὐτοὺς τοὺς καιροὺς τῆς εὐτέλειας καὶ τῆς μεθοδευμένης ὑποτίμησης τῶν ἱδανικῶν καὶ τῶν παραδόσεων τοῦ Ἑθνους μας. Ὅσῳ παρακαλῶ νὰ μοῦ ἐπιτρέψῃτε νὰ διατυπώσω μιὰ ἔνσταση. Παρατηρῶ τὸν τελευταῖο καιρὸ μιὰ αὐξημένη τάση μερικῶν (ἐγκριτῶν) συνεργατῶν Σας νὰ ὑπερεκτιμῇσουν κάποια φαινόμενα στενοκεφαλιάς καὶ βάνουσου φανατισμοῦ, ποῦ ἐμφανίστηκαν στοὺς πρώτους (ἀλλὰ καὶ στοὺς ὕστερους) χριστιανικοὺς χρόνους καὶ στρέφονταν εὐθέως κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῶν μοναδικῶν πολιτιστικῶν του ἐπιτευγμάτων. Ὅπωςδήποτε δὲν εἶναι δυνατό νὰ παροραθεῖ ὁ οἰκτρότατος (μὲ διαμελισμὸ) θάνατος τῆς νεοπλατωνικῆς φι-

λοσόφου Ὑπατίας, θύματος τῆς ἀκρισίας καὶ τῆς ἀμάθειας κάποιων χριστιανῶν ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ποῦ ἴσως κινήθηκαν μὲ τὴν παρότρυνση συμφεροντολόγων ἢ ἐγωπαθῶν κληρικῶν. Σὲ καμμιά περίπτωσι δὲν πρέπει νὰ ἀποσιωποῦμε ἢ νὰ διαγράψουμε τὸ μαρτυρολόγιο τῶν πρώτων χριστιανῶν, τοὺς διωγμούς, τὶς σταυρώσεις, τὰ φρικτὰ βασανιστήρια ποῦ ὑπέστησαν οἱ μάρτυρες ἐκεῖνοι τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως. Καὶ ἀκόμη τὴν προσφορὰ τῆς Ὁρθοδοξίας στὸ Γένος μας (οἱ λίγες ἐξαιρέσεις δὲν διαγράφουν τὸν κανόνα), τοὺς φτωχοὺς παπᾶδες, τοὺς δεσποτάδες, ποῦ σουβλίστηκαν, σταυρώθηκαν, ἐξανδραποδίστηκαν γιὰ τὴν Πίστη καὶ τὸ Ἑθνος.

Μὲ τιμὴ καὶ ἀγάπη

Διον. Α. Κωστήδης

Ἡροδότου 21, 151 22 ΜΑΡΟΥΣΙ

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ «ΔΑΥΛΟΥ»:

1. Δὲν «ὑπερεκτιμοῦν» μερικοὶ συνεργάτες τοῦ «Δ» **«κάποια φαινόμενα στενοκεφαλιάς καὶ βάνουσου φανατισμοῦ»**, ὅπως γράφει ὁ φίλος κ. Δ.Κ. Ὁ «Δ» κατόπιν ἐξονυχιστικῆς ἱστορικῆς ἐρευνας περιγράφει τὰ **«φαινόμενα»** ὅπως συνέβησαν. Καὶ βεβαίως τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν τῶν **«κάποιων φαινομένων»** εἶναι πασιδῆλως τεραστίων ἱστορικῶν διαστάσεων: Κατεστράφη ἕνας ὁλόκληρος πολιτισμός, συντρίφτηκε ἡ τελειότερη τέχνη ποῦ ἐμφανίσθηκε ποτέ, ἀηγορεύθη ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστήμη καὶ φιλοσοφία καὶ ἐπῆλθε ἔτσι ὁ χιλιόχρονος Μεσαίωνας.

2. Ἡ προσφορὰ ὀρισμένων πράγματι Ἑλλήνων κληρικῶν μνημονεύεται ἐπανειλημμένως στὶς ἐρευνες τοῦ «Δ».

3. Τὸ ἀφίέρωμα τοῦ «Δ», στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται ὁ κ. Δ.Κ., εἶχε ὡς θέμα του τὶς σχέσεις Ἑλληνισμοῦ-Χριστιανισμοῦ, οἱ δὲ διωγμοὶ Χριστιανῶν ἀπὸ τοὺς Ρω-

μαίους είναι ιστορικό αντικείμενο, που βρίσκεται εκτός του θέματος του αφιερώματος: Ουδέποτε ο Έλληνισμός ή οι Έλληνες εξαπέλυσαν διωγμούς κατά των Χριστιανών.

Γιατί έγινε η σφαγή της Θεσσαλονίκης;

● Ο συνεργάτης μας πατήρ Ἀπόστολος Κ. Γάτσιας ἀναφερόμενος στο ἄρθρο τοῦ κ. Ε. Μπεξῆ με τίτλο «Ὁ πολυαῖωνος ἐξοντωτικός διωγμός τῶν Ἑλλήνων ἀπό τοὺς Χριστιανούς», που δημοσιεύθηκε στο τεῦχος 132 τοῦ «Δ», διευκρινίζει σὲ ἐπιστολή του,

α) ὅτι ὁ μνημονεύμενος στὴ σελ. 7643 αὐτοκράτωρ Κωνστάντιος εἶναι ὁ Κωνστάντιος Β' (337-361 μ.Χ.) καὶ ὄχι ὁ Κωνστάντιος Α' (305-306 μ.Χ.),

β) ὅτι ὁ Κωνστάντιος Β' καὶ οἱ Γότθοι, που ἐξαπέλυσαν τοὺς πρώτους διωγμούς κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἦσαν αἰρετικοὶ Χριστιανοὶ (Ἀρειανοὶ) καὶ ὄχι ὀρθόδοξοι καὶ

γ) ὅτι ἡ σφαγὴ τῶν 7 ἢ 15.000 Ἑλλήνων στὸν ἱππόδρομο Θεσσαλονίκης τὸν Δεκέμβριο τοῦ 390 μ.Χ. ἀπὸ τὴν αὐτοκρατορική φρουρὰ τῆς πόλεως ἐγίνε, διότι ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ Μέγας ἤθελε νὰ τοὺς ἐκδικηθῇ, ἐπειδὴ ζητοῦσαν τὴν ἀποφυλάκιση κάποιου ἡνιόχου που εἶχε φυλακισθεῖ γιὰ παιδεραστία.

● Ὁ κ. Ε. Μπεξῆς ἀπαντᾷ, ὅτι ἡ σφαγὴ, ὅπως ἀναφέρεται ἀπὸ παλαιούς καὶ νεώτερους ἱστορικούς (Κων. Παπαρρηγόπουλος κ.ἄ.), ἐγίνε, διότι ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Θεσσαλονίκης δὲν συμμορφώθηκε πρὸς τὴν αὐτοκρατορική πολιτική περὶ ἀπαγορεύσεως τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ὀρησκείας, καὶ ὅτι ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι ἐντελῶς παράλογο ἢ καὶ παιδαριῶδες, νὰ δεχθοῦμε ὅτι ἡ πραγματικὴ αἰτία που ἡ αὐτοκρατορική ἐξουσία, ἀφοῦ παρέσυρε στὸν ἱππόδρομο με δόλο 7 ἢ 15.000 ὑπηκόους της, τοὺς ἐσφαξε, εἶναι ἀπλῶς καὶ μόνο διότι ἤθελε νὰ τοὺς ἐκδικηθεῖ, ἐπειδὴ ζητοῦσαν τὴν ἀποφυλάκιση ἐνός «τζόκεϋ».

Δὲν ὑπάρχει σκεπτόμενος ἄνθρωπος, που νὰ μὴν ἐνδιαφέρεται νὰ διαβάξῃ ἓνα περιοδικὸ σὰν τὸν «Δαυλό». Μιλήστε στὸν ἐκλεκτὸ φίλο ἢ γνωστὸ σας γιὰ τὸν «Δαυλό» καὶ ὑποδείξτέ του ποῦ θὰ τὸν βρῇ (βλ. ὀπισθόφυλλο).

Γιὰ νά 'μαστε φίλοι...

«'Ημεῖς διὰ τὸν σταυρὸν / ἀνδρείως ὑπερμαχόμεθα, / καὶ σεῖς ἐβοηθήσατε /
κρυφὰ τοὺς πολεμοῦντας / σταυρὸν καὶ ἀλήθειαν».

('Ανδρέας Κάλβος, «Εὐχαὶ», ια ')

Εἶναι ἀπορίας ἄξιον, γιατί οἱ θρησκευτικοὶ καὶ πνευματικοὶ ταγοὶ τοῦ ἔθνους μας ἐθελοτυφλοῦν ἐπὶ δύο χιλιετίες περίπου, κι ἐπιμένουν νὰ μᾶς ἐμφανίζουν τὴν χριστιανικὴ θρησκεία — τὴ «θρησκεία τῆς ἀγάπης» — ὡς συνέχεια καὶ συνέπεια τοῦ 'Ιουδαϊκοῦ δόγματος καὶ τὴν «Παλαιὰ Διαθήκη», τὴν ἱστορία ἐνὸς ξένου, ἀγνώστου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα λαοῦ, ὡς ἱερὸ βιβλίον τοῦ 'Ελληνισμοῦ. 'Αλήθεια, ὁποία σχέσις μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ τοῦ 'Ιησοῦ, ὁ ὁποῖος χάριν τῶν ἀνθρώπων ἀνέβηκε στοῦ σταυροῦ, καὶ τοῦ Γιαχβέ, ὁ ὁποῖος ἀπειλεῖ μὲ ὀλοσχερῇ καταστροφὴν τῆς ἀνθρωπότητος «ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ὀργῆς του»;

Εἶναι ἀκατανόητὴ ἡ λογικὴ, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἐπιχειρεῖται ἡ ταύτιση τοῦ 'Ιησοῦ, τοῦ θεοῦ τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ λόγου — «ἐγὼ εἰμὶ ὁ Λόγος καὶ τὸ φῶς· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ» — μὲ τὸν ἐκδικητικὸ Γιαχβέ, ὁ ὁποῖος ἀπειλεῖ ὅλα τὰ ἔθνη («... μεθύσω τὰ βέλη μου ἀφ' αἵματος, καὶ ἡ μάχαιρά μου φάγεται κρέα ἀφ' αἵματος τραυματιῶν καὶ αἰχμαλωσίας, ἀπὸ κεφαλῆς ἀρχόντων ἐχθρῶν...»).

Εἶναι μωρία καὶ παραφροσύνῃ τῶν λαῶν νὰ θεωροῦν ὡς δικό τους θεὸ τὸν θεὸ τῶν 'Εβραίων καὶ μόνον αὐτῶν, ὁ ὁποῖος ὡς ἀμφισβητούμενος φύλαρχος κάνει ἐπίδειξη δυνάμεως στὸν «ἐκλεκτὸ λαό» του, ὑποσχόμενος ὅτι «ἐκδικᾶται καὶ ἐκδικήσῃ τὸ αἷμα τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ἀνταποδώσῃ δίκην τοῖς ἐχθροῖς καὶ τοῖς μισοῦσιν αὐτόν, καὶ ἐκκαθαρίῃ τὴν γῆν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ». 'Αλήθεια ποιά σχέσις μπορεῖ νὰ 'χῃ ὁ θεὸς αὐτὸς μὲ τὸν πανεθνικὸ 'Ιησοῦ, τὸ διαπρύσιο κήρυκα τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀδελφοσύνης τῶν 'Εθνῶν, ἔναντι τοῦ ὁποῖου «οὐκ ἔστιν 'Ιουδαῖος ἢ 'Ελλην...»;

Εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς τὸ λόγο, γιὰ τὸν ὁποῖο οἱ θρησκευτικοὶ καὶ πνευματικοὶ ταγοὶ μας προσπαθοῦν νὰ ἐξιδανικεύσουν καὶ νὰ ἐξωραΐσουν τὸν 'Ιαχβέ, καὶ μαζὶ μ' αὐτὸν καὶ τοὺς μισαλλόδοξους καὶ φανατικούς ζηλωτὲς του, οἱ ὁποῖοι — ὑπὸ μορφὴν προφητειῶν — μᾶς ἀποκάλυψαν τὰ σχέδια τοῦ 'Εβραϊσμοῦ, τίς ἀνεξέλεγκτες θελήσεις τῶν ἐρημιτῶν, τοὺς ἀνομολόγητους πόθους τῶν νομάδων ἐκείνων, ποὺ ὀνειρεύονται αἰῶνες τώρα τὴν παγκυριαρχία τους στὸν πλανήτη καὶ τὴν ἐγκατάσταση «πατριαρχικῆς ἐπιτροπείας ὑπὸ τὸν ὑπέρτατο κυβερνήτη, τὸν βασιλέα τοῦ 'Ισραήλ...», ἀλλὰ καὶ σὲ πολλὰ ἀποσπάσματα τῶν προφητειῶν τους τὸν ἄκρατο μισελληνισμό τους.

'Επιτέλους εἶναι παράλογο, "Ἕλληνες ἐμεῖς, μὲ ἀνάρητο πλῆθος ἡρώων καὶ σοφῶν προγόνων μας, νὰ τιμοῦμε καὶ νὰ θαυμάζουμε τοὺς ἐρημίτες ξένους ἐθνάρχες, ποὺ οὐδὲν προσέφεραν στὴν ἀνθρωπότητα, ποὺ σὲ τίποτα δὲν βοήθησαν τὸν πολιτισμό. Γιατὶ νὰ τιμοῦμε λοιπὸν τὸν 'Αβραὰμ κι ὄχι τὸν Δευκαλίωνα; Γιατὶ νὰ 'ναι ἀνηρτημένος στοῦ χριστιανικοῦ ναοῦ μας ὁ 'Ιακώβ κι ὄχι ὁ ἐνάρετος 'Ηρακλῆς; Γιατὶ ὁ Μωϋσῆς κι ὄχι ὁ 'Ιάσων;

→
Γιατί νὰ ὑμνῆται ὁ Δαυὶδ κι ὄχι ὁ ἐκφραστής τοῦ λόγου καὶ ἐμπνευστῆς τῆς δημοκρατίας Θησεύς; Γιατί ν' ἀκούγονται στοὺς ἐλληνικοὺς χριστιανικοὺς λαοὺς τὰ ὀνόματα τῶν Ἑβραίων ἡγετῶν Βαρούχ καὶ Ἀβακούμ, Ὡσηὲ καὶ Ναούμ, Ἡσαΐα καὶ Μαλαχία, κι ὄχι τῶν Ἑλλήνων σοφῶν Σόλωνος καὶ Πιττακοῦ, Θάλητος καὶ Χίλωνος, Πυθαγόρα καὶ Σωκράτους; Εἶναι χριστιανικώτερα, θέλω νὰ πῶ συνάδουν περισσότερο πρὸς τὴ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ, οἱ φανατισμοὶ κι οἱ ὑστερίες τῶν πρώτων, ἀπ' τὰ ὄντως σοφὰ καὶ ἐξανθρωπιστικὰ διδάγματα τῶν Ἑλλήνων;

Ὅ,τι μᾶς ἐνδιαφέρει εἶναι οἱ δικοὶ μας πρόγονοι, ἡ δική μας κληρονομιά, οἱ ἐλληνικὲς τοποθετήσεις. Ἦσαν πράγματι «εἰδωλολάτρες» καὶ «πεπλανημένοι» οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι «ἔσχον τὴν θεὰν καθαρὰν καὶ σαφῆ πανταχοῦ»; «Διέμενον, ὄντως, ἐν τυφλότητι λαὸς εὐφύης, ἀλλ' ἀτυχῶς βιώσας, πρὶν ἐμφανισθῶσι αὐτοῖς τὰ θεῖα εὐεργετήματα;». Ἐ λοιπόν, ὄχι! Οἱ Ἕλληνες δὲν ὑπῆρξαν ποτὲ εἰδωλολάτρες. Ποτὲ δὲν ἔζησαν ἐν τυφλότητι, ὅπως μισθωμένα ὄργανα τῆς λογοκρατίας ἀνέλαβαν νὰ διαδίδουν, ὥστε νὰ κάμψουν τὸ ἠθικὸ καὶ νὰ παραλύσουν τίς δημιουργικὲς δυνάμεις τοῦ ἔθνους μας. Δὲν ἦτο ποτὲ εἰδωλολάτρης ὁ Ἕλλην Ἡράκλειτος, ποὺ δίδασκε ὅτι «ἐν τῷ σοφῷ μόνον...» οὔτε κι ὁ Παρμενίδης, ποὺ πρέσβευε ὅτι «τὸ θεῖον ἀγέννητον ἐὼν καὶ ἀνώλεθρόν ἐστι· ἐστι γὰρ οὐλομελὲς τε καὶ ἀτρεμές ἡδ' ἀτέλεστον». Δὲν ἦτο ποτὲ πολυθεϊστῆς ὁ Ξενοφάνης, ποὺ διαλάλησε ὅτι «εἷς θεός, ἐν τε θεοῖσι καὶ ἀνθρώποισι μέγιστος». Δὲν ἦτο πεπλανημένος ὁ Ἐμπεδοκλῆς κι οὔτε ποὺ ποτὲ φαντάσθηκε ἀνθρωπόμορφο τὸ θεῖο, αὐτὸς ποὺ ὥρισε ὅτι «οὐκ ἔστιν πελάσασθαι θεὸν ἐν ὀφθαλμοῖσι ἐφικτὸν ἡμετέροις».

Τὶ συμβαίνει λοιπόν; Ζοῦμε «βεβυθισμένοι ἐν τυφλότητι» ἐδῶ καὶ δύο χιλιάδες χρόνια, ὥστε ν' ἀνεχώμαστε νὰ καθυβρίζωνται καὶ νὰ συκοφαντοῦνται οἱ πρόγονοί μας; Ἡ μήπως κάποιες ἄγνωστες, σκοτεινὲς δυνάμεις ἐπιβάλλουν στοὺς θρησκευτικοὺς καὶ πνευματικοὺς ἡγέτες μας ν' ἀφαιροῦν τοὺς δίκαιους φωτοστεφάνους τῶν Ἑλλήνων σοφῶν καὶ ἡρώων, γιὰ νὰ τοὺς ἀποθέτουμε στὰ ἄξεστα καὶ ἀλάξευτα κρανία τῶν ἐρημιτῶν; Ἡ μήπως «ὁ μηχανισμὸς» τῶν σοφῶν τῆς Σιών «ἔχει ἤδη ὁδηγήσει στὴν κατάπνιξη κάθε σκέψης»;

Ὅμως τότε πρέπει νὰ περιμένουμε καὶ τὸν ἔσχατο τῶν εὐτελισμῶν· γιατί γιὰ τοὺς σοφοὺς τῆς Σιών, «οἱ Χριστιανοὶ θεωροῦνται κοπάδι προβάτων κι οἱ σιωνιστὲς λύκοι... καὶ ξέρουμε τί περιμένει τὰ πρόβατα, ὅταν οἱ λύκοι μποῦν στὰ μαντριά...».

Ὅμως «ἐσμέν Ἕλληνες τὸ γένος, ὥσπερ ἡ γλῶσσα καὶ ἡ πατριὸς παιδεία μαρτυροῦν». Ὄντας Ἕλληνες δὲν μπορεῖ νὰ ἐμπαϊζώμαστε κατὰ τὸν τρόπον αὐτό. Οἱ ναοὶ οἱ χριστιανικοὶ εἶναι κι ἐλληνικοὶ ναοί· ἑβραϊκοὶ πάντως δὲν εἶναι! Ἀπαίτηση τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους εἶναι ἡ ἀποκαθάρσις ὅλων τῶν ἐβραϊκῶν προτύπων - μορφῶν κι ἡ ἀποκάθαρση ὅλων τῶν χριστιανικῶν βιβλίων ἀπὸ τὰ ἐβραϊκὰ δόγματα.

Πάν-Αἰολος

ΕΥΘΥΜΙΟΣ Γ. ΤΣΙΩΝΑΣ

Ἡ οἰκονομία τῆς ἀρχαίας Ἀθῆνας εἶναι ὑπόδειγμα γιὰ τὴν σημερινή

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ θέση τῆς οἰκονομικῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας στὴν ἱστορία τῆς οἰκονομικῆς ἀνάλυσης εἶναι σχετικὰ παραμελημένη, παρότι σημαντικὲς σύγχρονες προσεγγίσεις ἀναπτύχθηκαν ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνες συγγραφεῖς καὶ ταυτόχρονα πρακτικὲς οἰκονομικῆς πολιτικῆς ἐπίκαιρες ὅσον καὶ θεμελιώδους θεωρητικῆς σημασίας ἐφαρμόστηκαν πρὶν τὴν ἀνάπτυξη τῆς σύγχρονης οἰκονομικῆς θεωρίας. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἀποδεικνύει, ὅτι οἱ βασικοὶ νόμοι τῆς οἰκονομίας θὰ πρέπει νὰ εἶχαν κατανοηθεῖ σὲ βάθος στὰ πλαίσια μιᾶς ἀξιόλογης μεθοδολογικῆς προσεγγίσεως. Τὰ ἴδια αὐτὰ ἀποτελέσματα συνιστοῦν σήμερα τὴν κύρια ἀτάση τῆς θεωρίας τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς μετὰ τὶς ἀμφισβητήσεις τῶν δεκαετιῶν τοῦ '60 καὶ '70. Ὁ σκοπὸς τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ εἶναι νὰ συνοψίσει τὸ πλαίσιο τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν οἰκονομικὴ θεωρία τους, ὅπως ἐκδηλώνεται μέσω τῆς δημοσιονομικῆς καὶ νομισματικῆς διαχείρισης¹.

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ

Ὁ Ἀριστοτέλης ἔθεσε τὶς βάσεις τῆς σύγχρονης θεωρίας τῆς ἀξίας, ὅταν ὑπεστήριξε ὅτι ἡ ἀνταλλαγή τῶν ἀγαθῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν χρησιμότητά τους, ἐνῶ ταυτόχρονα οἱ λόγοι ἀνταλλαγῆς θὰ πρέπει νὰ συμπίπτουν μὲ τοὺς λόγους τοῦ κόστους παραγωγῆς. Γιά ἓνα μεγάλο χρονικὸ διάστημα οἱ δύο αὐτὲς προτάσεις ἦταν ἀντιφατικὲς καὶ χρειάστηκε ἡ συμβολὴ τῶν Jevons καὶ Marshall, γιὰ νὰ δειχθεῖ ὅτι οἱ λόγοι ἀνταλλαγῆς ὀριακοῦ κόστους καὶ ὀριακῆς χρησιμότητος εἶναι οἱ αὐτοί.

Ἡ δευτέρη θεωρητικὴ ἀνάπτυξη ἀφορᾷ τὴν θεωρία τοῦ χρήματος, στὴν ὁποία οἱ βασικὲς ἐξελίξεις ὀφείλονται στοὺς Ξενοφῶντα καὶ Ἀριστοτέλη. Γιά τὸν Ξενοφῶντα μία αὐξηση τῆς ποσότητος χρήματος (τοῦ ἀργύρου συγκεκριμένα) θὰ ὀδηγήσει σὲ αὐξηση τῆς προσφορᾶς ἀγαθῶν καὶ μείωση τῆς τιμῆς τους². Παρόλο πού ἡ σύγχρονη θεωρία δέχεται, ὅτι τὸ ἄμεσο ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι ἡ αὐξηση τῆς ζήτησης καὶ τῶν τιμῶν, ὁ Ξενοφῶν διατυπώνει μὲ σαφήνεια τὴν θέση ὅτι ἡ αὐξηση τῆς ποσότητος χρήματος ἐπενεργεῖ θετικὰ στὴν οἰκονομικὴ δραστηριότητα, καὶ ἔτσι γιὰ πρώτη φορὰ γίνεται κατανοητὸς ὁ ρόλος τῆς νομισματικῆς πολιτικῆς ὡς ὀργάνου ἐπεκτατικῆς διαχείρισης.

Ὁ Ἀριστοτέλης θεωρεῖ τὸ χρῆμα ὡς ἰδιαιτέρο ἀγαθὸ μὲ τὴν δική του ἀξία⁴,

πράγμα που ρητά διατυπώθηκε ξανά τον 19ο αιώνα από τον Walras στο υπόδειγμά του της γενικής οικονομικής ισορροπίας. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί, ότι η ιδέα του καταμερισμού της εργασίας, που πρωτογενώς διατυπώθηκε ρητά από τον Smith, αναπτύχθηκε από τον Πλάτωνα⁵, του οποίου την έκταση εξαρτά (όπως και ο Smith) από το μέγεθος του πληθυσμού και της αγοράς.

3. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Οι Αθηναίοι φαίνεται, ότι πίστευαν στην ιδέα του ισοσκελισμένου προϋπολογισμού⁶, έφ' όσον από το 354 π.Χ. ο Εύβουλος εισήγαγε την αρχή ότι τα δημοσιονομικά πλεονάσματα θα πρέπει να διανέμονται στους πολίτες μέσω του «θεωρικού»⁷. Είναι αξιοσημείωτο, ότι (σε αντίθεση με την σύγχρονη πρακτική) το μεγάλο ύψος των δημοσίων δαπανών δεν άσκοψε σημαντικές πληθωριστικές πιέσεις, διότι η χρηματοδότηση των δαπανών δεν στηρίχθηκε στην αύξηση της προσφοράς χρήματος και το νόμισμα παρέμεινε σταθερό μέχρι το τέλος του Πελοποννησιακού πολέμου. Συνεπώς το αθηναϊκό νόμισμα χρησιμοποιούνταν για την δημιουργία συναλλαγματικού αποθέματος από τις ελληνικές πόλεις, την Περσία κ.λπ.

Μία δεύτερη αρχή οικονομικής πολιτικής υπήρξε η πλήρης φορολογική απαλλαγή των Αθηναίων πολιτών. Τα έσοδα του δημοσίου προέρχονταν από την φορολογία των μετοίκων, τους δασμούς επί του εξωτερικού εμπορίου (που κατά τον 4ον αιώνα ανέρχονταν στο 2% της αξίας), την έκμετάλλευση των μεταλλείων του Λαυρίου (483-407) και τους φόρους των συμμάχων. Η δημοσιονομική πολιτική υπήρξε πάντοτε ένεργος μέσω της εκτέλεσης μεγάλων δημοσίων έργων και εορτών, σιτοδοσιών, διατροφής όρισμένων κατηγοριών πολιτών στο Πρυτανείο κ.ο.κ.

Η Αθήνα στήριξε την οικονομική της δύναμη κυρίως στις εξαγωγές που πραγματοποιούσε προς τους συμμάχους και τις αποικίες, γεγονός που διευκόλυνε την πειθαρχημένη δημοσιονομική και νομισματική διαχείριση, που με τα σημερινά δεδομένα είναι ασφαλώς υποδειγματική και άρχισε να κατακτά έδαφος στην οικονομική σκέψη στην διάρκεια κυρίως της δεκαετίας του '70. Τα έπιτόκια της εποχής κυμαίνονταν σε 10-12%, γεγονός που επιτρέπει να συμπεράνουμε ότι ο ρυθμός πληθωρισμού δεν θα πρέπει να ήταν μεγαλύτερος από 6-8%. Ο πληθωρισμός αυτός θα πρέπει να ήταν αποτέλεσμα της μεγάλης υπερβάλλουσας ζήτησης της εποχής, που προέκυπτε από την εμπορική ανάπτυξη και αύξηση των εισαγωγών⁸.

Μία σημαντική αρχή στην διαχείριση του ισοζυγίου εξωτερικών πληρωμών υπήρξε η τάση να χρηματοδοτούνται οι εισαγωγές από τις εξαγωγές και τις συμμαχικές εισφορές ή τους άδηλους πόρους, γεγονός που ενίσχυε σημαντικά την συναλλαγματική θέση της Αθήνας. Ωστόσο η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας άρχισε να μειώνεται με την οικονομική ανάπτυξη των αποικιών. Η Αθηναϊκή οικονομία στηριζόταν σε μεγάλο βαθμό στις πιστωτικές λειτουργίες παρά στην μεταποίηση, με αποτέλεσμα η κατάρρευση της αξίας του νομίσματος (που προκλήθηκε από τις υπέρογκες δαπάνες του Πελοποννησιακού πολέμου) και η άνοδος της εμπορικής θέσης των αποικιών να βυθίσουν την οικονομία σε μία βαθειά κρίση ταυτόχρονα με την πολιτική κρίση του 4ου αιώνα. Αντίθετα η Σπάρτη ήταν μία κλειστή οικονομία χωρίς καμία πιστωτική ή νομισματική ανάπτυξη⁹. Οι διαφορές των δύο συστημάτων οικονομικής οργάνωσης και η όρθολογική άσκηση οικονομικής πολιτικής από την Αθήνα έρμηνεύουν με σαφήνεια την μεγάλη εμπορική και ναυτική ανάπτυξη της Αθήνας και την στασιμότητα της Σπάρτης.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι βασικές αρχές της οικονομικής πολιτικής της Αθήνας, δηλαδή το άνοιγμα της οικονομίας στο εξωτερικό εμπόριο, η χρηματο-πιστωτική ανάπτυξη, η νομι-

σματική σταθερότητα και ό περιορισμός της άμεσης φορολογίας αποτελούν και σήμερα τους θεμελιώδεις άξονες μιās συνεπούς, αξιόπιστης και αποτελεσματικής οικονομικής πολιτικής, σε συνδυασμό με μία πολιτική ισοσκελισμένου προϋπολογισμού-δημοσιονομικής πειθαρχίας με έμφαση στις κοινωνικές δαπάνες, δηλαδή μια πειθαρχημένη πολιτική, που μπορεί να χρηματοδοτηθεί με βάση την υπάρχουσα ποσότητα χρήματος, τὰ κέρδη του δημοσίου από την άσκηση παραγωγικής δραστηριότητας και τους φόρους.

Η οικονομική πολιτική της Αθήνας δείχνει μια εξαιρετική γνώση των νόμων του οικονομικού συστήματος, στην οποία αρμόζει ιδιαίτερη προσοχή σε μια εποχή που τὰ οικονομικά προβλήματα είναι παρόμοια και ιδιαίτερα όξυμένα. Η έμμονή της Αθήνας, να μην όδηγηθεί σε μία πληθωριστική ανάπτυξη μέσω χειρισμών του νομίσματος ή της συναλλαγματικής ισοτιμίας (άκόμενη και κατά την διάρκεια της μεγάλης οικονομικής κρίσης του 4ου αϊ.), είναι χαρακτηριστική και έρχεται σε αντίθεση με τις σύγχρονες παρεμβατικές πρακτικές, οι όποιες σε σημαντικό βαθμό εύθύνονται για την ύψηλή ανεργία, την έκρηξη του πληθωρισμού, τὰ δημοσιονομικά έλλείμματα και τον περιορισμό του όγκου του διεθνούς έμπορου¹⁰. Για μια άκόμενη φορά αποδεικνύεται, ότι ή ιστορία μπορεί να είναι ιδιάζόντως χρήσιμη στην χάραξη αποτελεσματικών κατευθύνσεων οικονομικής πολιτικής.

Ο κ. Ε.Γ. Τσ. είναι καθηγητής Οικονομικών Έπιστημών στο Πανεπιστήμιο της Μιννεζότα (ΗΠΑ).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. επίσης Ε.Γ. Τσιώνας, *Φιλοσοφία και ήθική στην οικονομική σκέψη*, «Θεωρία και Κοινωνία», 3, Δεκέμβριος 1990.
2. *Ηθικά* Ε 1133 β και Ε 1131 α. Έπίσης βλ. σχετικά S.T. Lowry, *Aristotle's mathematical analysis of exchange*, "History of Political Economy", 1969 44-66 και B.J. Gordon, *Aristotle and the development of value theory*, "Quarterly Journal of Economics", 1964, 116-128.
3. Ξενοφών, *Πόροι* Δ και Α.Δ. Σίδερς, *Οικονομικά σχέσεις του Ξενοφώντος*, «Έργετον Οικονομικών και Κοινωνικών Έπιστημών», 1942 KB', καθώς επίσης και J. Saint-Jermes, *Les idées monétaires de la Grèce antique*, "Revue d'histoire économique et sociale", 1928.
4. *Ηθικά* Ε 1133 α και J. Schumpeter, *History of Economic Analysis*, 1961, v. 63.
5. *Πολιτεία* Β 370, σ. 74 (μετάφραση Ι.Ν. Γρυπάρη, 1911).
6. Για περισσότερες λεπτομέρειες σε θέματα οικονομικής θεωρίας βλ. Ε.Γ. Τσιώνας, 1990, ό.π.π.
7. Α. Μ. Ανδρεάδης, *Ιστορία της Έλληνικής Δημοσίας Οικονομίας* Α, 1918, σσ. 224-226.
8. Βλ. π.χ. Θουκυδίδου, *Ιστορίαι* Β 38-2.
9. Βλ. χαρακτηριστικά Ξενοφών, *Λακεδαιμονίων Πολιτεία*, 14 2-4.
10. Για μια άλλη ιστορική περίοδο βλ. Ε. Γ. Τσιώνας, *Μαθηματική ανάλυση των οικονομικών και πολιτικών διακυμάνσεων στην ιστορία του Βυζαντίου*, «Ιστοριογεωγραφικά» 3 1989-90.

ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ

Ἐθνικὴ ὀνομασία

Τὸ ὄνομα «Ἕλλην» συναντᾶται μία φορά στὸν Ὅμηρο («Ἰλιάς» Β 684) καὶ δηλώνει τοὺς κατοίκους τοῦ κράτους τοῦ Πηλέως στὴ Θεσσαλία. Τὸ «Πανέλληνες» καὶ αὐτὸ συναντᾶται μία φορά στὸν Ὅμηρο («Ἰλιάς» Β 530) καὶ σημαίνει τὸ σύνολον τῶν Ἑλλήνων. Ἀπαντᾶται ἐπίσης στὸν Ἡσίοδο («Ἔργα καὶ Ἡμέραι» 528) καὶ στὸν Ἀρχίλοχο (ἀπ. 52). Ὁ Ἀριστοτέλης πρῶτος ὁμιλεῖ περὶ ἀρχαίας Ἑλλάδος («Μετεωρολογικά» Ι, 352α), τὴν ὁποία τοποθετεῖ στὴν παρὰ τὴν Δωδώνη καὶ τὸν Ἀχελῷο περιοχὴν. Ἐξ ἄλλου ἀπὸ τίς παραδόσεις καὶ ἀπὸ τὸν Ἡσίοδο γνωρίζομε, ὅτι γενάρχης τῶν Ἑλλήνων ἦτο ὁ Ἕλλην, υἱὸς τοῦ Δευκαλίωνος καὶ τῆς Πύρρας. Ἐπομένως τὸ ὄνομα τῶν Ἑλλήνων καὶ Πανελλήνων χάνεται στὰ βάθη τῶν χιλιετιῶν.

Τελείως ἀνεπισημονικῶς χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος «Προέλλην», ποὺ ἀποτελεῖ τὸ συμβατικὸν ὄνομα τῶν κατοίκων τῆς Κρήτης, τῆς Θεσσαλίας, τῶν Κυκλάδων, τῆς Κύπρου καὶ ἄλλων περιοχῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου, ποὺ ἤκμασαν πρὶν ἀπὸ τὴν πέμπτη χιλιετία. Καὶ οἱ ὅποιοι βεβαίως ἦσαν γνήσιοι Ἕλληνες, ὅπως ἀπέδειξαν οἱ ἀνθρωπομετρήσεις, ἡ γλῶσσα κ.τ.λ.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀνιστόρητη καὶ ὑποπτη ὀνομασία τῶν «Προελλήνων» ἐνεφανίσθη καὶ ὁ ὅρος «Πρωτοέλλην», ποὺ καὶ αὐτὸς εἶναι συμβατικὸς, δηλαδὴ κατασκευασμένος καὶ δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν ἱστορικὴ καὶ ἀνθρωπολογικὴ ἀλήθεια. Οὔτε Προέλληνες ὑπῆρξαν οὔτε Πρωτοέλληνες. Ἡ ἱστορία καὶ ἡ ἀνθρωπολογία ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἀρχαιοελληνικὴ παράδοση καὶ τὰ ἀρχαιοελληνικὰ κείμενα, ποὺ ἀναφέρουν ἓνα φυλετικῶς ἐνιαῖο λαό, ὁ ὁποῖος παρουσιάζεται μὲ ποικίλα ὀνόματα (Δαναοί, Πελασγοί κ.τ.λ.) καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι ἐξ ὑπαρχῆς αὐτόχθων στὴν εὐρυτέρα Ἑλληνικὴ Χερσόνησο καὶ στὴ Μικρὰ Ἀσία, ὁμιλεῖ τὴν ἰδίαν γλῶσσα μὲ πολυτυπίες προφορᾶς καὶ γραφῆς, διαθέτει τὴν ἰδίαν θρησκεία, χαρακτηρίζεται ἀπὸ ὅμοιες ἀνθρωπολογικὲς μετρήσεις καὶ μὲ λίγα λόγια φέρει ἐνιαίαν βιολογικὴ καὶ ἐθνολογικὴ ταυτότητα.

Ὅλες οἱ θεωρίες περὶ Προελλήνων, Πρωτοελλήνων καὶ ἄλλων, ποὺ τάχα ἦλθαν ἀπὸ τὸ πούθεν ἢ ἀπὸ κάπου, ποὺ δὲν μᾶς ἀποκαλύπτουν, ἀντίκεινται στὴν ἀλήθεια καὶ ταυτοχρόνως ἐξυπηρετοῦν μισελληνικοὺς σκοπούς. Τὰ ψεῦδη περὶ Προελλήνων, Πρωτοελλήνων, Ἰνδοευρωπαίων κ.τ.λ. πρῶτοι καὶ καλύτεροι ἀπεδέχθησαν οἱ ὑπεύθυνοι στὴν Ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση, παρὰ τίς ἔντονες διαμαρτυρίες διαπρεπῶν καθηγητῶν, π.χ. Κούμαρης, οἱ ὁποῖοι ἀπέδειξαν γιατί εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπάρχῃ ἰνδοευρωπαϊκὴ φυλὴ, ὅτι αὐτοὺς ποὺ ἀποκαλοῦν Προέλληνες εἶναι καθαροὶ Ἕλληνες κ.τ.λ. Μολαταῦτα τὰ Ἑλληνόπουλα δὲν διδάσκονται τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ τὸ ψεῦδος, ποὺ ἀποβλέπει στὴν μείωση καὶ στὴν ὑποβάθμιση τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Αἴσα

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΠΕΞΗΣ

‘Ιστορικά στοιχεία για τις σχέσεις ‘Εκκλησίας-Σουλτανικοῦ καθεστῶτος

1453. ‘Ο Μωάμεθ ὁ Β΄ ὁ Πορθητὴς ἀνασυστίνει τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ποὺ δὲν ὑφίστατο τὴν συγκεκριμένη ἐποχὴ, ὅπως ἔχουμε ἤδη προαναφέρει στὸ τεῦχος 133 τοῦ «Δαυλοῦ». ‘Ο πατριαρχικὸς θρόνος ἦταν κενός, δὲν ὑπῆρχε πατριαρχικὴ αὐλὴ ἀλλὰ οὔτε καὶ πατριαρχικὸς ναός. “Ὅπως διασώζει ὁ σύγχρονος τοῦ Μωάμεθ Θεόδωρος ‘Αγαλλιανός, ὁ σουλτάνος «ἐξεῖναι ἡμῖν παρεκελεύσατο κατὰ τὰ οἰκεῖα πολιτεύεσθαι καὶ πάτρια ἔθνη καὶ τοὺς νόμους καὶ ἱερωσύνην ἔχειν καὶ ναοὺς καὶ ἀρχιερωσύνην καὶ πάντα ἀπλῶς τὰ χριστιανικά». Ταυτόχρονα ὁ πατριάρχης ἀναγνωρίζεται ὡς θρησκευτικοπολιτικὸς ἡγέτης τῶν ὀρθοδόξων. ‘Ο ‘Ιωσήφ Βρυένιος περίπου τὴν ἴδια ἐποχὴ γράφει: «‘Η ‘Εκκλησία τὸ ἑαυτῆς ἀμετάβλητον ἀποσφίξει σχῆμα, καὶ ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς καὶ διάκονοι ἐν μέσοις ἔθνεσι τὰ τοῦ βαθμοῦ ἀκωλύτως ἀνύουσι καὶ ἐκασταχοῦ τὰ θεῖα ἱεουργεῖται μυστήρια». ‘Ο Γεννάδιος Σχολάριος συνεχίζει νὰ ὑμνῇ τὸν σουλτάνο, γιατί ἡ «γνώσις ὁμοῦ καὶ φιλανθρωπία» του ὄχι μόνον ἀνασύστησε τὴν ‘Εκκλησία, ἀλλὰ τὴν κατέστησε «ἐλευθέραν» καὶ μάλιστα «μετὰ πολλῶν αὐτοῦ δωρεῶν».

Οἱ μοναχοὶ τοῦ ‘Αγίου ‘Ορους μὲ ἀντιπροσωπία ποὺ εἶχαν στείλει στὴν τότε τουρκικὴ πρωτεύουσα Προῦσα τὸν 14ο αἰῶνα εἶχαν ἤδη δηλώσει ὑποταγὴ στὸν σουλτάνο ‘Ορχάν. Τὸ 1372 ἔχουμε τὸ φερμάνι ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου μονῆς τῶν Σερρών, μὲ τὸ ὁποῖο ὁ σουλτάνος ἐγγυᾶτο τὸ ἀπαραβίαστό της ἀρχικὰ ἐπικυρώνει στὴν συνέχεια τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν γαιῶν της καὶ παραχωροῦσε φορολογικὲς ἀπαλλαγές. ‘Η μονὴ τῶν Βλατάδων μὲ φερμάνι τὸ 1446 ἀποκτᾶ μεγάλες ἐκτάσεις γαιῶν καὶ οἱ μοναχοὶ της ἀπαλλάσσονται τοῦ κεφαλικοῦ φόρου καὶ τῆς δεκάτης. Πολλὲς ἄλλες μονὲς ἀκολουθοῦν. Παρ’ ὅλα αὐτὰ ἡ ‘Εκκλησία καὶ οἱ μονὲς θεωροῦν μετὰ τὸ 1821 τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς ἀδικημένους καὶ καταπιεσμένους κατάφωρα ἀπ’ τὴν στυγνὴ ἐκμετάλλευσή τοῦ δυνάστη ‘Οθωμανοῦ. Πάντως κατὰ τὴν ἀπογραφή τῶν γαιῶν τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους, ποὺ ἐγίνε τὸ 1833, ἡ κτηματικὴ τους περιουσία ἀντιστοιχοῦσε στὸ 1/3 τῆς συνολικῆς ἐκτάσεως τῆς ‘Ελλάδος.

‘Ενδεικτικὰ ἀναφέρεται, ὅτι ἡ μονὴ Γηρομερίου τὸν 16ο αἰῶνα ἐκμεταλλεῖτο 12 χωριά τῆς περιοχῆς της, ἡ μονὴ Κάτω Παναγιᾶς στὴν “Αρτα 3, τὸ ἴδιο καὶ ἡ μονὴ Κοσινίτσας, ἡ μονὴ τῆς Πάτμου 14 καὶ οἱ τρεῖς μεγάλες μονὲς τοῦ Πόντου (Σουμελᾶ, Βαζελῶνος, Περιστερεῶτα) πάνω ἀπὸ 40. Τὰ χωριά αὐτὰ πολλὲς φορὲς περνοῦν καὶ στὴν μορφή τῆς ἀπόλυτης ἐξάρτησης «μετὰ τῶν προσκαθημένων ἐν αὐτοῖς ἀνθρώπων». Βρίσκονται μέσα σὲ τσιφλίκια μονῶν καὶ κατοικοῦνται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ δουλοπάροικους. “Ενα τέτοιο τσιφλίκι κοντὰ στὸ Βουκουρέστι, ὅπως περιγράφεται ἀπὸ ἕνα πατριαρχικὸ σιγίλλιο τοῦ 1592, λειτουργοῦσε «παντοίοις ἀγαθοῖς κινήτοις τε καὶ ἀκινήτοις... πλήθει τε ἀφιερωμένων ἀμπελίων, χωραφίων, ὑδρομύλων, χωρίων ἱκανῶν μετὰ τῶν ἐν αὐτοῖς παρόικων Αἰγυπτίων (τσιγγάνων)».

‘Ο Μωάμεθ ὁ Β΄ γίνεται ὁ πρῶτος μετὰ τὴν ἄλωση Τοῦρκος ἡγεμόνας, ποὺ κατανοῶντας τὴν σημασίαν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας τὴν υἱοθετεῖ ὡς ἐπίσημη διπλωματικὴ γλῶσσα τοῦ κράτους του. Στὴν συνέχεια καὶ μετὰ ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια αὐτὴ ἡ πρωτοποριακὴ σύλληψη τοῦ Μωάμεθ δείχνει νὰ ἀτονεῖ καὶ ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα παύει νὰ κατέχει τὸ μεγάλο αὐτὸ πλεονέκτημα. Τίθεται πάντως τὸ ἐρώτημα, ἂν οἱ

φαναριώτες και ό κλήρος βάσει τών αξιωμάτων που κατείχαν μέσα στην τουρκική κρατική μηχανή θά μπορούσαν νά είχαν άποτρέψει την κατάργηση τής ελληνικής ως καθιερωμένης ήδη επίσημης γλώσσας τής αυτοκρατορίας.

Η άμάθεια πάντως του Χριστιανικού κλήρου παρά την εκκλησιαστική χρήση τής ελληνικής είναι τρομακτική. Ο γάλλος περιηγητής Belon, που τό 1546 σέ ένα άπ' τά ταξίδια του επισκέφθηκε την Έλλάδα και συγκεκριμένα τό "Άγιο Όρος, διηγείται: « Άπό τούς 6.000 καλογέρους που ζούν στον Άθω μονάχα δύο ή τρείς άπό κάθε μοναστήρι γνωρίζουν ανάγνωση και γραφή. Κι αυτό, γιατί οί άρχιερείς τής Έλληνικής Εκκλησίας και οί πατριάρχες είναι έχθροι τής φιλοσοφίας και άφορίζουν κάθε κληρικό που μελετάει βιβλία μή θεολογικά. Προσπαθούν νά πείσουν όλον τον κόσμο, ότι δέν επιτρέπεται στους Χριστιανούς νά μελετούν ποίηση και φιλοσοφία. Οί κληρικοί τιμωρούνται μέ άφορισμό για ένα τέτοιο παράπτωμα. Και είναι άδύνατο νά λάβουν συγχώρηση, αν δέν κάνουν μεγάλες νηστείες, αν δέν πληρώσουν χρήματα ή αν δέν δεχθούν ραβδισμούς κατά την περίοδο τής μετάνοιας».

Τό 1580 ό λόγιος ιερέας τής γερμανικής πρεσβείας στην Κωνσταντινούπολη Schweigger ρίχνει τίς εϋθύνες στο Πατριαρχείο για την κατάσταση τής παιδείας: « Επιτρέπεται ή ίδρυση κατωτέρων σχολείων, αλλά αυτά διευθύνονται κακώς, υπεύθυνος δέ είναι ό πατριάρχης, που δέν ενεργεί κατά τό καθήκον του. Διότι υπάρχουν μικρά σχολεία, στα όποια κάποιος καλόγερος διδάσκει ανάγνωση και γραφή σέ πολύ λίγα παιδιά. Εάν ένας μαθητής έχει όρεξη για άνώτερη μόρφωση, πρέπει νά ενεργήση ό ίδιος και νά υποβληθή σέ μεγάλες θυσίες. Εάν δέ λάβη κανείς ύπ' όψη την καλή διάθεση του λαού, δέν υπάρχει άμφιβολία ότι θά είχαν θαυμάσια αποτελέσματα τά καλά εκείνα σχολεία (έάν ύπήρχαν), εις τά όποια θά έδιδάσκοντο οί τέχνες και οί επιστήμες, ή Άγ. Γραφή κ.λπ.».

Υπάρχουν βέβαια και οί λιγοστές εξαιρέσεις, όπως ό πατριάρχης Ίερεμίας, όπως συνάγεται άπ' την έπιστολή-καταγγελία του Λεοντίου Εϋστρατίου προς τον Κρούσιο τό 1590. Άλλά ό κανόνας δέν ανατρέπεται. Αναφέρει ό Λεόντιος: « Ό ελληνικός κλήρος και οί έπίσκοποι είναι στην πλειονότητά τους άπαιδευτοι και πρό έτών άντέδρασαν, όταν ό πατριάρχης Ίερεμίας ήθέλησε νά εισαγάγη σχολεία, παιδεία και τυπογραφία στην Έλλάδα, γιατί φοβούνται ότι θά παραγκωνισθούν κατόπιν για την άπαιδευσία τους». Για τά «κολλυβογράμματα» που δίδασκαν οί ιερείς και μοναχοί πληρώνονταν και μάλιστα άπ' τούς γονείς τών παιδιών. Σκοπός τής παρεχόμενης άπό την Εκκλησία παιδείας πλην έλαχίστων εξαιρέσεων, ή στήριξη του δόγματος. Τό 1593 στην μεγάλη σύνοδο τής Κωνσταντινούπολης αποφασίζονται τά έξής: « Ωρισεν ή άγία σύνοδος, έκαστον έπίσκοπον έν τη έαυτού παροικία φροντίδα και δαπάνη την δυναμένην ποιείν, ώστε τά θεία και ιερά γράμματα δύνασθαι διδάσκεσθαι, βοηθείν δέ κατά δύναμιν τοις έθέλουσι διδάσκειν και τοις μαθείν προαιρουμένοις, εάν τών έπιτηδείων χρειαν έχωσιν». Μέσα σ' αυτό τό πλαίσιο τής εκκλησιαστικής εκπαιδεύσεως, όταν ό Θεόφιλος Κορυδαλλεύς αποφασίζει νά προχωρήσει ακόμα περισσότερο διδάσκοντας άριστοτελική φιλοσοφία περί τά μέσα του 17ου αιώνας, κατηγορήθηκε ως αίρετικός, άθεος και καλβινιστής, αυτός κι οί όπαδοί του. Πάντως τον 16ον και 17ον αιώνα παρατηρείται τό φαινόμενο, στην Ίταλία πολλά άπό τά όρθόδοξα μοναστήρια νά άρνούνται την ελληνική γλώσσα ζητώντας άπό μόνα τους τό δικαίωμα νά τελούν την λειτουργία τους στα λατινικά.

Θά έπρεπε νά μάς κάνει νά προβληματιστούμε λιγότερο τό συμπέρασμα του Καταρτζή για την παιδεία: « Μετά τέσσερα-πέντε χρόνια τά παιδιά ξέρουν νά διαβάζουν μόν' εκείνα τά βιβλία πώμαθαν νά διαβάσουν, δίχως νά γνωρίζουν καμμία ελληνική λέξι, ό έστί, χωρίς ν' άποχτήσουν καμμία ιδέ' άπ' τό μάθημά τους, παρά μόνο την έξωτερική και ύλική του μορφή». Τά κείμενα που ό πρωτόπειρος μαθητής

είχε ως οδηγούς του ήταν ή *Οκτώηχος*, τὸ *Ψαλτήρι*, οἱ *Πράξεις* καὶ *Ἐπιστολές* τῶν ἀποστόλων, *Τριώδιον* κ.ἄ. Ὁ θρύλος τοῦ «Κρυφοῦ Σχολείου» δὲν ἐπαληθεύεται ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ἔρευνα. Ἡ εἰκόνα τοῦ παπᾶ πού κάτω ἀπ' τὸ λιγοστὸ φῶς τοῦ κερικοῦ καὶ μὲ τὸν φόβο τῶν Τούρκων δίδασκε τὰ παιδιὰ γράμματα δὲν εἶναι ἀκριβὴς ἔτσι. Ὁ μεσαιωνολόγος καὶ ἐρευνητὴς τῆς ἱστορίας τῶν μετὰ τὴν Ἀλωση χρόνων, ἰδιαίτερος τῆς σχετιζομένης πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, Μανουὴλ Γεδεών γράφει: «*Μέχρι σήμερον οὐδαμοῦ ἀνέγων ἐν ὁμαλῇ καταστάσει πραγμάτων Βεζύρην ἢ Ἀγιάννην ἐμποδίσαντα σχολείου σύστασιν ἢ οἰκοδομῇ, τοῦθ' ὅπερ ἡδύνατο νὰ συμβῇ κατόπιν καταγγελίας Χριστιανοῦ τινος, ἀπεριτμήτου Τούρκου, καθὼς ὠνόμαζον αὐτούς*». Καὶ παρακάτω: «*Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις, ἀνεχομένη τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, ἐγίνωσκεν, ὅτι εἰς τοὺς ναοὺς ἀναγιγνώσκουσι καὶ ψάλλουσι οἱ παπᾶδες καὶ οἱ ψάλται, καὶ ὅτι τὰ ἀναγιγνώσκόμενα καὶ ψαλλόμενα ἔπρεπε νὰ διδασκῶσιν ἐγκαίρως καὶ συνεπῶς οὐδέποτε ἐν ὁμαλῇ καταστάσει πραγμάτων ἡμπόδιζε τὴν ἐν νάρθηξί καὶ κελλίοις διδασκαλίαν*». Ὁ Τοῦρκος λοιπὸν δὲν ἐμπόδιζε τὴν ὑπαρξὴ καὶ λειτουργίαν αὐτῶν τῶν θρησκευτικῶν σχολείων.

Ἴσως ὅμως ἡ διδασκαλία κατ' ἐξαιρέσιν ἀρχαιοελληνικῶν κειμένων νὰ προβλημάτιζε τὸν κατακτητὴ. Ὁ Ἀλῆ Πασᾶς, ὅταν οἱ Ἕλληνες ἄρχισαν νὰ δίνουν ἑλληνικὰ ὀνόματα στὰ παιδιὰ τους, ἔλεγε: «*Ἐσεῖς οἱ Ἕλληνες μπρὲ κάτι μεγάλο ἔχετε στὸ κεφάλι σας. Δὲν βαφτίζετε πιά τὰ παιδιὰ σας Γιάννη, Πέτρο, Κώστα παρὰ Λεωνίδα, Θεμιστοκλῆ, Ἀριστείδη. Σίγουρα κάτι μαγειρεύετε*». Ἡ ἀντίδραση τῶν Ἑλλήνων διανοουμένων στὸν τύπον αὐτὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παιδείας εἶχε ἀρχίσει πολλὰ χρόνια πρὶν, ἀλλὰ μαζὶ μ' αὐτὴν καὶ ἡ ἐναντίον τους ἐχθρότητα τοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ ἀνωτέρου καὶ ἀνωτάτου κλήρου. Ἡ πρώτη ἑλληνικὴ προσπάθεια γιὰ ἀποτίναξη τοῦ «*Ὁθωμανοπατριαρχικοῦ ζυγοῦ*» εἶχε ὡς πρωτεργάτη —κι ἐδῶ βρίσκεται ἡ τραγικὴ εἰρωνία— ἔναν κληρικὸ καὶ συγκεκριμένα τὸν μητροπολίτη Λαρίσης-Τρίκκης Διονύσιο τὸν «*σκυλόσοφο*» ἢ ἀπλὰ «*φιλόσοφο*». Δὲν πρέπει φυσικὰ νὰ παραγνωρίσουμε, ὅτι οἱ χαρακτηρισμοὶ πού τοῦ ἀπεδόθησαν δὲν ἦταν καθόλου τυχαῖοι καὶ δείχνουν ἀπὸ τὴν μιὰ τὴν μεγάλῃ του μόρφωση («*φιλόσοφος*»: σπουδᾶσε στὴν Ἱταλία φιλολογία, φιλοσοφία καὶ ἴσως ἱατρικὴ ἢ φυσικὴ) καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλῃ τὸ μῖσος πού ἔτρεφαν γι' αὐτὸν οἱ ἀπαίδευτοι («*σκυλόσοφος*»). Ὁ Διονύσιος κηρύσσει στὰ 1600 ἐπανάσταση στὴν Θεσσαλία. Τὸν ἀκολουθεῖ πλῆθος κόσμου διψασμένου γιὰ ἐλευθερία, ἀλλὰ ἡ τελικὴ ἀποτυχία τὸν ἀναγκάζει νὰ καταφύγει στὴν Ἱταλία, ἀρχικὰ στὴν Νεάπολιν καὶ μετὰ στὴν Ρώμην. Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τὸν ἀφόρισε στὴ 15 Μαΐου τοῦ 1601 «*ὡς τολμηρῶς καὶ ἀλογίστως ἀποστασίαν μελετήσας κατὰ τῆς βασιλείας τοῦ πολυχρονίου (σουλτάνου) Μεχμέτ καὶ πολλὰ τῶν ἀτόπων διανοηθείς*». Ἀλλὰ ὁ Διονύσιος δὲν πτοεῖται. Τὸ 1609 καὶ μετὰ τὸν ἀφορισμὸ τοῦ ἀπ' τὴν Ἐκκλησίαν ὁργανώνει νέα ἐξέγερση στὴν Ἠπειρο, ἐνῶ τουρκόφιλοι ἱερεῖς μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν ἱεροκήρυκα Μάξιμο τὸν Πελοποννήσιο ἀντιδρῶσιν στὴς ἐνέργειές του. Τὸ 1611 ξεκινᾷ τελικὰ τὴν δευτέρῃ ἐπανάσταση, στὴν ἀρχὴ μὲ σημαντικὰς ἐπιτυχίες, ἀλλὰ ἀργότερα ξεχασμένος ἀπ' αὐτοὺς πού θὰ μπορούσαν νὰ παρασύρουν τὸ γένος στὸν ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα, μὲ τὴν ὁλοκληρωτικὴ τῆς ἀποτυχίας. Ὁ Διονύσιος συλλαμβάνεται μὲ προδοσίαν καὶ γδέρνεται ζωντανός. Ἡ στάση τῆς ἐπίσημης Ἐκκλησίας μπορεῖ νὰ μᾶς προκαλέσει ἐκπληξή: Αὐτὸς ὁ νεομάρτυρας τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι γιὰ τοὺς ἱεράρχες «*ἀπατεῶν*», «*ἀνέος διὰβολός*», «*Δαιμονοδιόνυσος*».

Ὁ Ἀθανάσιος ὁ Πάριος (1723-1813), σχολάρχης τῆς Χίου, γράφει τὸ 1805 λίβελλο μὲ τὸν τίτλο «*Νέος Ραψάκης*», γιὰ νὰ ὑπερασπιστεῖ τίς θέσεις τοῦ Πατριαρχείου, πού εἶχε λίγα χρόνια πρὶν ἐκδώσει τὴν «*Πατρικὴ διδασκαλία*» καὶ χτυπάει τοὺς «*ἐλλληνόφρονες*», ὅπως περιφρονητικὰ τοὺς ὀνομάζει. Τῆς ὀργῆς του στὴν

συνέχεια δὲν ξεφεύγει οὔτε ὁ Ρήγας Φεραῖος καὶ τὸ ἐπαναστατικό του μανιφέστο. Ἀναφέρει συγκεκριμένα: «Βιβλιάριον ἐξέδωκαν, ῥόπαλον τοῦ Ἑρακλέους» αὐτὸ ὀνομάσαντες οἱ ἐλληνοφρονες!, βιβλίον δηλαδὴ διεγερτικόν, ἐρεθιστικόν, παρακινήτικόν, ὥστε πάντες οἱ ἀπανταχοῦ χριστιανοί, ἐν ρητῇ ἡμέρᾳ, νὰ δείξουν τοῦ Ἑρακλέους τὴν ἀλκὴν ἐναντίον τῶν τυραννούντων αὐτούς, καὶ τὰ ἐξῆς ὁ νοῦν νοεῖτω. Ἡ θεία Πρόνοια ἡλέησε τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν καὶ προτοῦ νὰ διαδοθοῦν εἰς τὸν κόσμον ἐκεῖνα τὰ κακέμφατα ῥόπαλα, ἔκαμε καὶ ἐφανερώθη ἡ ἀντίθεος αὐτῇ σκευωρία, καὶ παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ καὶ οἱ κατὰ τῶν ιδίων δεσποτῶν τὴν κοινὴν καὶ καινὴν εὐτρεπίσαντες μάχαιραν, μάχαιραν εὖρον μισθὸν τοῦ παραλόγου ζήλου αὐτῶν».

Ἀπὸ τὸ 1797 μετὰ τὴν ἐγκατάσταση τῶν γάλλων δημοκρατικῶν στὰ Ἑπτάνησα καὶ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Ναπολέοντος στὴν Αἴγυπτο οἱ οἰκουμενικοὶ πατριάρχες Γρηγόριος ὁ Ε΄, Νεόφυτος ὁ Ζ΄ καὶ Καλλίνικος Δ΄ μὲ εἰδικούς ἐξαρχοὺς καὶ μὲ ἀλλεπάλληλες ἐγκυκλίους προειδοποιοῦσαν τοὺς Ἑλλήνες τοῦ Μοριᾶ καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου ὅτι «ὁ πονηρὸς καὶ ἀρχέκακος ὄφρις, ἀφ' οὗ δολίως ἐπλάνησε τὴν ἀνθρωπότητα μὲ πολυειδεῖς ἀπάτας καὶ τρόπους, διὰ τὰ τοὺς σύρη εἰς τὴν ἀπώλειαν, τελευταῖον εἰς τούτους τοὺς ἐσχάτους αἰῶνας ἐπινοήσας τὸ γένος τῶν Γάλλων δεκτικώτερον τῆς πονηρίας, ἔχυσε δαψιλῶς εἰς τὰς ψυχὰς των τὸ φάρμακον τῆς ἀποστασίας πρὸς τὸν Θεόν· καὶ ἀφοῦ τοὺς ἔφερεν εἰς μίαν ἀλληλομαχίαν καὶ ἐλεεινὴν βασιλοκτονίαν, ... μὲ τὸ δέλεαρ τῆς ἐλευθερίας καὶ μὲ τὴν πρόφασιν τῆς ὁμοιότητος καὶ ἰσότητος... καὶ μὲ τὰ νάματα τὰ ἰοβόλα τῆς νομιζομένης ἐλευθερίας προσπαθοῦσι νὰ ἀπατήσωσι τοὺς ἀνθρώπους... Οἱ βασιλεῖς (σουλτάνοι) οὖν κατὰ μίμησιν τοῦ Θεοῦ εἰσὶ διωρισμένοι... διὰ νὰ γυμνάζωσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὑποταγὴν καὶ νὰ ἀναχαιτίζωσι τὰς ὁρμὰς τῆς κακίας μὲ τὴν δοθεῖσαν εἰς αὐτοὺς ἐξουσίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ...».

Θὰ ἤθελα νὰ σταθοῦμε λίγο καὶ στὸν Γρηγόριο Ε΄ καὶ νὰ δοῦμε μερικὲς λίγο ὡς πολὺ ἄγνωστες πτυχές τοῦ ἔργου του, ποὺ τὰ περισσότερα βιβλία ἱστορίας θεωροῦν περιττὸ νὰ ἀναφέρουν. Τὸ 1798 συνηγορεῖ ὑπὲρ τοῦ σουλτάνου μέσα ἀπ' τὴν ἐκδόση τῆς «Πατρικῆς διδασκαλίας» (βλ. κατωτέρω). Τὸ 1807 ἐνεργεῖ γιὰ τὴν ὀχύρωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν σωτηρία τοῦ σουλτάνου, ὅταν ἀπειλεῖται ἀπ' τὸν ἀγγλικὸ στόλο καὶ ἀποσπᾷ τοὺς προσωπικοὺς ἐπαίνους τοῦ σουλτάνου γιὰ τὸ σημαντικὸ τοῦ ἔργο. Μὲ ἐγκυκλιό του ἀπαγορεύει τὴν εἰσαγωγὴ ἐντύπων καὶ διατάσσει τοὺς κατὰ τόπους ἀρχιερεῖς γιὰ τὸν ἔλεγχον καὶ κατάσχεση ὧσιν τέτοιων ἐντύπων εἶχαν ἤδη εἰσαχθεῖ. Τὰ κατασχεθέντα πραγματεύονταν «ὅσα ἐστὶν ἀντιβαίνοντα εἰς τὰ τῆς ἀμωμότητος πίστεως ἡμῶν δόγματα, καὶ κατὰ τῆς ἐπικρατοῦσης διοικήσεως τῆς κραταιᾶς ταύτης βασιλείας». Τὸ 1819 ἐκδίδει ἐγκύκλιο καὶ καταδικάζει τὴν συνήθεια τῶν «ραγιάδων» νὰ δίνουν ἐλληνικὰ ὀνόματα στὰ παιδιὰ τους, ποὺ εἶναι ἔθιμο «κατὰ καινοτομίαν ἐμφανιζόμενον» καὶ ταυτόχρονα «μία καταφρόνησις τῆς Χριστιανικῆς ὀνοματοθεσίας». Ὁ Κοραῖς τοῦ ἀπαντᾷ, μὲλις πληροφορεῖται τὰ τῆς ἐγκυκλίου: «Ταλαίπωρον γένος! ἔξ ὧν εἰς οἶα». Καὶ τοῦτο κατὰ τὴν δεκάτην ἐνάτην ἑκατονταετηρίδα! ὁπότε μέγα μέρος τοῦ γένους κινεῖται εἰς τὸ νὰ ἐπιστρέψῃ ἀνάπαλιν ἀπὸ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἐλαινὰ οἶα, εἰς τὰ προγονικὰ οἶα». Τὸ 1820 μὲ νέα του διαταγὴ ὀρίζει νὰ καοῦν στὸ Πατριαρχεῖο ὅλα τὰ ἀντίτυπα ἑνὸς ἀνωνύμου φυλλαδίου μὲ τίτλο «Κρίτωνος στοχασμοί», ὅπου ἀνάμεσα στ' ἄλλα ἐκατηγορεῖτο καὶ ὁ μητροπολίτης Ἀνδριανουπόλεως γιὰ τὴν ἐνέργειά του νὰ δαπανῇσι 70.000 γρόσια ἀπ' τὰ χρήματα τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, γιὰ νὰ κτισθεῖ τὸ μητροπολιτικὸ μέγαρον τὴν στιγμὴ ποὺ τὸ σχολεῖο εἶχε εἰσόδημα μόνο 7.000 γρόσια. [Κλείνοντας αὐτὴν τὴν μικρὴ ἀναφορὰ στὸν Γρηγόριο τὸν Ε΄ θὰ ἤθελα νὰ ἐπισημάνω ὅτι, ἂν ὁ τραγικὸς θάνατός του λειτούργησε ὡς καθαρτήρια πρᾶξις γιὰ τὰ ἀνωτέρω, αὐ-

IX

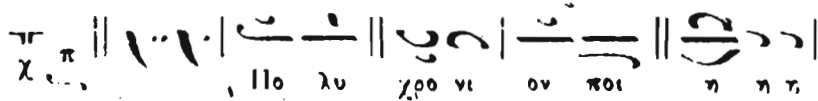
ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΣΜΟΣ

ΤΗΣ Α. Α. Μ. ΤΟΥ ΕΦΥΛΤΑΝΟΥ

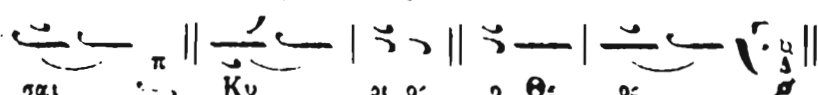
ΑΙΤΟΥΛ ΧΑΜΙΤ ΧΑΝ ΤΟΥ Β'.

Μελοποιήθεις ὑπὸ Ἀνθότου Ἀδίου.

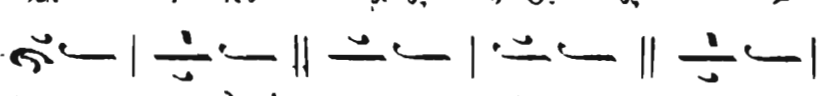
*Πηχός λ β'. Πα Γνώμης Εξέσημος, διτρώχσιος, δακτυλικός.

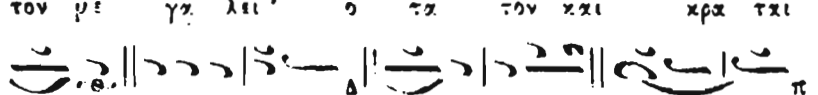
 Π ο λ υ χ ρ ο ν ι σ μ ο ς

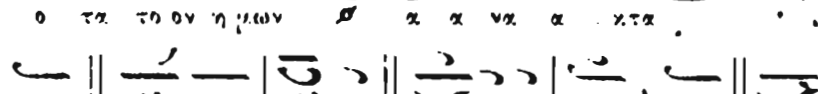
 σ α ι Κ υ ρ ι ο ς ο θ ε ο ς

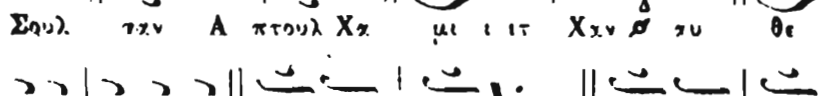
 τ ο ν μ ε γ γ λ ι ε ' ο τ α τ ο ν κ α ι κ ρ α τ α ι

 ο τ α τ ο ν η μ ω ν α α ν α α χ τ α

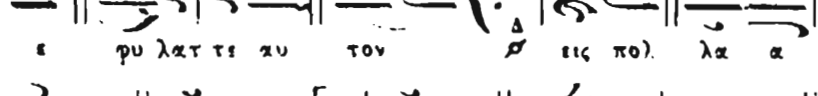
 Σ ο υ λ τ α ν Α π ο υ λ Χ α μ ι ε ι τ Χ α ν τ υ θ ε

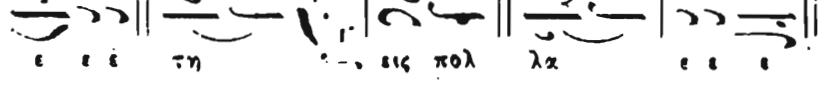
 ε ε ν τ η η ν τ μ ω ν Κ υ ρ ι

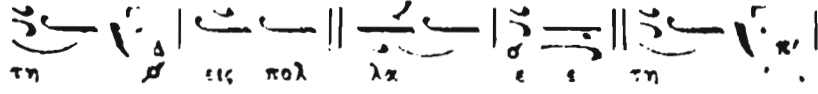
 ε ρ υ λ α τ τ ε α υ τ ο ν ε ι ς π ο λ λ α α

 ε ε ε τ η ε ι ς π ο λ λ α ε ε ε

 τ η ε ι ς π ο λ λ α ε ε ε τ η

 Α μ η ν

τὸ ἔγκειται στὴν προσωπικὴ ἀντίληψη ποὺ ἔχει ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς γιὰ τὰ πράγμα-
τα].

Εἶχαμε, ὅπως εἶπαμε, τὴν «Πατρικὴ Διδασκαλία», ποὺ ἐξέδωσε τὸ Πατριαρ-
χεῖο τὸ 1798. Σ' αὐτὴν μεταξὺ ἄλλων διαβάζουμε: «Ὁχι, Χριστιανοί! Ἄς ἔχωμεν
σταθερότητα καὶ φρόνησιν, ἅς μὴ χάσωμεν διὰ μίαν ψευδῆ καὶ ἀνύπαρκτον τάχα ἐ-
λευθερίαν τοῦ παρόντος βίου τοὺς ἀμαράντους στεφάνους τῆς αἰωνίου μακαριότη-
τος, ἅς μὴ ἀκροασθῶμεν ὁλοτελῶς, διὰ νὰ καταισχύνωμεν ἀπαρηγόρητοι, τὸν διὰ-
βολον καὶ νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα ὅπου ὁ Θεὸς ἡτοίμασεν ἐπ' αἰῶνας δι'
ἐκείνους ὅπου τὸν ἀγαποῦν. Ἐνδυναμοῦσθε λοιπόν, ἀδελφοί ἐν Κυρίῳ καὶ ἐν τῷ
πλήθει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ μπορέσητε νὰ
ἀντισταθῇτε εἰς τὰς μεθοδεῖας τοῦ διαβόλου...». Σὲ ἀπάντησιν τὴν ἴδια χρονιὰ ὁ
Κοραῆς τυπώνει τὴν «Ἀδελφικὴ διδασκαλία», γιὰ νὰ στηλιτεύσῃ τὴν «ἐθελόδου-
λείαν» τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ 1806 στὴν Ἱταλία τυπώνεται τὸ βιβλίον «Ἑλληνικὴ νομαρχία» ἀπὸ ἀμφι-
σβητούμενο συντάκτη, μέσα στὰ πλαίσια τῆς προσπάθειας νὰ διαφωτισθῇ ὁ ἐλλήνι-
κὸς λαός. Ὁ συγγραφέας τῆς καταγγέλλει μεταξὺ ἄλλων: «Ὁ Ἄρτης, ὁ Γρεβε-
νῶν καὶ ὁ Ἰωαννίνων εἶναι οἱ πρῶτοι προδόται τοῦ τυράννου καθὼς ὅλοι γνωρίζου-
σι. Ὁ Ἄρτης ἠπάτησε τοὺς ἥρωας Σουλιώτας...». Καὶ ἄλλου: «Ἐκατὸν χιλιάδες,
καὶ ἴσως περισσότεροι, μαυροφορεμένοι ζῶσιν ἀργοὶ καὶ τρέφονται ἀπὸ τοὺς ἰδρῶ-
τας τῶν ταλαιπῶρων καὶ πτωχῶν Ἑλλήνων. Τόσαι ἑκατοντάδες μοναστήρια, ὅπου
πανταχόθεν εὐρίσκονται, εἶναι τόσαι πληγαὶ εἰς τὴν πατρίδα, ἐπειδὴ, χωρὶς νὰ τὴν
ὠφελήσουν εἰς τὸ παραμικρόν, τρώγουσι τοὺς καρπούς τῆς καὶ φυλάττουσι τοὺς λύ-
κους, διὰ νὰ ἀρπάζουν καὶ ξεσχίζουν τὰ ἀθῶα καὶ ἱλαρὰ πρόβατα τῆς ποιμένης τοῦ
Χριστοῦ. Ἰδοὺ, ὦ Ἕλληνες, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, ἡ σημερινὴ ἀθλία καὶ φοβερά
κατάστασις τοῦ ἐλληνικοῦ ἱερατείου καὶ ἡ πρώτη αἰτία ὅπου ἀργοπορεῖ τὴν ἀπε-
λευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος». Καὶ γιὰ τὴν παιδεία: «Αἱ ἐπιστήμαι, ὅπου πρότερον
ἤνθιζον, ἤρχισαν νὰ μαρανθῶσι, τὰ σχολεῖα ἐσφαλίσθησαν, οἱ διδάσκαλοι ἐμωράν-
θησαν καὶ ἡ ἀλήθεια μὲ τὴν φιλοσοφίαν ἐξωρίσθησαν. Ἄλλο βιβλίον δὲν εὐρίσκετο,
εἰμὴ τὰ πονήματα τῶν ἱερέων. Κάθε φιλόλογος ἄλλο δὲν ἤμποροῦσε νὰ ἀναγνώσῃ,
εἰμὴ τὰ θαύματα καὶ τοὺς βίους τῶν ἁγίων, καὶ οἱ ταλαίπωροι Ἕλληνες, ἀγκαλὰ
καὶ φιλελεύθεροι, ὑστερημένοι ὁμως ἀπὸ τὸ φῶς τῆς φιλοσοφίας, ἐγίναν σχεδὸν δοῦ-
λοι κατὰ συνήθειαν...». Ἄλλου μιᾶ καὶ γιὰ τὴν ἀγοραπωλησίαν τοῦ Πατριαρχικοῦ
θρόνου: «Ἡ σύνοδος ἀγοράζει τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀπὸ τὸν ὀθωμανὸν ἀντιβα-
σιλέα διὰ μίαν μεγάλην ποσότητα χρημάτων, ἔπειτα τὸν πωλεῖ οὗτινος τῆς δώσης
περισσότερον κέρδος, καὶ τὸν ἀγοραστὴν τὸν ὀνομάζει πατριάρχην. Αὐτός λοιπόν,
διὰ νὰ ξαναλάβῃ τὰ ὅσα ἐδανείσθη διὰ τὴν ἀγορὰν τοῦ θρόνου, πωλεῖ τὰς ἐπαρχίας,
ἤτοι τὰς ἀρχιεπισκοπὰς, οὗτινος δώση περισσοτέραν ποσότητα, καὶ οὕτω σχηματί-
ζει τοὺς ἀρχιεπισκόπους, οἱ ὅποιοι πωλῶσι καὶ αὐτοὶ εἰς ἄλλους τὰς ἐπισκοπὰς
των...». Καὶ ὁ λαός; «Ἡ ἀμάθεια τοῦ λαοῦ ἠφάνισεν τόσον τὰ ἀρχιερατικὰ σπαθία,
ὅπου κανεὶς δὲν τοὺς ἀντιστέκεται. Μὲ ἐν κατεβατὸν κατάρας, ὅπου ἡ πλέον διαβο-
λικὴ διάθεσις φοβερωτέρας βέβαια δὲν ἤθελεν ἡμπορέσῃ καὶ ἐφεύρῃ, τὸ ὅποῖον ὀνο-
μάζουσιν ἀφορισμόν, ἐκθύουσιν καὶ πλουσίους καὶ πτωχοὺς... Οἱ ἀφορισμοὶ εἰς τὴν
Ἑλλάδα καὶ ἐξόχως εἰς Ἰωάννινα καὶ Πάτραν ἤθελαν νομισθῇ εὐχαὶ τῆς λειτουρ-
γίας ἀπὸ κανένα ἀλλογενῆ. Τόσον εἶναι συχνοί, καὶ σχεδὸν κάθε Κυριακὴν εἰς κάθε
ἐκκλησίαν ἀναγιγνώσκονται δύο καὶ τρεῖς ἀφορισμοί, πάντοτε δὲ διὰ οὐτιδανωτά-
τας διαφορὰς καὶ ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ δύο ἢ τριῶν γροσίων ὑπόθεσιν». Ἀκολου-
θοῦν πάμπολλα στοιχεῖα, ποὺ λόγῳ χώρου δὲν παραθέτουμε, γιὰ τὴν ἀκόλαστη καὶ
ἀσύδοτη ζωὴ ἀρχιεπισκόπων, ἐπισκόπων, πρωτοσύγκελλων, ἀρχιμανδριτῶν καὶ
πνευματικῶν.

XII

3. ΣΟΥΛΤΑΝΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

ΑΙΔΟΜΕΝΟΣ ΕΙΣ ΤΑ ΔΕΧΟΜΕΝΑ

THE DIAMANTIDE

$$H_{\chi_0} \stackrel{\cdot}{\sim} \delta'. \quad N\eta$$

$\frac{1}{\Sigma \varepsilon} \quad \varepsilon \quad \varepsilon \quad \varepsilon \quad \varepsilon \quad \varepsilon \quad \varepsilon \quad \lambda \varepsilon \quad \tau) \lambda \sigma \sigma \sigma \sigma \sigma \pi x \delta$

(τ η η η σ α α χ ι ι ι μ ι ρ ι ι ι ι ζ)

Σου ου ου ουλ ταν Α π-ουλ Χχ χ χ χ μετ Χχν η'

τζου ου ουυ λε τε νε για α αζ ι τε ρι ιζ

[illegible]

 μπι ι ι τουν βε ζιο θε βου ου νε ε λαν λε

$\sqrt{\frac{1}{\gamma}} \rightarrow \sqrt{\frac{1}{\gamma}} \rightarrow \sqrt{\frac{1}{\gamma}} \rightarrow \sqrt{\frac{1}{\gamma}}$
 μπι τουν ζα χυ πιτ β: α α σχε ε ριν λε α μπι ι ι

$\frac{r}{s} \cdot \frac{t}{u} = \frac{r}{s} \cdot \frac{v}{w}$

TOY TEX VOU TO O O XE TIV DE E PEV TI MI 77

$\frac{1}{2} \frac{1}{2} \frac{1}{2}$
 2 2 2

Τέλος, ἡ «Ἑλληνικὴ Νομαρχία» μιᾶ γιὰ πραγματικὰ σχολεῖα, ὅπου δὲν ἐδιδάσκετο τὸ Ψαλτήρι, τὸ Ὀκτωήχι κ.λπ. ἀλλὰ ἡ ἐλληνικὴ σοφία καὶ ἡ ἀγάπη γιὰ τὴν Ἑλευθερία: «Εἰς αὐτὰ κράζω διὰ μάρτυρας ὅλους σας, ὦ Ἑλληνες, καὶ μάλιστα ὁσους ἔχουσιν υἱούς. Τὰ σχολεῖα δὲν εἶναι πλέον ἔρημα ὡς καὶ πρότερον, ἀλλὰ τὸ καθὲν περιέχει πενήντα καὶ ἑκατὸν μαθητάς, οἵτινες ἀφοῦ ἀνέγνωσαν τὸν ἡδύτατον Ξενοφῶντα, τὸν νουνεχὴ Πλούταρχον καὶ τοὺς λοιποὺς ἱστορικοὺς φιλοσόφους τῶν προγόνων μας, ἐγνώρισαν τὸν βόρβορον τῆς τυραννίας καὶ κλαίουσι πικρῶς διὰ τὴν δυστυχίαν τῆς πατρίδος μας. Δὲν προφέρουσι πλέον τὸ ὄνομα τῆς ἐλευθερίας μὲ φόβον, μήπως καὶ τοὺς ἀκούσωσιν οἱ προσετοί ἢ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς κηρύξωσιν ἀθέτους, ὡς πρότερον ἔκαμνον, ἀλλὰ τὸ προφέρουσι μὲ ἐκείνο τὸ θάρρος, ὅπου οἱ δοῦλοι δὲν ἤμποροῦν νὰ ἔχωσι...».

Τὸν ἴδιο χρόνο ὁ Ρήγας νεκρὸς ἀναθεματίζεται ἀπ' τὴν ἐπίσημη Ἐκκλησία. Ταυτόχρονα ὁ πατριάρχης μὲ παραινέσεις ζητᾷ νομιμοφροσύνη καὶ ὑποταγή: «Ὁ μολογούμενον εἶναι ὅτι ἡ πίστις μας καὶ μετὰ προθυμίας ὑπακοὴ καὶ εὐπειθεία πρὸς τὴν κραταίαν ταύτην βασιλείαν (Ὁθωμανικὴ) εἶναι ἀναμφιβόλως καὶ δικαία καὶ νόμιμος συμφέρουσα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας· δικαία μὲν, ἐπεὶ παρ' αὐτῆς ἔχομεν ἅπαντες οἱ πιστοὶ ρεαγιάδες τὸ ζῆν καὶ τὸ εὖ ζῆν· νόμιμος δέ, ἐπεὶ καὶ μᾶς τὸ νουθετεῖ ὁ ἱερός Ἀπόστολος ἐν τῇ α' πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ κεφ. ιγ', ὅτι δὲ εἶναι καὶ συμφέρουσα καὶ ἀναγκαιοτάτη εἰς τὸν ἑαυτὸν μας ἡ μετὰ προθυμίας ὑπακοή, εἰς τοῦτο δὲν εἶναι καμμία ἀμφιβολία· ὃν τρόπον εἶναι ἀφενεκτον χρέος εἰς ὅλα τὰ πλάσματα ἡ πρὸς τὸν οὐράνιον βασιλέα λατρεία καὶ δοξολογία, μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον κατ' ἐντολὴν θεῖαν ἔχει χρέος ἀπαραίτητον ὅλον τὸ πιστὸν ὑπήκοον εἰς τὸ νὰ φέρεται κατὰ πάντα μὲ πίστιν, ὑπόκλισιν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὸν ἐπίγειον βασιλέα (σουλτάνο). ὅθεν ὅστις κατὰ παραμικρότερον τι σφάλλει εἰς τὸν βασιλέα του, αὐτὸς σφάλλει καὶ ἐναντιώνεται εἰς τὰς προσταγὰς καὶ ἐντολὰς τοῦ Ὑψίστου, καὶ ἐπομένως ἔχει ἀντίδικόν του αὐτὴν τὴν ἰδίαν φοβεράν θεῖαν δίκην».

Τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1798 ὁ Πατριάρχης καὶ πάλι ζητᾷ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες νὰ πολεμήσουν μαζὶ μὲ τοὺς Τούρκους κατὰ τῶν «ἀθέων» Γάλλων. «Δι' αὐτὸ προτρέπομεν πάντας ὑμᾶς, ὅπως, ἅμα τῷ λαβεῖν τὴν ἡμετέραν πατριαρχικὴν ταύτην ἐπιστολὴν νὰ συναγωνισθῆτε καὶ ὑμεῖς μὲ ζῆλον καὶ προθυμίαν εἰς ἀφανισμόν τῶν ἀπίστων τούτων Γάλλων». Καὶ τὴν ἴδια πάλι χρονιὰ τὴν 1η Δεκεμβρίου στέλνει νέα ἐγκύκλιο στὸς ἀρχιερεῖς, γιὰ νὰ προλάβει τὴν διασπορὰ τοῦ βιβλίου τοῦ Ρήγα «Νέα πολιτικὴ διοικήσεις», πού τὰ ἀντίτυπά του, ἀφοῦ συγκεντρωθοῦν στὴν Κωνσταντινούπολη, θὰ καταστραφοῦν. Τὸ 1801 ὁ μητροπολίτης Ἰωαννίνων Ἱερόθεος γράφει στοὺς Παργινοὺς: «Ἀκούετε καὶ ἀκολουθεῖτε, ὡς μανθάνω, τὰς συμβουλὰς τοῦ Περραιβοῦ, ὁ ὁποῖος σᾶς ἀπατᾷ· δὲν ἤξεύρετε ὅτι αὐτὸς μὲ κάποιον Ρήγα Θεσσαλὸν καὶ ἄλλους μερικοὺς παρομοίως λογιωτάτους, συνεννοημένοι μὲ τοὺς Φραντζέζους, ἐσκόπευαν νὰ κάμουν ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ κραταιοτάτου σουλτάνου; Ἀλλὰ ὁ μεγαλοδύναμος Θεὸς τοὺς ἐπαίδευσε κατὰ τὰς πράξεις των μὲ τὸν θάνατον ὅπου τοὺς ἔπρεπε, μόνον δὲ ὁ Περραιβὸς ἐσώθη διὰ τὰς ἰδικὰς σας ἀμαρτίας».

Ὁ Κοραῆς τὸ 1805 μᾶς δίνει μὲ κωμικοτραγικὸ τρόπο μέσα ἀπ' τὸν διάλογό του «Ῥωσαγγλογάλλος» τὸ ρόλο πού διεδραμάτισε ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν Τουρκοκρατία:

«Αὐτὴ τοῦ Τούρκου ἡ τυραννία

σ' ἐμὲ εἶναι ζωὴ μακαρία.

Ἀφοῦ τὸ ράσο τοῦτο φόρησα,

πλέον τινὰ ζυγὸν δὲν γνῶρισα.

Δύο ποθῶ, ναί, μὰ τίς εἰκόνας,

ἄσπρα (λεφτὰ) πολλὰ καὶ καλὰς κοκόνες».

Π

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΔΙΑΦΟΡΟΙΣ ΤΕΛΕΤΑΙΣ ΕΥΧΩΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ Α. Α. ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΗΤΟΣ

Πρὸς τοὺς ἐκλαβεδόντους προδεδωμένους τῶν ἱερῶν ἐκκλησιῶν
τῆς πόλεως, τοῦ Γαλατῆ καὶ τοῦ Καταδένεου.

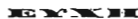
Ἀριθμ. { Πρωτ. 1323
Δικπ. 794

Περικλείοντες ἐνταῦθα ἀντίτυπον εὐχῆς ὑπὲρ τῆς Α. Α. Μεγαλειότητος, τοῦ φιλο-
λίου ἡμῶν Ἀνακτος Σουλτὰν Ἀβδούλ Χαμίτ. Χὰν ἐφένδῃ μας, ἐντελλόμεθα καὶ προτρι-
πόμεθα ὑμᾶς διὰ τῆς παρούσης, ἵνα κατὰ τὴν περιφορὰν τοῦ ἁγίου Ἐπιταφίου ἀναγνώ-
σῃτε ἕκαστος ἐν ᾧ εἴθισται τόπῳ μεγαλοφώνως καὶ εὐκρινῶς καὶ μετὰ τοῦ προσήκοντος
σεβασμοῦ καὶ εὐταξίας τὴν εὐχὴν ταύτην. Εἴητε δ' ἐν Κυρίῳ ὑγιαίνοντες.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 16 Μαρτίου 1882.

† Ὁ Μέγας Πρωτοσύγκελλος ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

III

ΥΠΕΡ ΤΗΣ Α. Α. ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΛΑΟΥ ΗΜΩΝ ΑΝΑΚΤΟΣ ΣΟΥΛΤΑΝ ΑΒΔΟΥΛ ΧΑΜΙΤ ΧΑΝ

ἀντιγνωσκομένη κατὰ τὴν περιφορὰν τοῦ Ἐπιταφίου.

Ἀριθμ. { Πρωτ. 1332
Δικπ. 794

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ κύριος τῶν κυριευόντων, παρ'
οὗ πᾶσα βασιλεία καὶ ἐξουσία ἐπὶ τῆς γῆς, ὁ τῇ κραταίᾳ Σου χειρὶ συνέχων τὰ σύμ-
παντα, ὁ διδοὺς πνοὴν καὶ ζωὴν, Σοῦ δειόμεθα καὶ Σὲ παρακαλοῦμεν τὸν Μεγαλειότατον,
Κραταϊότατον, Γαληννότατον καὶ εὐσπλαγχνικώτατον ἡμῶν Ἀνακτα Σουλτὰν Ἀβδούλ
Χαμίτ Χὰν Ἐφένδῃ ἡμῶν διαφύλαξον ἐν τῇ τῶν πτερύγων Σου σκιᾷ, τὴν πολύτιμον
τοῖς ὑπὸ τὸ κραταῖον Λύτου σκῆπτρον λαοῖς ζωὴν. Λύτου περιχαράκωσον τῇ πανσθενεί
σου δυνάμει, περιφρούρησον αὐτὴν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, καὶ ἐνίσχυσον αὐτὸν ἐν παντὶ
ἔργῳ ἀγαθῷ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ Σου. Ναί, Κύριε, ἐπάκουσον ἡμῶν δεομένων Σου καὶ διαφύ-
λαττε ἑσαεὶ τὴν Λύτου Ἀυτοκρατορικὴν Μεγαλειότητα τὸν Σουλτὰν Ἀβδούλ Χαμίτ Χὰν
ἀνώτερον παῖτὸς ἀνιάρου καὶ λυπηροῦ συναντήματος, Ἀγγελον. Λύτῳ φύλακα ἐξ ἁγίου
κατοικητηρίου Σου καταπέμπων καὶ πᾶσαν ἄλλην ἐπιβουλὴν κατ' αὐτοῦ τῇ ἀμάχῳ Σου
δεξιᾷ διασκεδάζων· χαρίζου δὲ αὐτῷ ὑγίειαν ἀμετάπτωτον καὶ βίον μακρόν, εἰρηνικὸν καὶ
ἀνιτιρροῦλετον. Σὺ γὰρ εἰ ὁ βασιλεὺς τῆς εἰρήνης καὶ δοτὴρ πάντων τῶν ἀγαθῶν καὶ Σοὶ
τὴν δόξαν καὶ εὐχαριστίαν καὶ προσκύνῃσιν ἀναπέμπομεν τῷ ἀνάρχῳ Θεῷ καὶ Πατρὶ
πάντοτε, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Καὶ στὴν «*Ἀδελφικὴ Διδασκαλία*» γράφει: «*Ὅταν ἐπιεζόμεθα ἀπὸ τὸν ἄνομον ζυγόν, μᾶς ἐπαρηγόρουν καὶ μᾶς ἀπεκοίμιζον μὲ τὸ ἡμῶν τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει*».

Ἀλλὰ στὶς 24 Δεκεμβρίου 1820 καὶ στὶς 4 Ἰανουαρίου 1821 τὸ Πατριαρχεῖο ἐκδίδει δύο ἀφορισμοὺς κατὰ τῶν Σουλιωτῶν, ποὺ θὰ πολεμοῦσαν στὸ πλευρὸ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ κατὰ τοῦ σουλτάνου, προστάζοντάς τους συγχρόνως νὰ παραδώσουν τὰ ὅπλα. Ταυτόχρονα ὁ μητροπολίτης Ἀρτας Πορφύριος ἀπειλεῖ ἀλλὰ καὶ δωροδοκεῖ τοὺς κατοίκους τῶν γύρω χωριῶν, γιὰ νὰ μὴ προσχωρήσουν στοὺς Σουλιώτες. Ἀλλὰ γίνονται καὶ ἀφορισμοὶ κατὰ τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 21. Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουτσὸς ἀφορίζεται ἀπ' τὸν ἐπίσκοπο Ἀνδρούσης Ἰωσήφ τὸ 1822, ποὺ ἀσκοῦσε τότε καθήκοντα «ὑπουργοῦ Ὁρθησεῖας». Ὅταν δὲ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1822 δημιουργήθηκε τὸ σῶμα τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὁ μητροπολίτης Ἰγνάτιος γράφει σὲ ἐπιστολὴ τοῦ τῆς 28ης Ἰουνίου: «*Ἀρειος Πάγος δὲν ἔπρεπε νὰ ἀκουσθῇ· Ἐνθυμίζει τὴν δημοκρατίαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐνθυμίζει τὴν πανῶλη εἰς ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς Εὐρώπης*».

Τὸ 1826 καὶ ἐνῶ ὁ ἀγώνας τῆς ἀνέξαρτησίας περνοῦσε ἴσως τὴν πιὸ δύσκολη φάση του, ἀφοῦ ἀρκετοὶ ἀπ' τοὺς ὀπλαρχηγοὺς εἶχαν ταχθεῖ μὲ τὸ μέρος τοῦ Κιουταχῆ, ὁ πατριάρχης στέλνει ἄλλους ἀρχιερεῖς, ἀντὶ τῶν «ἀποστατῶν», στὶς ἐπαρχίες τῆς ὑποταγμένης Στερεᾶς, προστάζοντάς τους νὰ συστήνουν ὑποταγὴ καὶ νὰ πάρουν ὑπογραφές, «*δι' ὧν ἐπικυροῦντες τὴν ὑποταγὴν νὰ κηρύσσωνται εὐχάριστοι εἰς τὴν δουλικὴν κατάστασιν*». Τὸ 1827 στὴν ἐπαρχία τῆς Βοστίτσας καὶ συγκεκριμένα στὸ μοναστήρι τῶν Ταξιάρχων οἱ καλόγεροι δηλώνουν ὑποταγὴ. Ταυτόχρονα στέλλουν δῶρα στὸν Ντελῆ-Ἀχμέτ «*σφαχτὰ καὶ ταψιά ρεβανί*», γιὰ νὰ τοὺς δώσει «*ράϊ - μπουγιουρντιὰ*» καὶ νὰ τοὺς ἀφήσει «*νὰ κάθωνται ἡσυχοὶ εἰς τὴν μονὴν των*» καὶ νὰ μὴν τοὺς βλάψει. Ἀλλὰ καὶ τὸ 1828, δηλαδὴ μετὰ τὴν συνθήκη τοῦ Λονδίνου, τὴν καταστροφὴ τοῦ Τουρκο-Αἰγυπτιακοῦ στόλου στὸ Ναυαρίνο, τὸν ἐρχομὸ τοῦ Καποδίστρια καὶ τὴν ἀναμφισβήτητη πλὴον καὶ ἐπίσημη ἵδρυση τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, ἡ ἐπίσημη Ἐκκλησία ἐπιμένει στὴν ἀντίθεσή της κατὰ τῆς Ἐπανάστασης. Ἔτσι ὁ πατριάρχης καὶ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος στέλνουν στὴν Μεσσηνίαν τὸν Μάιο τοῦ 1828 τέσσερις ἀρχιεπισκόπους, τοὺς Νικαίας, Χαλκηδόνος, Λαρίσης καὶ Ἰωαννίνων καὶ τὸν μεγάλο πρωτοσύγκελο τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, «*εἰνα καθοδηγήσωσι τοὺς λαοὺς τῆς Ἑλλάδος εἰς ὑποταγὴν*». Ἀφοῦ συναντήθηκαν μὲ τὸν Ἰμπραήμ καὶ πῆραν ὁδηγίες, περιτρέχουν τὴν Πελοπόννησο καὶ συνιστοῦν τὴν ὑποταγὴ. Στὴν Τρίπολη ὁ ἔκτακτος στρατιωτικὸς διοικητὴς Κ. Ἀλεξόπουλος δὲν ἄφησε τοὺς ἀρχιεπισκόπους νὰμποῦν στὴν πόλη καὶ νὰ μιλήσουν. Ὅταν δὲ ἔφτασαν στὸ Ναύπλιο, ὁ Καποδίστριας ἔδινε μακροσκελέστατη καὶ καυστικὴ ἀπάντηση στὸν πατριάρχη.

Ἀκολουθοῦν μερικὰ σπάνια ντοκουμέντα, ποὺ ἀποδεικνύουν ὅτι διαφορετικοὺς δρόμους οὐσιαστικὰ βάδισαν Ἑλληνισμὸς καὶ Χριστιανισμὸς κατὰ τίς κρίσιμες ἐποχὲς τῆς νεώτερης ἱστορίας μας.

1. Ἐγκύκλιος τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου μὲ ἀριθμ. πρωτ. 5748 καὶ ἀριθμ. διεκπ. 3766 πρὸς ὅλους τοὺς μητροπολίτες στὶς 18 Ὀκτωβρίου 1871. Ἀναφέρεται στὴ μεθόδευσή «*διαδόσεως τῆς παιδείας*» καὶ στὴ «*σύστασιν λυκείων καὶ γυμνασίων καὶ παρθεναγωγείων*», ὅπου χαρακτηρίζεται «*ἡ Τουρκικὴ, ὡς γλῶσσα τοῦ Κράτους, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ὁποῦ ζῶμεν, ταττομένη μετὰ τῶν ἄλλων γλωσσῶν ὡς ὑποχρεωτικὴ πρὸς ἐκμάθησιν*», συμπληρώνουν δὲ οἱ ὑπογράφοντες ἱεράρχες: «*ἐνθαρρυνόμενοι καὶ παραδειγματιζόμενοι ὑπὸ τῆς σεβαστῆς ἡμῶν Κυβερνήσεως (σουλτανικῆς), τῆς ἀνενδότως μεριμνώσης ὑπὲρ τῆς ἡθικῆς μορφώσεως καὶ ἐκπαιδεύσεως τῶν ὑπὸ τὴν ἀμφιλαφὴ αὐτῆς σκιὰν διατελούντων...*». Προσυπογράφουν: ὁ

Ἡρακλείας Πανάρετος, ὁ Νικαίας Ἰωαννίκιος, ὁ Διδυμοτείχου Διονύσιος, ὁ Νικομηδείας Διονύσιος, ὁ Τορνόβου Γρηγόριος, ὁ Δράμας Ἀγαθάγγελος, ὁ Σωζοαγαθουπόλεως καὶ ὁ Νύσσης Καλλίνικος.

1. Πατριαρχικὴ ἐγκύκλιος με ἀριθμ. πρωτ. 1323 ἀριθμ. διεκπ. 794 πρὸς τοὺς ἐυλαβέστατους προΐσταμένους τῶν ἱερῶν ἐκκλησιῶν τῆς Πόλεως, τοῦ Γαλατᾶ καὶ τοῦ Καταστένου, προτρέπουσα σὲ ἀνάγνωση εὐχῆς ὑπὲρ τῆς Α.Α. Μεγαλειότητος Ἀνακτος Σουλτάν Ἀβδούλ Χαμίτ Χάν «κατὰ τὴν περιφορὰν τοῦ ἁγίου Ἐπιταφίου»! (16 Μαρτίου 1882).

3. Πατριαρχικὴ εὐχὴ με ἀριθμ. πρωτ. 1232 καὶ ἀριθμ. διεκπ. 794 ὑπὲρ τῆς Α.Α. Μεγαλειότητος Ἀνακτος Σουλτάν Ἀβδούλ Χαμίτ Χάν ἀναγινωσκομένη κατὰ τὴν περιφορὰν τοῦ Ἐπιταφίου!

4. Πατριαρχικὴ ἐγκύκλιος πρὸς τοὺς ἐπισκόπους καὶ προΐσταμένους τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Πόλεως, τοῦ Γαλατᾶ καὶ τοῦ Καταστένου γιὰ ἀνάγνωση εὐχῆς ὑπὲρ τῆς Α.Μ. Ἀνακτος Σουλτάν Ἀβδούλ Χαμίτ Χάν στὴν ἐορτὴ τῶν Φώτων «καὶ δὴ μετὰ τὴν τελευταίαν εὐχὴν καὶ πρὸ τοῦ τροπαρίου, Ἐν Ἰορδάνῃ κ.τ.λ.»! (3 Ἰανουαρίου 1884).

5. Πατριαρχικὴ εὐχὴ ὑπὲρ τῆς Α.Α. Μεγαλειότητος Ἀνακτος Σουλτάν Ἀβδούλ Χαμίτ Χάν.

6. Ὑμνος ὑπὲρ τῆς Α.Α.Μ. τοῦ Σουλτάν Ἀβδούλ Χαμίτ.

7. Ἐτερος ὕμνος ὑπὲρ τῆς Α.Α.Μ. τοῦ Σουλτάν Ἀβδούλ Χαμίτ.

8. Ἐτερος ὕμνος ὑπὲρ τῆς Α.Α.Μ. τοῦ Σουλτάν Ἀβδούλ Χαμίτ.

9. Πολυχρονισμὸς τῆς Α.Α.Μ. τοῦ Σουλτάνου Ἀπτοῦλ Χαμίτ Χάν τοῦ Β', μελοποιηθεὶς ὑπὸ Ἀκράτου Ἀδάμ.

10. Ὡδὴ εἰς τὴν περιζῶσιν τῆς ρομφαίας τῆς Α.Α.Μ. τοῦ Σουλτάνου Ἀβδούλ Ἀζίζ Χάν, ποιηθεῖσα ὑπὸ Γ. Νιάγκα καὶ μελοποιηθεῖσα ὑπὸ Ὀνουφρίου ψάλτου Βυζαντίου.

11. Ὑμνος ὑπὲρ τῆς Α.Α.Μ. Ἀβδούλ Χαμίτ (τουρκιστί).

12. Σουλτανικὸς ὕμνος ἀδόμενος εἰς τὰ σχολεῖα, ὑπὸ Ἀχ. Σ. Διαμαντάρου, ὑπὲρ Σουλτάν Ἀπτοῦλ Χαμίτ Χάν (τουρκιστί).

Θὰ ἦταν δικαιολογημένη ὡς κατακλείδα τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ μιὰ εὐχή: Μακάρι ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία νὰ ἀναπτύξῃ στὸ μέλλον μιὰ στάση καὶ μιὰ δραστηριότητα τέτοια, ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ ὁδηγήσουν στὴν ἀναγνώριση ἑνὸς ἀναντίρρητα θετικοῦ ρόλου τῆς στὴν ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Γιατὶ Ἑλληνισμὸς καὶ Χριστιανισμὸς μποροῦν νὰ συνυπάρξουν μέσα ἀπ' τὴν ἰδιαιτερότητες καὶ τὸ σεβασμὸ τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸν ἄλλον, χωρὶς νὰ χάσουν τὰ χαρακτηριστικὰ ἐκεῖνα ποὺ τοὺς διαφοροποιοῦν, ἀλλὰ καὶ χωρὶς φανατισμοὺς νὰ πορευθοῦν τοὺς δρόμους τοὺς μονιασμένοι γιὰ ἓνα κοινὸ σκοπὸ: Τὴν ἐλληνικότητα.

Βιβλιογραφία

1. «Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν», «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους», τόμος Ι' καὶ ΙΑ'.
2. Κυριάκος Σιμόπουλος, «Ξενοὶ ταξιδιώτες στὴν Ἑλλάδα», τόμος 1.
3. Δημήτρης Ἰωάννου, «Φῶς στὸν ἱστορικὸ σκοταδισμό».
4. «Ἑλληνικὴ Νομαρχία», ἐκδ. Γ. Βαλέτα.
5. Φωτᾶκος, «Ἀπομνημονεύματα», τόμ. Β.
6. Σπηλιάδης, «Ἀπομνημονεύματα», τόμ. Γ'.
7. Τ. Σταματοπούλου, «Οἱ τουρκοπροσκυνημένοι καὶ ὁ Κολοκοτρώνης».
8. Φραντζῆς «Ἐπιτομὴ Ἱστορίας», τόμ. 3-4.

'Η βυζαντινή εὐγενής Θεοδώρα Φραντζή γιὰ τὴν στάση τῆς 'Εκκλησίας στὴν 'Αλωση

Ἀξιότιμε κ. διευθυντά,

Εἰς τὰ δύο τελευταῖα τεύχη τοῦ «Δαυ-
λου» δημοσιεύθηκε ἄρθρο μὲ τίτλο «'Ελ-
ληνισμός, Χριστιανισμός στὸ Βυζάντιο»
τοῦ κ. Εὐάγγελου Μπεξή. Θάθελα νὰ κάμω
μία συμπληρωματικὴ παρέμβαση εἰς αὐτὴν
τὴν ἐργασίαν, γράφοντας γιὰ τὴν στάση
καὶ τὸν ρόλο ποὺ κράτησε ἡ 'Εκκλησία
τὴν ἱστορικὴ στιγμή τῆς ἀλώσεως τῆς
Κωνσταντινουπόλεως. Τὴν πικρὴ ἀλήθεια
τὴν πληροφοροῦμεθα ἀπὸ ἕνα συγκλονι-
στικὸ ἔγγραφο. Πρόκειται γιὰ τὸ βιβλίο
«'Η πτώσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως» τῆς
Θεοδώρας Φραντζή. (Θεοδώρα Φραντζή:
κόρη τοῦ Γεωργ. Φραντζή, μεγάλου πρω-
τοβεστιαρίου τοῦ Κων. Παλαιολόγου. Πα-
ντρεύτηκε τὸν ἱππότη 'Εδουάρδο ντὲ Ρυ-
στών, στρατιωτικὸ σύμβουλο τοῦ αὐτοκρά-
τορα. Μετὰ τὴν ἀλωση δραπέτευσε στὴν
Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ μαζί μὲ τὸν σύζυγό της.
'Εκεῖ, μακριὰ ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ λο-
γοκρισίαν, ἔγραψε τὸ ἔργο: «'Η πτώσις τῆς
Κωνσταντινουπόλεως». Ἐξεδόθη τὸ πρῶ-
τον τὸ 1454 τοῦ I.M. Neale. Ἔχει μετα-
φραστεῖ στὰ Ἑλληνικὰ ὑπὸ Χ.Α. Παρμε-
νίου. Τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ εἶναι μετά-
φρασις ἀπὸ τὸ αὐτοῦσιο πρωτότυπο, σελ.
32 κ.ἐξ.).

«Κατὰ τίς ἑννέα ἡ ὥρα ἀνοιξε ἡ μικρὴ
πόρτα τοῦ μοναστηριοῦ. Ἕνας μοναχός,
κουκουλωμένος ἀπὸ τὸ κεφάλι μέχρι τὰ νύ-
χια, βγήκε μὲ προφύλαξιν καὶ γρήγορα
προχώρησε πρὸς τὴν θάλασσαν. Ὁ ἱππότης
'Εδουάρδος (ντὲ Ρυστών) (Σ.Σ.: ὁ σύζυγος
τῆς συγγραφῆς) μαζί μὲ τὸν σωματοφύλα-
κά του, προσέχοντας νὰ μὴν τὸν χάσουν ἀ-
πὸ τὰ μάτια τους, τὸν παρακολουθοῦσαν ἀ-
πὸ μακριά. Ἔτσι, ἀνάμεσα ἀπὸ ἑλερινὰ
δρομάκια, χωρὶς νὰ τοὺς καταλάβει, ἔφτα-
σαν στὴν παραλία. Σ' αὐτὸ τὸ μέρος, ἂν
καὶ τὸ σκοτάδι ἦταν βαθύ, μπόρεσαν νὰ
διακρίνουν ἔτοιμῃ νὰ ξεκινήσει μιὰ βάρκα
φορτωμένη μὲ πέντε-ἕξι ἀνθρώπους. Κρυμ-
μένοι σὲ μιὰ γωνιά, κατὰφεραν νὰ ξεχωρί-
σουν τίς κουβέντες.

— Ἐδῶ καὶ μισὴ ὥρα βλέπαμε τὸ φῶς
καὶ σὺ ἀργοῦσες. Νομίσαμε, ὅτι μᾶς κο-
ροΐδεψες.

— Δὲν μπόρεσα νὰ γράψω τὰ γράμματα

γρηγορώτερα. Μετὰ νόμισα ὅτι μὲ παρα-
κολουθοῦσαν δύο ἄτομα. Γι' αὐτὸ ἔκανα
κύκλο καὶ ἤλθα ἀπὸ τὴν ὁδὸ τοῦ Ἁγίου
Τροφίμου. Ἀλλά, γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ,
μὴν χάνουμε τὴν ὥρα μας. Ἀρκετὰ καθυ-
στερήσαμε, εἶπε ὁ μοναχὸς καὶ πήδησε
στὴν βάρκα.

— Κάτι ὑποπτο συμβαίνει, Κοντάρη, εἴ-
πε χαμηλόφωνα ὁ ἱππότης στὸν σύντροφό
του. Ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος ποὺ μίλησε
πρῶτος καὶ εἶπε γιὰ τὸ φῶς, δὲν σοῦ φαίνε-
ται σὰν γνώριμος;

— Στὴν τιμὴ μου, ἀπάντησε ὁ Βαράγ-
γιος. Πιστεύω, ὅτι ἦταν ὁ Μέγας Δούκας
Λεόντιος.

Κύτταξαν ἀπέναντι πρὸς τὸ Βόσπορο
καὶ διέκριναν ἕνα φωτεινὸ σημάδι. Πρέπει
αὐτὴ ἡ κόκκινη φλογίτσα νὰ ἔβγαине ἀπὸ
τὸ μοναστήρι τῆς Ἁγίας Εὐφημίας. Μετὰ
ἀπὸ πέντε λεπτὰ ἀνέβηκαν πρὸς τὸ φῶς,
ποῦ, ὅπως εἶχαν ὑπολογίσει, ἔβγαине ἀπὸ
τὸ νησάκι τοῦ Βράχου τοῦ Λεάνδρου. Ἐ-
κεῖ βρισκόταν ἕνα μισογκρεμισμένο φρού-
ριο μὲ μιὰ σκάλα μικρὴ, ποὺ ὡδηγοῦσε
ψηλὰ στὸν πύργο. Μὲ προσοχὴ καὶ ἀκρο-
πατώντας σκαρφάλωσαν στὰ ξύλινα σκα-
λοπάτια καὶ κύτταξαν μέσα. Τὸ ἔσωτερικό,
ἂν καὶ ἔρημο ἀπὸ χρόνια, διατηριόνταν σὲ
καλὴ κατάστασις καὶ προσέφερε μιὰ καλὴ
κρυψώνα κι ἕνα γερὸ καταφύγιο ἀπὸ τὰ μά-
τια τοῦ κόσμου καὶ ἀπὸ τὴν κακοκαιρία.
Δὲν δυσκολεύτηκαν νὰ ἐντοπίσουν μιὰ πα-
ρέα ἀνδρῶν καὶ μὲ ἀνεση παρακολούθησαν
ὀλόκληρη συζήτησι.

— Ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶμαστε ἐξασφαλι-
σμένοι ἀπὸ ὅλες τίς πλευρὰς πασᾶ μου, ἔ-
λεγε ἡ μιὰ φωνή, ποὺ εὐκόλα κατὰλαβαν ὅ-
τι ἀνῆκε στὸν Μεγάλον Δούκα. Ἐσεῖς ζητᾶ-
τε ὄρκους, ἐνέχυρα καὶ ὁμήρους, χωρὶς νὰ
προσφέρετε τίποτα. Αὐτὸ δὲν εἶναι δίκαιο
καὶ δὲν μᾶς εὐχαριστεῖ καθόλου.

— Ὁ ἀρχηγὸς τῶν πιστῶν, ὁ Μωάμεθ,
ἀποκρίθηκε ἡ ἄλλη φωνή, ποὺ ἀνῆκε στὸν
μεγάλον πασᾶ τῆς Ἀνδριανούπολης, τὸν
Ρεσίτ, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπ' αὐτόν, ἐπιθυμεῖ
νὰ μὴν χυθεῖ τὸ αἷμα τῶν ὑπηκόων του κα-
θὼς καὶ τῶν Ναζωραίων, γιὰ τὴν ἔτσι μᾶς
προστάζουν τὰ ἱερά μας βιβλία, ποὺ γρά-
φουν: «αἰχμαλωσία στοὺς ἀπίστους καὶ θά-

νατος στους άποστάτες». Μὲ ἔστειλε λοιπόν, νὰ συνθηκολογήσουμε μαζί σας, ὅχι γιατί ἀμφιβάλλει πῶς ὁ Ἰωάννης θὰ τοῦ παραδώσει τὴν Κωνσταντινούπολη, ἀλλὰ γιατί θέλει νὰ χαθοῦν ὅσο γίνεται λιγότεροι ἄνθρωποι γιὰ τὴν ἀπόκτησή της.

— Αὐτὸ μπορεῖ νὰ γίνει, πετάχτηκε ὁ μοναχός, ποὺ διαπίστωσαν ὅτι ἦταν ὁ ἱεροκήρυκας τῆς Ἁγίας Σοφίας Ἰωάσαφ. Νὰ πéis ὅμως στὸν σουλτάνο σου, ὅτι ἂν θεωρεῖ ὅτι μπορεῖ νὰ καταλάβει τὴν Πόλη πολεμώντας, κάνει λάθος, θὰ πρέπει νὰ ρίξει στὴν μάχη ὅλο τοῦ τὸ στρατὸ καὶ ὁλόκληρο τὸ πυροβολικὸ. Καὶ τότε πάλι, μὰ τοὺς Ἁγίους Ἀναργύρους, δὲν εἶναι σίγουρο πῶς θὰ νικήσει.

— Σὰς ἀκούω λοιπόν! Πέστε μας τίς προτάσεις σας, εἶπε ὁ πασάς.

— Δὲν εἶναι καθόλου δύσκολο νὰ θυμηθεῖτε ὅσα ἀκούσατε καὶ νὰ πείτε στὸν ἀφέντη σας, ἄρχισε νὰ μιλάει ὁ μοναχός. Πρῶτον: οἱ δέκα κυριώτερες ἐκκλησίες καὶ ἡ Ἁγία Σοφία νὰ μείνουν στοὺς χριστιανούς, καθὼς καὶ ὅλα τὰ μοναστήρια μὲ τίς περιουσίες καὶ τὰ εἰσοδήματά τους. Δεύτερον: Ζητοῦμε ἐγγυήσεις ζωῆς, προσώπων, ἰδιοκτησίας, οἰκιῶν, γαιῶν, ὑπηρεσιῶν καὶ ὄλων ἐκείνων, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων ἀναφέρονται μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἔγγραφο ποὺ σὰς παραδίδω. Καὶ τρίτον: Οἱ χριστιανοὶ ποὺ θὰ σωθοῦν, νὰ μὴν υποχρεωθοῦν νὰ ἀλλάξουν τρόπο ντυσίματος καὶ νὰ χουν τὸ δικαίωμα νὰ καβαλᾶνε σὲ ἄλογο. Ἐπίσης νὰ μὴν καταπιέζονται θρησκευτικά.

— Αὐτὲς εἶναι οἱ προτάσεις σας; ρώτησε ὁ Ὁθωμανός.

— Ναί! αὐτὲς εἶναι ὅλες καὶ ζητᾶμε ἐγγυήσεις γιὰ τὴν τήρησή τους.

Οἱ στρατιωτικοὶ σύμβουλοι τοῦ αὐτοκράτορα ἔφυγαν χωρὶς νὰ τοὺς καταλάβει κανεὶς καὶ ἐνημέρωσαν τὸν Κωνσταντῖνο Παλαιολόγο. Μετὰ ἀπὸ σύσκεψη ἀποφασίστηκε νὰ παρακολουθοῦνται οἱ συνωμότες, ὥστε νὰ μπορέσουν νὰ μάθουν τὴν ἀπάντηση τοῦ σουλτάνου. Μετὰ μερικὲς ἡμέρες ξαναγίνεται ἡ συνάντηση. Ἡ ἀθέατος παρακολουθεῖ τὴ συζήτηση ὁ Ἐδουάρδος ντὲ Ρυστών, ἐνῶ ἱκανὸς ἀριθμὸς Βαράγγων, ποὺ ἀνήκουν στὴν προσωπικὴ φρουρὰ τοῦ Βασιλιᾶ, ἔχει ζωσμένο τὸ φρούριο. [...].

Μετὰ τίς συνηθισμένες τυπικὲς κουβέντες μίλησε πρῶτος ὁ Ρεσίτ πασάς.

— Σὰς ἀναγγέλλομε ὅτι σύμφωνα μὲ ὅσα εἶπαμε στὴν τελευταία μας συνάντηση,

οἱ σύντροφοί μου κι ἐγὼ ἤλθαμε σ' ἐπαφὴ μὲ τὸν σεβαστὸ μας σουλτάνο στὴν Ἀνδριανούπολη... καὶ σταμάτησε σὰν νὰ περιμένε κάποια ἀπάντηση.

— Ἐλπίζω, εἶπε ὁ Ἰωάσαφ, ὅτι ἡ ἀπάντηση τοῦ σουλτάνου θὰ εἶναι εὐχάριστη γιὰ ὅλους. Ὁ κίνδυνος αὐτῶν τῶν συναντήσεων εἶναι πολὺ μεγάλος γιὰ μᾶς. Ἐσεῖς δὲν ἔχετε νὰ φοβηθεῖτε τίποτε. Καὶ ἐὰν ἡ διαπραγμάτευση ἀποτύχει, ἐμεῖς θὰ ἔχουμε πάντα τὸν φόβο, μήπως καὶ μαθευτοῦν αὐτὰ ποὺ συζητᾶμε, ἐνῶ ἐσεῖς θὰ πάρετε τὴν ἀμοιβὴ ἀπὸ τὸν κύριό σας γι' αὐτὴν σας τὴν ἀποστολή.

— Οἱ ὅροι τοῦ σουλτάνου εἶναι εὐνοϊκοὶ γιὰ ὅλους, ἀπάντησε ὁ σατράπης, ἐκτός καὶ ἂν, παρὰ τὴν ἀπελπιστικὴ σας θέση, φανεῖτε ἄνθρωποι παράλογοι.

— Ἡ θέση μας βρίσκεται στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ, ἀπάντησε ὁ μοναχός. Καὶ δὲν ἤρθαμε ἐδῶ, γιὰ ν' ἀκούσουμε ἀπειλές. Προχώρα, σὲ παρακαλῶ, στὴν ἀπάντηση. Ἔχε ὅμως ὑπόψη σου, ὅτι, ὅποιες κι ἂν εἶναι οἱ συνέπειες αὐτῶν τῶν νυχτερινῶν μας συναντήσεων, εἶναι ἡ τελευταία φορὰ ποὺ μαζευόμαστε ἐδῶ.

— Γιὰ τὴν πρώτη πρόταση, ἄρχισε ὁ Ρεσίτ, δηλαδὴ γιὰ τίς δέκα ἐκκλησίες καὶ τὰ μοναστήρια, καθὼς καὶ γιὰ τίς ἐκκλησιαστικὲς περιουσίες, ὁ σουλτάνος λέει ναί, σὰς τὰ παραχωρεῖ. Γιὰ τὴν δεύτερη λέει ναί. Σὰν ἐγγύηση ὀρκίζεται στὸν ἅγιό μας νόμο. Γιὰ τὴν τρίτη, ἡ ἀπάντηση εἶναι μερικῶς ναί. Γιατί οἱ μουφτηδες δὲν συμφωνοῦν νὰ ἱππεύουν οἱ Χριστιανοὶ σὲ ἄλογο. Διέταξε νὰ ἐξαιρεθοῦν αὐτοὶ ποὺ θὰ τοῦ παραδώσουν τὴν Πόλη.

Μετὰ τὴν σύλληψή τους οἱ συνωμότες Ρεσίτ πασάς, Χαλὴλ Μπέης, Μέγας Δούκας Λεόντιος, ἀρχιναύαρχος Νεόφυτος καὶ ὁ ἱερομόναχος Ἰωάσαφ ὠδηγήθηκαν δέσμιοι στὸν αὐτοκράτορα. Σταματᾶμε στὴν ἀπολογία τοῦ ἱερομόναχου:

— Λυπηθήκαμε πάρα πολὺ, εἶπε ὁ αὐτοκράτορας κυττάζοντάς τον κατὰματα, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Ἰωάσαφ χαμήλωσε τὸ κεφάλι του, ὅταν μάθαμε ὅτι ὁ πρῶτος μοχλὸς τῆς συνωμοσίας, χαλκευθεῖσης ὅχι μόνον ἐναντίον μας ἀλλὰ καὶ ἐναντίον αὐτῆς τῆς ἰδίας τῆς ὑπαρξῆς τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας εἶσαι καὶ ἐσὺ λειτουργός, εἶναι ἕνας ἄνδρας λόγιος, καλόγηρος καὶ ἀδελφός στὸ πρῶτο μοναστήρι τῆς Οἰκουμένης. Δὲν ἀρνεῖσαι τὴν ἐνοχὴ σου;

— 'Εάν ή Μεγαλειότης σου έννοεϊ, ότι δέν άρνούμαι τήν συνωμοσία, έγώ άπαντώ ότι καυχίέμαι γι' αὐτήν, άρχισε τήν άπολογία του ό μοναχός. Για νά σώσω τήν 'Εκκλησία άπό τούς καταραμένους 'Αζυμίτες (Καθολικούς) και τήν βδελυρά ένωση, προτίμησα νά βάλω τέλος στήν ύπαρξη αὐτῆς τῆς αὐτοκρατορίας. Καί γιατί παρακαλῶ όλη αὐτή ή ίστορία; Λίγους μήνες νωρίτερα ή άργότερα όπωςόδήποτε θά φτάσει ή ώρα τῆς καταστροφῆς. Αὐτοκράτωρ! "Όπως τό φθινόπωρο πέφτουν τά φύλλα τών δένδρων στόν κήπο τοῦ Κωνσταντίνου και τά παίρνει ό άνεμος, έτσι θά τήν πάρει ό άέρας, έτσι θά κατακτηθεϊ και θά έξουθενωθεϊ σάν κι αὐτά. Τί χρειάζονται λοιπόν οί ύπεκφυγές; "Ό,τι έχει νά γίνει άς γίνει.

— Μοναχέ, επανέλαβε ό Κωνσταντίνος. 'Υποτασσόμεθα άγογγύστως στό θέλημα τοῦ Κυρίου. 'Αλλά θά πέσομε σάν αὐτοκράτορες και σάν Έλληνες. 'Αλίμονο άν δεχτοῦμε μοιρολατρικά τά γεγονότα. Γιατί τότε θά σοῦ πῶ κι έγώ, ότι άφοῦ ήταν θέλημα

Θεοῦ νά σταυρωθεϊ ό Κύριος ήμῶν 'Ιησοῦς Χριστός, τότε καλά έκανε ό 'Ισκαριώτης και τόν πρόδωσε. "Αρα σέ ρωτῶ: 'Ο 'Ιούδας εϊναι συγχωρητέος;

— Πεθαίνω, φώναξε με πάθος ό μοναχός, μαχόμενος κατά τῆς ένωσης τών 'Εκκλησιών. Σῦ με κρίνεις σήμερα. Αῦριο όμως ό Θεός θά δικάσει έξένα».

Τά παραπάνω γεγονότα επιβεβαιώνει και ένα παρείσακτο έπεισόδιο περί τών προνομίων τῆς 'Εκκλησίας, τά όποια άπειλήθηκαν άπό τόν σουλτάνο Σουλεϋμάν τόν Β'. 'Ο τότε πατριάρχης 'Ιερεμίας ό Α', προκειμένου νά τά ύποστηρίξει, άναγκάστηκε όχι μόνον νά όμολογήσει ότι ή Κωνσταντινούπολη παραδόθηκε άπό τούς φρουρούς με άντάλλαγμα αὐτά τά προνόμια, αλλά παρουσίασε και μερικούς επιζώντες, πού επιβεβαιώνουν τά λεγόμενα τοῦ πατριάρχη.

Μετά τιμῆς

Σταῦρος Η. Καλύβας

Λ. 'Αθηνών 107, 24100 Καλαμάτα

ΚΑΛΛΙΑ ΧΥΤΗΡΟΓΛΟΥ

Καπαδοκία

*Γῆ τῆς πέτρας και τοῦ ήφαιστείου,
με τῇ ψυχῇ σκαμμένη και σμιλεμένη.*

*Γῆ ποτισμένη μνήμη,
ψυχῇ βαμμένη στό αίμα.*

*Στίς σπηλιές σου
έγχρωμες μαρτυρίες θανάτου:
ή πέτρα έγινε τῆς άπόγνωσης
και τῆς σιωπῆς ή ὕλη.
Καπαδοκία!*

*'Ο σπόρος σου με έσπειρε
τί κι άν άλλη γῆ με γέννησε;
Σάν με κάλεσες,
έγώ υπάκουσα.*

*Κι όταν ξεδίπλωσες
τίς βραχώδεις σου κοιλάδες,
έγώ με δάκρυα τίς πότισα,
μήπως ξυπνήσουν οί φαίες σκιές.
'Αλίμονο!*

'Ο μαρμαρωμένος βασιλιάς κοιμάται άκόμα...

Μην την κλαῖς, θάψε την

Ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος σήμερα μᾶς θυμίζει μία εἰκόνα πού εἶχα ἀντικρύσει στὸ κτῆμα τοῦ φίλου μου τοῦ Ἀντώνη πρὶν ἀρκετὰ χρόνια στὴν Χαλκίδα: Δέντρα ριγμένα κατὰ γῆς ἀπὸ τὴν ἀνεμοθύελλα μὲ τὶς ρίζες τους ἐκτεθειμένες στὸν ἀέρα, πού τὶς ξέraitε ἀργά-αργά, σὰν νᾶθελε νὰ τονίσει κι' αὐτὸς μὲ τὴν σειρὰ του τὴν κυριαρχία του πάνω στοὺς νεκροὺς αὐτοὺς κορμούς. Τὸ πέρασμά του ὅμοιο μὲ τὸ πέρασμα τῶν δύο σχεδὸν αἰώνων πάνω ἀπ' τὸ γέρικο ἤδη σῶμα τοῦ Ἑλληνοορθόδοξου Κρατιδίου. Ἕνα σῶμα κι' αὐτὸ πιά χωρὶς ρίζες... Κι ἐβλεπες πιὸ κεῖ ἄλλα δέντρα ὀρθὰ, γεμᾶτα ζωντάνια, ἀγέρωχα νὰ ἀντιστέκονται στὸ ξεροβόρι καὶ νὰ κρατιοῦνται ἀσάλευτα ἔχοντας βαθιὰ τὶς ρίζες τους χωμένες στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάνας γῆς. Αὐτὲς τὰ κρατοῦσαν στὴ ζωή.

Καὶ ὁ Ρωμαιοελληνικὸς λαὸς σήμερα; Μὲ ποιὸ ἀπ' τὰ δύο δέντρα μοιάζει; Λαὸς οὐσιαστικὰ χωρὶς παρελθόν, πού ὅταν τὸ ἀνακαλύπτει, τὸ περιορίζει κάπου ἀνάμεσα στὴν πτώση τῆς Κωνσταντινούπολης καὶ τὴν καταστροφή τῆς Σμύρνης, σὲ ἱστορικὲς μνημὲς ὑποτέλειας, συρρίκνωσης καὶ παρακμῆς. Λαὸς ἀκόμα χωρὶς σταθερὴ ὀνομασία, πού ξαφνικὰ θυμήθηκε τὴν ἱερότητα τῆς λέξεως «Μακεδονία» καὶ ξεχύθηκε ἀχαλιναγώγητος ὄχλος στοὺς δρόμους τῆς Ἑλλάδας, γιὰ νὰ μὴν «καπηλευτοῦν» ἄλλοι τὸ ὄνομα πού ὁ ἴδιος εἶχε περάσει σὰν μιὰ ἀκόμα ἀπλὴ ἑλληνικὴ γι' αὐτὸν λέξη στὸ καθημερινὸ του λεξιλόγιο: Μακεδονία ἴσον χαλβᾶς. Κάπως ἔτσι. Ἄν κυττάγαμε καὶ λίγο τὴν καμπούρα μας... Γιατὶ κάποια μέρα θὰ βρεθοῦν κάποιοι ἄλλοι, πού θὰ διεκδικήσουν καὶ τὸν τίτλο «Ἕλληνες», καὶ τότε ἐμεῖς μὲ τί προσόντα θὰ τοὺς ἀποδείξουμε ὅτι εἴμαστε ἀξιοὶ τῆς ἱερῆς κληρονομιάς τῶν προγόνων μας; Καὶ αὕτῃ ἡ μέρα δὲν εἶναι τόσο μακριὰ ὅσο φαντάζεστε: Ἐνωμένη Εὐρώπη καὶ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, πού ἀνήκει σὲ ὅλους τοὺς Εὐρωπαίους. Θὰ σᾶς ἐνοχλοῦσε, ἂν καὶ ἀπὸ οἱ Εὐρωπαῖοι ἀνεκάλυπταν τὶς πραγματικὲς πνευματικὲς τους ρίζες; Δὲν τὸ νομίζω. Γιατὶ λοιπὸν νὰ μὴν συμβαίνει τὸ ἴδιο καὶ μὲ τοὺς «Μακεδόνες»; Ἄλλωστε ἐσεῖς Ρωμιοὶ θέλετε νὰ ἀποκαλεῖστε. Καὶ βοᾷ τὸ Πανελλήνιο γιὰ τὴν Ρωμιοσύνη —«μην τὴν κλαῖς» πιά, τὸ θάψιμο τῆς μένει— καὶ ἀπ' τοὺς ἐκπροσώπους τῆς, πού θέλουν νὰ τοποθετήσουν ὡς χρονολογικὸ ὁρόσημο τοῦ πολιτισμοῦ μας τὴν ἵδρυση τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Σὰν νὰ θέλουν νὰ σβήσουν μονοκοντυλιὰ ὅλη τὴν πολιτιστικὴ παράδοση αὐτοῦ τοῦ τόπου ἢ, στὴν καλύτερη περίπτωση, νὰ τὴν ὑποβαθμίσουν. Σὰν νὰ θέλουν νὰ μᾶς κάνουν νὰ πιστέψουμε, ὅτι ἡ ὑποδούλωσή μας ἀπ' τοὺς Ρωμαίους καὶ οἱ αἰῶνες τῆς ὑποτέλειας ἀπὸ τότε μέχρι καὶ τὶς μέρες μας εἶναι ὅ,τι καλύτερο ἔχει νὰ ἐπιδείξει ὁ Ἑλληνισμός. «Τὴν Ρωμιοσύνη μὴ τὴν κλαῖς», γιατί δὲν μπορεῖ νὰ σκύψῃ ἀκόμα περισσότερο. Πιὸ κάτω εἶναι τὸ χῶμα καὶ ἔχει γίνεῖ ἓνα μ' αὐτό. Ἐχει πονέσει ἡ μέση τῶν Ρωμιῶν καὶ τῶν Ραγιαδῶν τόσους αἰῶνες ἀπ' τὸ προσκύνημα ξένων καὶ ντόπιων ἀφεντάδων.

Κάνω τὴν σκέψη, μήπως θὰ ἔπρεπε νὰ τιμοῦμε μὲ ἐπετεῖους καὶ τὴν κατάληψη τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν Ρώμη; Μήπως; Καὶ ἓνας γνωστός Ρωμιὸς μήπως δὲν θάπρεπε νὰ φέρει ἑλληνικὸ ὄνομα. Γι' αὐτὸ καὶ ἐμεῖς ξεχάσαμε, ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἑλληνικὰ ὀνόματα, γιὰ νὰ βαπτίζουμε τὰ παιδιὰ μας. Ρωμαῖκα ὀνόματα, πού συνιστῶνται: Ἰορδάνης, Ἡσαΐας, Ζαχαρίας, Συμεὼν... Ἡ ὑποτέλεια ἐκφράζεται μὲ πολλὲς μορφές. Καί, πιστέψτε με, ἡ χει-

ρότερη είναι ή πολιτιστική. Μὰ δὲν ἔχει ἀπομείνει οὔτε ἵχνος ντροπῆς πλέον σ' αὐτὸν τὸν τόπο;

Καὶ γιὰ νὰ ποῦμε τὰ πράγματα μὲ τ' ὄνομά τους. "Ἐχετε ἐπισκεφθεῖ ποτὲ τὸ Ἰσραὴλ ἢ ἔχετε συναναστραφεῖ ποτὲ μὲ Ἑβραίους; Ἐγὼ προσωπικὰ τοὺς θαυμάζω, γιατί ἔχουν καταφέρει νὰ σέβονται καὶ νὰ τηροῦν τίς παραδόσεις τους καὶ ταυτόχρονα νὰ γιγαντώνονται μέσα ἀπ' τὴν διάδοση τῶν ιδεῶν τους σ' ὅλο τὸν κόσμο. Κι ἔχουν βρεῖ ἀρκετὰ κορόιδα μέσα στὶς ἀγέλες τῶν ἀνυποψίαστων διπόδων πού κατακλύζουν τὸν πλανήτη μας. Καὶ εἶναι γεμάτη ἡ ὑφήλιος ἀπὸ ἐβραϊκά ὀνόματα. Καὶ ἐσεῖς, οἱ τάχα ἑλληνορθόδοξοι, πού διαρρηγνύετε τὰ ἱμάτιά σας, ὅταν ἀκοῦτε γιὰ Σιών καὶ Σιωνισμό, χαμογελάτε ἡλίθια, ὅταν ὁ παππᾶς ἀναφωνεῖ βαφτίζοντας τὸ δικό σας παιδί «βαφτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Συμεών...». "Αμοιροί, πόσο σᾶς ἔχουν ἀποχαυνώσει. Καὶ βρίσκετε εὐκολὰ τίς δικαιολογίες: «Μὰ νὰ μὴν τιμῆσω τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα ἢ τῆς μητέρας μου»; Σὰν νὰ λέμε ὅτι «μὰ ἀφοῦ κι αὐτὸς ἔπεσε στὸν γκρεμό, γιατί νὰ μὴν πέσω κι ἐγώ».

"Ὅχι, νὰ μὴν τοὺς «τιμῆσεις», χίλιες φορές ἀτιμάζοντας τὸ ὄνομα καὶ τοὺς ἀγῶνες τῶν προγόνων σου, πού ἔγιναν γιὰ νὰ ἔχεις ἐσὺ σήμερα τὸ δικαίωμα νὰ ἀποκαλεῖσαι Ἑλληνας, γιὰ νὰ μπορεῖς νὰ ὀνομάζεσαι Ἑρμῆς, Περικλῆς, Ἀθηνᾶ. Σκεφθεῖτε τὰ ἑκατομμύρια τῶν Ἑλλήνων τῆς διασπορᾶς. Πῶς θὰ μπορέσουν ποτὲ νὰ γίνουν πρεσβευτὲς τῆς ἐλληνικότητος μὲ ἐβραϊκά ὀνόματα; Ποιούς θὰ πείσουν; Καὶ ἐμεῖς ἀκόμα μιλάμε γιὰ Μακεδονία. Καὶ θὰ πρέπει οἱ ξένοι τὴν φυλὴν ἀλλὰ Ἕλληνες τὴν συνείδησιν νὰ μᾶς «βάσουν τὰ γυαλιά», καὶ νὰ ἀποκαλοῦνται μὲ ἑλληνικά ὀνόματα μεταξὺ τους καὶ νὰ νοιώθουν ἕναν πρωτόγονο ἢ παρεξηγήσιμο πολλὰς φορές γιὰ μᾶς ἐνθουσιασμό, πού ἰσοδυναμεῖ ἀκόμη καὶ μὲ τρέλλα, ὅταν ἀναφέρονται σ' αὐτὸν τὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμό, πού ἐμεῖς μέσα ἀπ' τὴν ρωμαϊκὴ συνείδησή μας ἔχουμε ἀπορρίψει.

Ντροπὴ γιὰ τὴν ὑποτέλεια. Καὶ κλάψτε πρῶτα γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς σας καὶ ὕστερα γιὰ τὸν Ἑλληνισμό; πού ἔχετε τόσο σπιλώσει. Κλάψτε, γιατί ἔχετε τὸ προνόμιο νὰ ζῆτε στὴν χώρα ὅπου ἄνθησε τὸ πνεῦμα καὶ ὁ πολιτισμός, κλάψτε, γιατί εἴστε οἱ πιὸ κατάλληλοι νὰ φτάσετε στὶς πηγὲς τῆς γνώσεως (μέσα ἀπ' τὴν γλώσσα πού ἐδῶ κι αἰῶνες μιλάμε) καὶ ἐσεῖς ἀναλώνετε σὲ ρωμαιοεβραϊκὰ πρότυπα.

"Αν ἔχουν μείνει δάκρυα ἀκόμα, ποτίστε μ' αὐτὰ τὸ δέντρο τῆς φυλῆς μας. Ξαναφυτέψτε το καὶ πάλι στὴν γῆ μας. Ὁρθῶστε το ἀγέρωχο στοὺς ἀνέμους τῆς ὑποτέλειας. Κι' αὐτὸ θὰ βρεῖ τὴν δύναμιν ν' ἀνθίσει. Λίγη βοήθεια χρειάζεται μόνο, τὴν δική σας. Καὶ τότε θὰ ἀπλώσουν οἱ ρίζες του, θὰ στεριώσουν, θὰ ἀντλήσουν τὸ νέκταρ τῆς ἐλληνικῆς σοφίας, πού μὲ τὰ δάκρυα τῆς δικῆς σας ἀποδοχῆς θὰ γίνουν τὸ βάλαμο, γιὰ νὰ ἐπουλώσουν τίς πληγὲς πού ἐμεῖς οἱ ἴδιοι χαράξαμε στὸν κορμὸ του.

Καὶ κόψτε σύρριζα τίς παραφυάδες τῆς ρωμιοσύνης, πού ζώνουν ἐδῶ κι αἰῶνες τὸ περήφανο καὶ ἱερὸ σῶμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Γιατί ὁ Ἑλληνισμός δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ θεοὺς προστάτες-ἐκμεταλλευτές. Δὲν γνώρισε ποτὲ πατέρα, ἀλλὰ εἶχε μονάχα παιδιά. Ἐσᾶς. Κι ἔχει θρηνήσει ἀρκετὰ μέχρι σήμερα.

Δὲν εἶναι καιρὸς νὰ βάλουμε ἕνα τέλος;

Νέμεσις

ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΣ ΔΙΟΓΕΝΟΥΣ

‘Η Ούαλλο-’Ιρλανδική γραφή Ogam

ΕΠΑΛΗΘΕΥΕΤΑΙ Η ΠΡΟ·Ι·ΣΤΟΡΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΙΣ ΒΡΕΤΑΝΝΙΚΕΣ ΝΗΣΟΥΣ

‘Η γραφή Ogam, συναντώμενη στην ‘Ιρλανδία και στην Ούαλλία, δὲν ἔχει ἀ-
πασχολήσει τοὺς ἱστοριοδίφες. Οἱ γνῶμες τῶν γλωσσολόγων διχάζονται. Κατὰ
μίαν ἄποψη (Jensen, Arntz, Thurneysen) «κατατάσσεται στὶς γραφές νεώτερων
χρόνων» καὶ ἀποτελεῖ παρακλάδι τῶν «κρυπτογραφήσεων» τῆς Ρουνικῆς γραφῆς
(Runar) (βλέπε προηγούμενο τεῦχος «Δαυλοῦ»). Κατ’ ἄλλους (Brash, Macalister,
Calder, Mac Neil, J. Ventryes) «ἡ γραφή Ogam τυγχάνει πανάρχαια ἔχουσα σχέ-
ση μὲ τὴν γραφή Runar μόνο στὸ σκέλος τῶν συλλαβῶν, οἱ ὁποῖες συναντῶνται ἀπὸ
κοινοῦ».

‘Η γραφή Ogam χαρακτηρίστηκε ὡς μία ἐκ τῶν πλέον «παραδόξων» γραφῶν,
ἐπειδὴ «πρόκειται γιὰ ἓνα παιχνίδι γραμμῶν καθέτων καὶ ὀριζόντιων, συρόμενων
κατὰ τρόπον, ὥστε κάθε συνδυασμὸς νὰ συνθέτει ἓνα γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου». ‘Ο
ἰσχυρισμὸς αὐτὸς δὲν εὐσταθεῖ. Ἐκεῖνο ποὺ ὑπάρχει εἶναι μιὰ ἀπλὴ ἀντιστοιχία
μεταξὺ συγκεκριμένου ἀριθμοῦ γραμμῶν καὶ κάποιου γράμματος ἢ θέσης του σὲ ἓ-
να πλαίσιο. ‘Η διευκρίνιση ἔχει σημασία, γιὰ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸ, τί ἀκριβῶς ἐκ-
προσωπεῖ ἡ γραφή Ogam. ‘Η γραφή Ogam ἦταν γνωστὴ ἀκόμη στὴν ἐποχὴ τοῦ
Μεσαίωνα. Περιγυμνὲς τοῦ 14ου αἰῶνα ἀναφέρουν τὴν χρῆση τῆς, τὴν δομὴ τῆς
καὶ τὴν ἡχητικὴ ἀπόδοση τοῦ κάθε χαρακτήρα. Δυστυχῶς ἡ γραφή αὐτὴ (ὅπως καὶ
ἡ Runar) εἶχε τὴν τύχη τῶν χρηστῶν τῆς (Δρυῖδες), οἱ ὁποῖοι ἐτέθησαν ὑπὸ διωγ-
μὸν ἀπὸ τοὺς καθολικοὺς ἐπισκόπους μὲ τὴν κατηγορίαν τῆς μαγείας. Λίγα περισώ-
θηκαν σχετικῶς, ἀλλὰ ἀρκοῦν στοὺς ἐρευνητὲς.

Κατ’ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Runar, συναντώμενη κυρίως σὲ ὄπλα καὶ βραχογρα-
φίες, ἡ Ogam εἶναι καθαρὰ γλῶσσα μηνυμάτων. Ἐχουν βρεθεῖ περίπου 350-400 ἐ-
πιγραφές στὴν ‘Ιρλανδία (κομητεῖες Kerry καὶ Cork), στὴν Ούαλλία (Gaedhill)
καὶ στὴ Σκωτία, σκαλισμένες σὲ βράχο, ποὺ δείχνουν ὅτι κάποτε ἡ Ogam χρησιμο-
ποιήθηκε καὶ γιὰ μετάδοση ρητῶν ὑπὸ τύπον ὑποθηκῶν, οἱ ὁποῖες περνοῦσαν ἀπὸ
γενεὰ σὲ γενεὰ. ‘Η Ogam ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερις ὁμάδες μὲ πέντε χαρακτήρες
ἐκάστη. Κάποιοι ἐρευνητὲς προσθέτουν καὶ μιὰ πέμπτη ὁμάδα, ἀλλὰ οἱ ἐπικριτὲς
τοὺς ὑποστηρίζουν, ὅτι οἱ χαρακτήρες τῆς τελευταίας ἀντιστοιχοῦν σὲ σημεῖα στί-
ξεως. Γιὰ τὴν πέμπτη ὁμάδα θὰ ἐπανέλθουμε σὲ ἐπόμενο τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ» ἀ-
ναλύοντας τὶς ἀπόκρυφες πτυχές τῆς Ogam. Ἐχοντας ὑπόψιν τὶς ἡχητικὲς ἀντι-
στοιχίες, θεωροῦμε ὅτι μᾶλλον εὐσταθεῖ, ὅτι οἱ ὁμάδες εἶναι τέσσερις, ἐφόσον οἱ 20
χαρακτήρες ὑπεραρκοῦν, γιὰ νὰ καλύψουν εὐρεῖα ἔκταση λεκτικῶν ἀποδόσεων.

‘Η ὁμάδα ὀνομάζεται «Aicme»: ἡ λέξη σημαίνει «οἰκογένεια» ἢ «εἶδος» στὰ ἱρ-
λανδικά. Πρόκειται γιὰ μιὰ νοητὰ συνεχῆ κάθετο, ἐπὶ τῆς ὁποίας σύρονται ὀριζό-
ντιες (στὶς 3 πρώτες ὁμάδες) ἢ διαγώνιες (στὴν 4η ὁμάδα) γραμμές. ‘Ο μεμονωμέ-
νος συνδυασμὸς κάθετου καὶ ὀριζόντιων ἢ διαγώνιων γραμμῶν συνθέτει τὸν «χαρα-
κτήρα», ὁ ὁποῖος φέρει μιὰ ἡχητικὴ «ταυτότητα» (π.χ. $\text{†} = \alpha$, $\text{≡} = \iota$, $\text{≠} = \text{g}$).

Ἄν δὲν εἶχε βρεθεῖ ἡ γραφή Runar στὴν Σκανδιναυία καὶ στὶς ἴδιες ὑπὸ ἐξέτα-
σιν περιοχὲς τῆς ‘Ιρλανδίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, θὰ μπορούσε ἴσως νὰ λεχθεῖ, ὅτι πρό-

κειται γι' ανεξάρτητο και ιδιάζον αλφάβητο. Με δεδομένες όμως τις Kvistrunir και Tjaldrunir τῶν Κελτῶν (βλέπε τεύχος 134 τοῦ «Δαυλοῦ») ἀγόμεθα στὸ συμπέρασμα, ὅτι καὶ ἡ γραφὴ Ogam ἀποτελεῖ κωδικοποίηση τῆς γραφῆς Runar. Ἡ κωδικοποίηση ἔγινε μὲ δανεισμὸ ἐρμητικῶς ἀποτυπωμένων γνώσεων καὶ συνέβη ὅταν ἐτέθησαν ὑπὸ διωγμὸν οἱ Κέλτες τῆς Ἰρλανδίας καὶ τῆς Οὐαλλίας μετὰ ἀπὸ ἀνάλογο διωγμὸ τους στὴ Γερμανία καὶ στὴ Σκανδιναυία. Ἡ ἀνάληψη ποὺ ἀκολουθεῖ ἐνισχύει τὸν ἰσχυρισμὸν αὐτόν.

Κάθε χαρακτήρας Ogam φέρει ὡς ὀνομασία ἓνα εἶδος δένδρου (π.χ. πεῦκο, ἔλατο, δρῦς, κέδρος, κυπαρίσσι, καστανιά, καρυδιά, φτελιά, ἀμυγδαλιά, φλαμούρι, μουριά, μηλιά, ἀχλαδιά, λεύκα, ροδακινιά, κερασιά, φουντουκιά, ροδιά, δαμασκηλιά, ἐλιά). Τὸ ὅτι μιὰ ὁμάδα χαρακτήρων ὀνομάζεται οἰκογένεια (Aicme) φανερῶνει πὼς ἡ μνεία συνομοταξιῶν δένδρων ἐξυπηρετεῖ κάποιον σκοπὸ (π.χ. κωνοφόρα, πλατύφυλλα κ.λπ.). Ἡ ἡχητικὴ ἔκφραση «α» ἀντιστοιχεῖ στὴν ὀνομασία ailm, ποὺ σημαίνει στὰ ἱρλανδικὰ δρῦς. Τὸ γεγονός αὐτὸ ὑποκρύπτει τὴν «κλεῖδα» (τὸ πρῶτο γράμμα τοὺς κώδικες) γιὰ τὴν ἀνάγνωση τῆς Ogam καὶ ἀποτελεῖ ἀναφορὰ στὴν δρῦ. Δοθέντος ὅτι φορεῖς τῶν γνώσεων τῆς δρυὸς εἶναι οἱ Δρυῖδες, ὑπονοεῖται ὅτι μόνον οἱ τελευταῖοι μποροῦν νὰ κατανοήσουν τὰ μηνύματα τῆς γραφῆς Ogam. Ἡ δὲ λοιπὸν γίνεται ἀντιληπτὸ, ὅτι μὲ τὸ πρῶτο γράμμα ἡ γραφὴ Ogam ὁμιλεῖ γιὰ κρυπτογράφηση, τὴν ὁποία γνωρίζουν οἱ Δρυῖδες.

Ὁ Πίνακας 1 ἀπεικονίζει τὴ γραφὴ Ogam μὲ τὶς ἡχητικὲς ἀποδόσεις τῶν χαρακτήρων, ὅπως ἔχουν καταγραφεῖ ἀπὸ τὸν 14ο μ. Χ. αἰῶνα. Ἐχοντας ὑπ' ὄψιν τὸ παλιὸ γερμανικὸ ἀλφάβητο Runar (Alte Germanisches Runenalphabet), βλέπουμε ὅτι ἡ ἀναγωγή ἡχητικῶν χαρακτήρων Ogam σὲ σύμβολα Runar εἶναι εὐχερής. Τὸ ἀποτέλεσμα, ἐὰν διατηρήσουμε τὴν διάταξη Ogam καὶ τὴν ἐκφράσωμε σὲ σύμβολα Runar, παρουσιάζεται στὸν Πίνακα 4.

Στὸν Πίνακα 5 γίνεται ἀπόδοση τῆς διάταξης τοῦ Πίνακα 4 σὲ συλλαβὲς Μινωικῆς Γραμμικῆς Γραφῆς, βάσει τοῦ Πίνακα 7 τοῦ τεύχους 134, σελ. 7737 τοῦ «Δαυλοῦ». Μὲ λίγα λόγια, κατ' ἀκολουθίαν προηγηθέντων «δεδομένων», ἡ Ogam ἀνάγεται σὲ Γραμμικὴ. Ἡ εἰκόνα τοῦ Πίνακα 5 ὁμιλεῖ ἀφ' ἐαυτῆς. Γιὰ ὅσους δὲν ἔχουν ἤδη ἐντρυφήσει στὴν ἀποκρυπτογράφηση συλλαβῶν Γραμμικῆς (βλέπε τεύχη 124, 125, 126, 127 τοῦ «Δαυλοῦ»), παρατίθενται στὸν Πίνακα 6 οἱ ἀναγνώσεις ποὺ προκύπτουν. Συμπερασματικά, ἡ γραφὴ Ogam, οὕσα κώδικας Runar, διαβάζεται ὡς Γραμμικὴ (ἐφόσον Runar = Γραμμικὴ) καὶ ἀποδίδει κείμενα καὶ νοήματα στὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα. Γιὰ τὴν ἐλληνικότητα τῆς Ogam σημειώνονται τὰ ἑξῆς:

1. Ἡ ἱρλανδικὴ λέξις ailm (= δρῦς) ἀνάγεται στὴν ἐλληνικὴ λέξις ἄλμυ-ρίς, ἀπὸ τὴν ὁποία διετηρήθη τὸ πρῶτο ἡμισυ (αλμ-), παραλειφθέντος μὲ τὸν χρόνον τοῦ ὑπολοίπου (-ρίς). Τὸ μεσολαβοῦν υ μετετέθη πρὸ τοῦ λ καὶ κατέληξε ι (αλμυ, αὐλμ, αἰλμ, ailm). Πρόκειται γιὰ τὸ γνωστὸ εἶδος πεύκου («δρῦς ἢ ἀλίφιλος»), τὸ συναντῶμενο στὴ σημερινὴ καθομιλουμένη ὡς ἄλμυρῆθρα, φυόμενον σὲ παραθαλάσσιες ἐλληνικὲς περιοχὲς (κυρίως Ἑρέτρια, Κύμη καὶ Ρόδο). Ἐξ ἄλλου, ἡ λέξις ailm προέρχεται (ὅπως καὶ ἡ ἄλμυρίς) ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ ρίζα ἄλμη (βλέπε ἄλς, ἄλος, ἄλμη, ἄλμυρίς εἰς Μ.Λ.Ε.Γ. τῶν Liddell & Scott).

2. Ἡ ὀνομασία Aicme (= οἰκογένεια στὰ ἱρλανδικὰ) εἶναι ἀπόδοση τῆς ἐλληνικῆς ἀκμή, ἡ ὁποία παρεφθάρη (μὲ μετατόπιση τοῦ η πρὸ τοῦ κ καὶ μεταβολὴ τοῦ σε ι) σὲ aicme (*ἀκμή, *αἰκμαί, *αἰκμά, aicme). Στὸ Μ.Λ.Ε.Γ. τῶν Liddell & Scott γιὰ τὸ ἀκμή (πρβλ. ρ. ἀκμάζω) διαβάζουμε, ὅτι ἀποτελεῖ «τὸ ὕψιστον σημεῖον, τὸν ἀνθόν, τὸν ἀρμοδιώτατον χρόνον διὰ νὰ κάνω κάτι» («ἡνίκ' ἂν δὴ πρὸς γάμων ἤκητ' ἀκμάς»), ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιτεταμένον («ἀκμήν ἔτι», κατὰ Πολύβιον). Τὸ ἐπιτεταμένον ὕψιστον σημεῖον τῆς Ogam (ἀκμή τῆς δρυὸς) ταυτίζεται μὲ τὴν «κορυφὴ

του δένδρου». Για νά μήν ὑπάρχει ἀμφιβολία πῶς οἱ Δρυῖδες τῆς Ἰρλανδίας γινώριζαν ὅτι *aicme* = κορυφή τοῦ δένδρου καί ὅτι ἡ *aicme* ἔχει φυλλωσιά, ἀνατρέχουμε στό *M.A.E.G.*, ὅπου διαπιστώνουμε πῶς *ἀκμήνος* = ὁ ἐν πλήρει ἀναπτύξει θάμνος ἐλαίας. Ὡς γνωστόν, συμβολικά ἐλαία = Ἀθηνᾶ = Ἑλλάς καί σέ ἀλληγορικά λογοπαίγνια ἐλαίας = ἐλαῖα = ἐλλάς.

3. Ἡ λέξη *ogam* ἀποτελεῖ πρόκληση-πρόσκληση σέ διάλογο περὶ ἐθνολογικῶν καταβολῶν τῶν Δυτικοευρωπαϊκῶν. Στους Κέλτες τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης συναντᾶται ὡς *ogma*, ἀποτελοῦσε ἀναδιάταξη τῶν γραμμάτων (τὸ μ πρὶν ἀπὸ τὸ α, ἐνῶ στό *ogam* εἶναι μετὰ τὸ α). Ἡ λέξη *ogma* (*og-oma*) προηγεῖται χρονικά τῆς *ogam* (ὁ-γάμος) καί προδίδει ἱστορικά γεγονότα ποὺ σημειώθηκαν. Ὁ χῶρος δὲν ἐπιτρέπει μακρηγορία. Τόσο ἡ λέξη *ogma* ὅσο καί ἡ *ogam* ἀποτελοῦν ἀπόδοση τῆς ἐλληνικώτατης *ὄγμιος - ὄγμια*. Ἀπὸ τὴν δεύτερη παρελήφθη τὸ ι καί κατέληξε σέ *ὄγμα* (καί μὲ μετάθεση τοῦ α σέ *ὄγαμ*) γραφή, λατινιστὶ *ogma-ogam*, Ὀγμία = Ἡράκλεια. Οὐδεμία περὶ αὐτοῦ ἀμφιβολία, ἐφόσον κατὰ Λουκιανόν *τὸν Ἡρακλέα οἱ Κελτοὶ ὄγμιον ὀνομάζουσι*. Οἱ λέξεις *ὄγμιος, ὄγμια* μεταφράζονται ὡς «ὁ/ἡ κινούμενος/ἡ εἰς εὐθεῖαν γραμμήν», ἄλλως, «ὁ/ἡ βαδίζων/ουσα τὴν εὐθεῖαν ὁδόν, τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς» (ὁ γνωστός ἐλληνικὸς μῦθος περὶ ἐπιλογῆς τοῦ δύσκολου δρόμου τῆς ἀρετῆς). Ὁ βαδίζων τὸν ὀρθὸ δρόμο (τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς) εἶναι συνετὸς καί σὺμφρων καί κατ' ἐπέκτασιν προσκείμενος στὴ σοφία, τὴν ὁποία καί ἐπιδιώκει.

Ἡ μετάβαση αὕτη προϋποθέτει ὁλόκληρη διαδικασία ψυχικῆς καί πνευματικῆς ὀρίμασης κορυφούμενη μὲ «ἔξοδο τοῦ πνεύματος ἐκ τοῦ σαρκίου» καί δυνατότητα «ἄμεσης ἐπικοινωνίας μὲ τὸ θεῖον». Ἡ «ψυχικὴ ὀρίμαση» καλεῖται «πέραςμα τῶν πυλῶν τοῦ Ναοῦ» (ὅπου μόνο μυημένοι εἰσέρχονται) καί ἀποτελεῖ τὴν ἐπιβράβευση τῆς προσπάθειας (γνώση). Σχετικὰ μὲ τὸ «πέραςμα τῶν πυλῶν» διαβάζουμε στό *M.A.E.G.* τῶν Liddell & Scott: «*ὄγκα* = πόλις τις τῶν ἀρχαίων Θηβῶν, ἀφιερωμένη εἰς τὴν Παλλᾶδα Ἀθηνᾶ, ὄγκα (ὄγκα = ἀρχαῖον ὄνομα τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Θήβαις)». Ἡ λέξη *ὄγκα* συνδέεται μὲ τὸν μῦθο τῆς ἀνατροφῆς τοῦ Γύη ἀπὸ τὴν Ἀθηνᾶ. Ὁ Εὐριπίδης (*Φοῖν*. 1113) ὁμιλεῖ περὶ τῆς πύλης Ὀγκα τῶν Θηβῶν («Ὀγύγια δ' ἐς πυλώμαθ'»). Διαφαίνεται ὡς ἐκ τῶν ἄνω σχέση τῆς λέξης *Ogam* μὲ τὴν γνώση (Γνώση = Σοφία = Ἀθηνᾶ = Ὀγκα τῶν Θηβῶν), κατ' ἀκολουθίαν πανάρχαιας ἐλληνικῆς παρουσίας, καταβολῆς καί μυήσεως Δρυῖδων ἀπὸ Ἕλληνες «ἥρωες» (διάβαζε «μύστες», ἐφόσον ὅλοι οἱ Ἀργοναῦτες πῆγαν καί προσκύνησαν τὸν ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς στὶς Θῆβες, προτοῦ ἀναχωρήσουν γιὰ τοὺς ἄθλους τους). Ἐν κατακλείδι, *Ogam* = Ὀγμία (ἐκ τῆς πύλης Ὀγκα τῶν Θηβῶν) = Ὀγύγια = Γνώση.

4. Οἱ ἐπιγραφές σὲ γραφὴ *Ogam*, ποὺ βρέθηκαν στό Kerry, στό Cork καί στό Gaedhill, δὲν εἶναι τυχαῖες. Στὰ μέρη αὐτὰ ὑπῆρχαν ἱερὰ-μαντεῖα καί τόποι προσκυνήματος τῶν Ἡλίου - Βοῦ - Ρᾶ - Ὀσιρι, τῆς Ἀθηνᾶς - Κόρης, τοῦ Ὡρου - Διόυσου καί τοῦ Δία. Ἡ λέξη *kerry* ἔχει ρίζα τὴν ἐλληνικὴ λέξη *κέρε* (κέρας). *Κέρε ἀλκῆς* = ταῦρος (βλέπε Καλλιμάχου «*Ὕμνοι εἰς Δῆλον*», Ἀπολλώνιον Ρόδιον κ.ἄ.). Ἡ λέξη *cork* εἶναι σύντμηση καί παραφθορὰ τῆς λέξης *κορικὸς*, ποὺ σημαίνει «παρθενικός» (ἀφιερωμένος στὴν Κόρη, στὴν Παλλᾶδα Παρθένα Ἀθηνᾶ). Τὸ λῆμμα *Κορκ-* εἶναι ἄλλη ἐκφραση τοῦ λήμματος *Κερκ-* (π.χ. *Κόρκουρα* = *Κέρκυρα*) συναντώμενο σὲ κείμενα τῶν Ἀριστοφάνη (*Ὀρνιθες*), Στράβωνος, Διόδωρου, Πανσανία, Ἡροδότου, Θουκυδίδη κ.ἄ. *Κέρκουρος* ἦταν ἓνα εἶδος μικροῦ ἀρχαιοελληνικοῦ πλοίαριου (τὸ σημερινὸ τρεχαντήρι), ἐν χρήσει ἰδίως ἀπὸ Κύπριους, Ρόδιους, Κρήτες καί ἄλλους Αἰγαίους, ἰδανικὸ γιὰ ἐξερευνησεις. Σὲ μεγαλύτερη ἐκδοση διασάσεων συναντᾶται στὸν Τρωϊκὸ Πόλεμο ὡς «*κοῖλον πλοῖον Ἀχαιῶν*». Ἡ σχέση *Cork* μὲ τὸ Αἰγαῖο τεκμηριώνεται τόσο ἀπὸ τὴν ἐρμηνεῖα «*κορικὸς*» (Ἀθηνᾶ) ὅσο καί ἀπὸ τὴν ἀνάλυση *κόρκ* - *κέρκ* - *κέρκουρος*, ἐφόσον ἡ βραχογραφία τοῦ Cärstad

(βλέπε «Δαυλόν», τεύχος 133, σελ. 7743) απεικονίζει κοίλα πλοῖα καὶ διαβάστηκε μὲ τὴν Γραμμικὴ ὡς ἀποδίδουσα τὸ κείμενο «σέ σένα θά δῶ τὸ Βασίλειο τοῦ Βοῦ». Ἄν θέλαμε νὰ φανταστοῦμε ἓνα δρομολόγιο κέρκουργων ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο, θὰ μπορούσαμε νὰ τὸ περιγράψουμε ἐν συντομία: Πύλος - Ἑτρουρία - Β. Εὐρώπη — Ἀγγλικοὶ καὶ Νῆσοι — Ἰρλανδία.

Τὸ λῆμμα *κερκ-κιρκ-* μᾶς ὁδηγεῖ στὴ λέξη *κίρκος* ἥτοι ἓνα εἶδος γερακιοῦ, ποὺ διαγράφει συνεχεῖς ἐξερευνητικούς κύκλους. Ὁ Ὕρρος στὴν Αἴγυπτο ἀπεικονίζεται μὲ τὸ σύμβολο τοῦ γερακιοῦ καί, ὡς γνωστόν, Ὕρρος τῶν Αἰγυπτίων = ὁ Διόνυσος τῶν Ἑλλήνων, καὶ Διό-νυσος = ὁ γεννημένος, ὁ καταγόμενος ἀπὸ τὸν Δία. Μὲ ἄλλα λόγια τὰ λήμματα *κορκ-κερκ-κιρκ-* δίνουν τὸ στίγμα θαλασσοπόρων ἐξερευνητῶν (Ἀργοναυτῶν), ποὺ ἔφεραν ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο τὸν πολιτισμὸ τους καὶ τὶς γνώσεις τους στὶς Βρετανικὲς Νήσους.

Πίναξ 1. Ἡ Γραφὴ Ogam κατὰ ξένους ἐρευνητὲς

Πίναξ 2. Τὸ παλιὸ "Germanisches Runenalphabet"

Πίν. 3. 'Αναγωγή χαρακτήρων Ogam σέ χαρακτήρες
τοῦ παλαιοῦ "Germanisches Runen Alphabet"

	<i>i</i>			<i>p</i>	W
	<i>e</i>	M		<i>c(k)</i>	<
	<i>u</i>	^		<i>t</i>	T
	<i>o</i>	⋈		<i>de</i>	⋈
	<i>a</i>	5		<i>eah</i>	H
	<i>n</i>	X		<i>r</i>	R
	<i>si</i>	⚡		<i>zi</i>	⚡
	<i>w</i>	P		<i>ng</i>	◇
	<i>le</i>	↑		<i>ge</i>	X
	<i>βε</i>	B		<i>m</i>	⋈

Πίν. 4. Ogam σέ χαρακτήρες "Germanisches Runenalphabet"

I	W	+	R
M	<	⚡	X
Λ	T	P	◇
⌘	H	Γ	X
⋈	H	B	M

Πίν. 5. 'Απόδοση τής διάταξης Ogam τοῦ Πίνακα 4 σέ συλλαβές Γραμμικῆς βάσει τοῦ Πίνακα 10 τοῦ 134 τεύχους τοῦ «Δαυλοῦ»

e	jo	ni	re
'm	su	so	si
o	ti	to	o
ro	swi	wu	ja
e	pa	qu	ma

Πίναξ 6. 'Ανάγνωση τής διάταξης τοῦ Πίνακα 5

'Ανάγνωση ἀπὸ ΒΔ πρὸς τὰ κάτω καὶ μετὰ βουστροφηδὸν
e-'m-o-ro-e-pa-swi-ti-su-jo-ni-so-to-wu-qu-ma-ja-o-si-re

'Απόδοση στὴ νεο-ελληνικὴ προφορὰ
 ΟΜΟΡΟΥ ΕΠΙΣΤΗΣΟΥ ΙΩΝΑ ΣΩΤΩ ΒΟΥ ΚΟΥ ΟΜΑ ΓΙΑ ΟΣΙΡΕ

'Ελεύθερη ἀπόδοση στὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα
 'Επίστησε τὴν προσοχή σου στὸν "Ομορο.
 Τὸν "Ιωνα θὰ σώσει ὁ ἄνθρωπος γιὸς τοῦ Βοῦ καὶ τῆς 'Αγελάδος, ὁ "Οσιρις.

'Ανάγνωση ἀπὸ ΝΑ πρὸς τὰ πάνω καὶ μετὰ βουστροφηδὸν
ma-ja-o-si-re-ni-so-to-wu-qu-pa-swi-ti-su-jo-e-'m-o-ro-e

Ἐπίδοσις στὴ νεοελληνικὴ προφορὰ
 ΟΜΑ ΓΙΑ ΟΣΙΡΕ ΝΗΣΩ ΤΩ ΒΟΥ ΚΟΥ ΕΠΙΣΤΗΣΟΥ
 ΖΩΗ ΑΙΜΟΡΕΙ

Ἐλεύθερη ἀπόδοσις στὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα
*Ἀνθρῶπε, γιὰ τοῦ Ὅσιρι. Ἐπικέντρωσε τὴν προσοχή σου στὴ Νῆσο τοῦ
 Βοῦ καὶ τῆς Ἀγελάδος. Ἡ ζωὴ (ἐκεῖ) αἰμορραγεῖ.*

ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΟ: Στὸ προηγούμενο 134 τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ» στὴ συνέχεια τῆς ἔρευνας τοῦ κ. Καλλιμάχου Διογένοῦς, σελ. 7799, ἀπόδοσις κειμένου ὑπὸ στοιχείου Ε, ἡ λέξις «ἰταλός» νὰ διορθωθῇ σὲ «ἰταμός».

ΟΙ 11 ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ «ΔΑΥΛΟΥ»

Ὁ 11ος τόμος τοῦ «Δαυλοῦ» (τεύχη 121-132, Ἰανουάριος - Δεκέμβριος 1992) ὠλοκληρώθηκε καὶ βιβλιοθετημένος καλλιτεχνικά (μαυρόδετος μὲ χρυσοτυπία) διατίθεται μόνον στὰ Γραφεῖα τοῦ Περιοδικοῦ. Περιέχει:

- Τὴ συνέχεια τῶν ριζοσπαστικῶν, σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο, ἐρευνῶν γιὰ τὴ γένεσις τῆς γλώσσας καὶ τῆς γραφῆς κατὰ τὴν αὐγὴ τοῦ Πολιτισμοῦ.
- Τὴν σὲ παγκόσμια κλίμακα καὶ ἀποκλειστικότητα ἔρευνα ἀποκρυπτογραφησεως τῶν Γραμμικῶν Γραφῶν καὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν παραλλαγῶν τους.
- Τὴ σύγκριση τῆς Ἑλληνικῆς μὲ τις ἄλλες εὐρωπαϊκὲς γλῶσσες καὶ τις ἀποδείξεις γιὰ τὴν τεράστια γονιμοποιὸ ἐπίδραση ποὺ ἄσκησε πάνω σ' αὐτές.
- Τὰ ἀνακαλυπτόμενα στοιχεῖα γιὰ τὴν ἐξάπλωση τῶν Ἑλλήνων σ' ὅλη τὴν Ὑδρόγειο κατὰ τὴν προϊστορικὴ περίοδο.
- Πληθώρα σχολίων, ἀναλύσεων, μελετῶν καὶ πληροφοριῶν γιὰ τὴν πνευματικὴ καὶ πολιτικὴ κατάστασις τοῦ καιροῦ μας καὶ τὴν κοσμοϊστορικὴ καμπὴ ποὺ διανύει ἡ ἀνθρωπότητα. Στὸν τομέα αὐτὸν ἡ ἀνατομία τῆς ἐποχῆς μας καὶ οἱ προβλέψεις ποὺ ἐπεχείρησε κατὰ τὰ τελευταῖα 11 χρόνια ὁ «Δ» ἐπαληθεύθηκαν πλήρως.

— Μὴν γεμίζετε τὶς βιβλιοθηκὲς σας μὲ ἄχρηστο τυπωμένο χαρτί. Βάλτε στὰ ράφια τους τοὺς 11 ἐτήσιους τόμους τοῦ «Δαυλοῦ» ἐξασφαλίζοντας ἓνα κρίσιμο βοήθημα, γιὰ νὰ ἐρμηνεύετε, σεῖς καὶ οἱ ἀπόγονοί σας, καίρια καὶ χωρὶς ψευδαισθήσεις καὶ αὐταπάτες τὰ συμβάντα — παρελθόντα, παρόντα ἀλλὰ καὶ μέλλοντα.

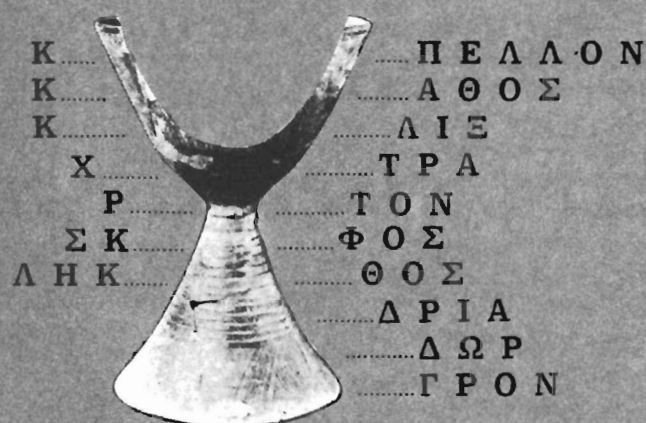
ΤΙΜΗ ΤΟΜΟΥ (ΣΕΛΙΔΕΣ 720-860): ΔΡΧ. 8.000

- Οἱ ἐτήσιοι τόμοι τοῦ «Δ» ἀποστέλλονται καὶ ταχυδρομικῶς κατόπιν τηλεφωνήματος στὰ τηλ. 3223957 ἢ 9841655.

Η.Α. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Ἀπὸ τὸν ἔλλοπα-θηρευτὴ
μέχρι τὴν Ἑποχὴ τοῦ Διὸς

Ἡ ἀποκωδικοποίησι
τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου

φιλόλογικὴ ἐπιμέλεια: ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ

ΔΑΥΛΟΣ 1991

‘Ο θρίαμβος

«Τιριτιτιό - τιριτιτιό κι άκούστηκε ως τὸ Θεό». Λοιπὸν τὸ 391 εἶναι χρονολογία σημαδιακή. Ἡ Ὁρθοδοξία ἐθριάμβευσε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐδοξάσθη καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς ἔκανε τὴν τύχη του, καθαρμένος ἀπὸ τοὺς δαίμονες καὶ τὴ λάσπη τῆς εἰδωλολατρείας, ἀξιώθηκε Ἐπιφάνεια, ἐβίωσε Θεοφάνεια κι ἔγινε μέτοχος τοῦ μονοπωλείου «Ὁρος Θαβώρ». Χάριτι θεία φτάσαμε ὡς ἐδῶ καὶ μὴ παρέκει καὶ ζῆσαν αὐτοί... «Θοῦ, Κύριε, φυλακήν» κ.τ.λ. κι ἐμεῖς... αὐτά. Τιριτιτιό-τιριτιτιό, πὺ «δὲ μιλάω μογγολικὰ καὶ δὲ φοράω φερετζέ».

Ἀστέρι στὴν κορυφὴ μιᾶς πυραμίδας ποῦζεχνε σαπίλα, ὁ «μᾶλλον ἄξεστος» καὶ κατὰ ἐπίσκοπον Ἀμβρόσιον «παραδειγματικὸς ὀρθόδοξος ἡγεμόνας» Θεοδόσιος χτύπησε κατακέφαλα τὰ παγανά — ἄστους νὰ ξεθυμάνουν. «Ὑπὸ τὰ πλῆγματα τοῦ κράτους ὁ ἀρχαῖος κόσμος ἐξέπνεε. Τὰ μεγάλα ἱερὰ τῆς Ἀνατολῆς ἐκλείοντο ἢ μετεβάλλοντο εἰς χριστιανικοὺς ναοὺς. Τὰ ἀγάλματα κατερρίπτοντο ὑπὸ τοὺς κτύπους τῶν πελέκεων καὶ τὰς ἰαχὰς τοῦ θρησκολήπτου πλῆθους. Εἰς μάτην οἱ τελευταῖοι ἐκπρόσωποι τῆς “ἐθνικῆς” διανοήσεως, ὡς ὁ Λιβάνιος, διεμαρτύροντο διὰ τὴν ὠμότητα καὶ τὴ σκληρότητα. Ἡ φωνὴ τῶν ἡκούετο ὡς παράπονον τῶν κρημνιζομένων ναῶν καὶ τῶν σπαρασσομένων θεῶν». Τὰ τέρατα καὶ τὰ σημεῖα τῆς κολάσεως, οἱ «ἐθνικοί», «ἔμοιαζαν μὲ ναῦτες, πὺ ἀπὸ τὸ πλοῖο τοῦ πολιτισμοῦ βρέθηκαν μέσα στὴν ἄγρια θάλασσα». Εἶχαν ἐθνικὴ συνείδηση οἱ τρισκατάρατοι, τηροῦσαν τὶς παραδόσεις τους καὶ τιμοῦσαν τοὺς πατρῶους θεοὺς τους. Οἱ παιᾶνες ζοῦσαν στὰ χεῖλη τῶν παιδιῶν.

Στὸ θεᾶρεστο ἔργο τῆς ἀπαλλαγῆς μας ἀπὸ τοὺς δαίμονες εἶχε προηγηθεῖ τὸ διαμάντι τῆς Ἀνατολῆς, ὁ ὑπαρχος Κυνήγιος, πατριωτάκι τοῦ Θεοδόσιου, μὲ τὶς ὁρδὲς πὺ τοῦ προμήθευαν οἱ ἐπίσκοποι, λαμπροὺς νέους, πὺ φοροῦσαν «**ἰμάτια πενθούντων**» κι ἔτρωγαν σὰ χοιρινά, «**ξύλα φέροντες καὶ λίθους καὶ σίδηρον**». Ὁ τορέρο Θεοδόσιος, πὺ στὴν Ἀνατολὴ τῶπαιζε καὶ τὸ πρῶτο σπαθὶ τῆς Χριστιανοσύνης, στὴ Δύσι ἀπολάμβανε τὶς παραδοσιακὲς τιμὲς τῆς αὐτοκρατορικῆς λατρείας μὲ τὶς εὐλογίες τοῦ Κολοσσαίου. Μὲ τὶς δικὲς του εὐλογίες ὁμως καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἐξουσία χεράκι-χεράκι ὁ περιφημότερος ναὸς τῆς ἀρχαιότητος, τὸ ἀλεξανδρινὸ Σεράπειο, ἔγινε παρελθόν. «**Τοῖς γοῦν ἀνδρίασι καὶ ἀναθήμασι ἐς τοσόνδε γενναίως ἐμαχέσαντο, ὥστε οὐ μόνον ἐνίκων αὐτὰ ἀλλὰ καὶ ἐκλεπτον**». Καὶ ἐπειδὴ ἀνάμεσα σὲ τόσοις γενναίοις, πὺ «ἐμαχέσαντο», δὲ βρῆκε ἕναν τῆς προκοπῆς ν’ ἀναλάβει τὸ στρατὸ τῆς σωτηρίας τοῦ Σωτῆρος, διώρισε «**στρατηλάτην ἐκατέρας δυνάμεως**» τὸν Στιλίχωνα, πὺ ἦταν Βάνδαλος, πὺ εἶχε ἔμπιστό του στρατηγὸ τὸν Γαῖνᾶ, πὺ ἦταν Γότθος, πὺ κατακρεοῦργησε τὸν ὑπαρχο Ἀνατολῆς Ρουφῖνο, πὺ ἦταν Κέλτης, πὺ ξεκοίλιασε τὸν Πρόκλο μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ πατέρα του, πὺ ἦταν «ἐθνικός», τοῦ πῆρε τὴ θέση καὶ ἀγωνίστηκε μὲ τὸ μπαλντᾶ καὶ τὸ τσεκούρι γιὰ τὸν Ἰησοῦ, πὺ ἦταν Ἰουδαῖος, ξεπερνώντας σ’ ἀνδραγαθήματα κι αὐτὸν ἀκόμα τὸν Κυνήγιο, πὺ ἦταν Ἰσπανὸς - ὀλέ! Αὐτὸ πιά δὲν εἶναι Ἱστορία, εἶναι «Ἀστεριζ» καὶ μὴ χειρότερα, καὶ δὲν ξέρω τί παθαίνει ἢ γιὰγιά μου καὶ μιζοκλαίει κάθε φορὰ πὺ κυττάει βορειοανατολικά.

Ὑπερήφανος καὶ βαθιὰ συγκινημένος ὁ Μεγάλος καπέλωσε τὴν αὐτοκρατορία μὲ τὰ δυὸ παιδιά του — σκέτα ξουράφια, ὅ,τι πεῖ ὁ θεῖος —, ἔστειλε τὴ βου-

λευτική τάξη για φρέσκο αέρα στο Μαρμαρά και χριστιανικώτατα έκανε τούς πλούσιους πλουσιώτερους και λυώμα τὰ φτωχαδάκια. 'Ο κυρίαρχος λαός, άφοϋ έκτονώθηκε πάνω στους «έθνικούς», έσκυψε τὸ κεφάλι, μέχρι νά φάει χῶμα «έξουσίαις ύπερεχούσαις». Κάθε άνθρωπάκι με γαλόνι και κακοϋργος. Και ό χορός καλὰ κρατεί άκόμα. «Τῶν ειδώλων τὸν δόλον έλέγξασα» ή κοπελίτσα τής Ναζαρέρτ μάς νανουρίζει γλυκά με περιρέμ «φιλοσόφους άσόφους δεικνύουσα». Για φα-ντάσου!.. "Υστερα μάς φταίει ό κ. Γκληγκόρωφ.

Με την «ειρηνική διείσδυσι τῶν Γότθων» εξασφάλισε ό άνθρωπος την ήσυ-χία του, συμφορές και βάσανα για τίς επόμενες γενιές και για την 'Ελλάδα την καταστροφή. "Ο,τι άφησαν οί γενναίοι πού «έμαχέσαντο», άποτελείωσαν οί Γότ-θοι. "Όταν ό βασιλιάς τους 'Αλάριχος έγινε επικίνδυνος για την Κωνσταντινού-πολη, ό Ρουφίνος τὸν εξαπέστειλε κατὰ 'Ελλάδα μεριά — «κατωτικοί και πόρ-νοι» είμαστε — κλείνοντας συμφωνία μαζί του και κρατώντας μακριά τὸν Στιλί-χωνα με τη γιγαντιαία στρατιά 'Ανατολής και Δύσης. Δυό φορές στρίμωξε τούς Γότθους ό Στιλίχων κι ένῶ τούς πετσόκοβε, την τελευταία στιγμή τὰ μάζεψε κι έφυγε. Την πρώτη φορά στη Θεσσαλία, όταν ό 'Αρκάδιος — ζητήσατε Ρουφίνον — τὸν διέταξε νά τοϋ στείλει πακέττο τ' άνατολικά στρατεύματα και νά τοϋ ά-δειάσει άμέσως τη γωνιά. «Συγχῶρα τὸν πατέρα σου, κνώδαλο», μάσησε με τὰ δό-ντια σφιγμένα ό Βάνδαλος, πιστό σκυλί στὸν Θεοδόσιο και τη μνήμη του. 'Ο 'Αλάριχος πιά έπαιρνε τὸν περίπατό του κατὰ τὸ νοτιᾶ και οί τοπικές φρουρές χτενίζονταν κυττώντας κατὰ τὸ βοριᾶ. Στην 'Αρκαδία βρέθηκε πάλι στη θηλειά τοϋ Στιηλίχωνα, πού στο παρά πέντε εγκαταλείπει, κι άντε νά βρείς άκρη μέσα στο έρεβος τής δικέφαλης μηχανορραφίας. 'Η παλιά άρχόντισσα όμως, άγκάθι στο μάτι τῶν νεόπλουτων, σκισμένο τραπουλόχαρτο στο χοντρὸ παιχνίδι τῶν έ-ξουσιαστῶν, ήταν «αὐτὸς πού πρέπει νά πεθάνει» — πόσες φορές; — και πέρασε ά-πό φωτιά και σίδερο. «'Ενδοξες άλλ' άνοχύρωτες πόλεις, ὅπως ή Κόρινθος, τὸ 'Αργος, ή Σπάρτη, καταστράφηκαν δλοκληρωτικά. Διάσημα ιερά, ὅπως ή 'Ελευ-σίνα και ή 'Ολυμπία, ίσοπεδώθηκαν». Και ό 'Αλφειὸς κύλισε κόκκινος από τὸ αίμα τῶν άθῶων, τη ντροπή για τὸν άνθρωπο και την όργη για τὰ έπαίσχυντα καμώματα τής Βασιλεύουσας.

Και μιᾶ αδιάκριτη — άπαγορευμένη έρώτησι: 'Εάν στο θρόνο βρισκόταν ό 'Ιουλιανός, θά κοκκίνιζε ό 'Αλφειός; Τὸ χέρι στην καρδιά. Γεννήθηκα στίς ὀ-χθες του και δέ μπορῶ νά ξεχάσω. Οί έγκληματίες ποτέ δέ μετανόησαν κι ένά-ντια σέ κάθε λογική και έννοια δικαίου έχουν επιβληθεῖ σάν ευεργέτες και σωτή-ρες μου. Με την έλληνική ΔΙΚΗ σφαγμένη, «ή μέν γε τοϋ Σωτήρος ήμῶν δύναμις τὰς τῶν δαιμόνων πολυαρχίας και πολυθείας καθεῖλε», ή δέ γή και τὸ πλήρωμα αὐτῆς κοιμάται κατὰ πῶς έστρωσε. Ω ΑΓΑΠΗ, ΑΓΑΠΗ! «'Επὶ γῆς εἰρήνη!»! «'Εν ανθρώποις εϋδοκία!»! Τιριτιτιό - τιριτιτιό.

Οὐρανία Πρίγκουρη

ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΚΟΥΤΟΥΛΑΣ

ΒΑΤΙΚΑΝΟ: Πίσω από τις κλειστές πόρτες

Τὰ θέματα πού ἀφοροῦν τὴν Ἀγία Ἐδρα τῆς Ρώμης ἀνήκουν σ' ἐκεῖνα πού δὲν χρειάζονται προλεγόμενα. Δὲν θὰ ἦταν δυνατόν ἄλλωστε νὰ «περιγραφεῖ» ἡ ἐξουσία καὶ ἡ ἐπίδραση τοῦ Βατικανοῦ σὲ λίγες σελίδες στὸν «Δαυλό». Στὶς παρούσες σελίδες δὲν θ' ἀναφερθοῦμε σὲ δογματικά-θεολογικά ζητήματα καὶ πολιτικές σκοπιμότητες, πού, ἂν καὶ εἶναι πάλι ἐπίκαιρες, δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν ἄμεσα σήμερα. Ἐξ ἄλλου ὅλα αὐτὰ εἶναι λίγο-πολύ σὲ ὅλους γνωστά. Ἐκεῖνο πού δὲν εἶναι ὁρατὸ «διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ» εἶναι οἱ οἰκονομικὲς δοσοληψίες τοῦ Βατικανοῦ ἐδῶ καὶ μισὸν αἰῶνα περίπου. Ὁ David Yallop σὲ πολλὰ βιβλία του (πρβλ. *Τὰ παρασκήνια τοῦ Βατικανοῦ*), ἐκδόσεις «ΜΠΙΜΠΗΣ» Θεσ/νίκη 1988) ἀπεκάλυψε πολλὰ ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ καὶ περίεργα «πάρε-δῶσε» τῆς Ἀγίας Ἐδρας μὲ τὴν Μαφία καὶ τὶς Στοές. Ἐπίσης ἦταν ὄντως συνταρακτικὲς οἱ ἀποκαλύψεις τοῦ ἰταλικοῦ τύπου τὴν δεκαετία τοῦ '70, γιὰ τὰ κρυφὰ οἰκονομικά «μονοπάτια» τῆς «Ἐκκλησίας τῶν Πτωχῶν». Ἀλλ' ἄς δοῦμε τὰ πράγματα ἀπ' τὴν ἀρχή:

Α. 1929. Συνθήκη Λατερανοῦ μεταξὺ Μουσσολίνι καὶ Βατικανοῦ. Ἀπὸ τὴν στιγμή αὐτὴ ἀρχίζει τὸ ἐντυπωσιακὸ «μπάσιμο» τῆς Ἀγίας Ἐδρας στὰ χρηματιστηριακὰ παιγνίδια καὶ τὶς τράπεζες. Μ' αὐτὴ τὴ συνθήκη, μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἡ φασιστικὴ Ἰταλία τοῦ Μουσσολίνι ἐνεχυριάζει πάγιο 5% τῶν κρατικῶν ὁμολόγων στὴν Ἀγία Ἐδρα, πέραν τῆς συνεισφορᾶς τῶν 750 ἐκατομμυρίων λιρῶν. Ξαφνικὰ τὸ Βατικανὸ πλημμυρίζει ἀπὸ ρευστό.

Β. 7-6-1929. Ὁ πάπας Πῖος ὁ 61ος ἱδρύει τὴν Εἰδικὴ Διεύθυνση γιὰ τὴν Οἰκονομικὴ Διαχείριση τοῦ Ρευστοῦ, πού δημιουργήθηκε μὲ τὴν προαναφερθεῖσα συνθήκη. Διευθυντὴς ὀρίζεται ὁ Μπερναντῖνο Νογκάρα. Ὁ Νογκάρα ἀπετέλεσε τὸν καταλυτικὸ παράγοντα τῆς οἰκονομικῆς ἐξάπλωσης τοῦ Βατικανοῦ στὴν ἰταλικὴ οἰκονομία. Συγκεκριμένα διὰ μεσαζόντων τὸ Βατικανὸ ἀγοράζει μετοχὲς στὸ Χρηματιστήριο. Οἱ ἰταλικὲς ἐταιρεῖες τοῦ Δημοσίου σὲ ποσοστὸ 80% καὶ πολλὲς ἐπιχειρήσεις, καθαρὲς καὶ «βρώμικες», πέφτουν σὲ λίγα χρόνια στὰ χέρια τοῦ Βατικανοῦ —χωρὶς φυσικὰ αὐτὸ νὰ εἶναι ἐντελῶς ὁρατό. Συγκεκριμένα: τὸ 1935 τὸ Βατικανὸ τοῦ Νογκάρα ἀγοράζει ὅπλα γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Μουσσολίνι (εἰσβολὴ στὴν Αἰθιοπία).

Ἡ «Τράπεζα τοῦ Ἀγίου Πνεύματος» κάνει χρυσὲς δουλειές. Ἡ ὑποκρισία καὶ ἡ φιλαργυρία τοῦ Βατικανοῦ δὲν ἔχουν ὅρια. Ἄρματα μάχης, ἀντισυλληπτικὰ χάπια, βόμβες, ἐνῶ καταδικάζονται ἀπὸ τοὺς ἄμβωνες, εἶναι ἀντικείμενα ἐμπορίου καὶ θησαυρίσεως τῶν χρηματοκιβωτίων τοῦ Ἀγίου Πέτρου. Τὸ 1942 ἱδρύεται τὸ «Ἰνστιτούτο Θρησκευτικῶν Συγγραμμάτων», δηλαδὴ στὴν πραγματικότητα ἡ Τράπεζα τοῦ Βατικανοῦ, γιὰτὶ ὁ πάπας Πῖος καθόρισε ὅτι ἔπρεπε νὰ μαζεύεται τὸ χρῆμα ἀπὸ τὶς προσφορὲς γιὰ τὴν ἐκδοση θρησκευτικῶν βιβλίων σὲ ὁμόλογα καὶ ρευστό. Στὶς δεκαετίες τοῦ '50 καὶ τοῦ '60 τὰ πλοκάμια τῆς Τράπεζας τοῦ Βατικανοῦ ἔχουν ἀπλωθεῖ ὄχι μόνον στὴν Ἰταλία ἀλλὰ καὶ σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο. Ἡ *Crédit Suisse*, ἡ *Morgan Garantie*, ἡ *Continental Bank*, ἡ *Chase Manhattan* εἶναι οἱ συνέταιροι τοῦ Βατικανοῦ.

Γ. Στὰ τέλη τῆς δεκαετίας τοῦ '60 ὁμως ἀρχίζουν οἱ ἰταλικὲς κυβερνήσεις λόγῳ οἰκονομικῶν προβλημάτων νὰ ζητοῦν φορολόγησι τῶν ἐταιρειῶν πού ἀνήκουν φανερά ἢ κρυφὰ στὸ Βατικανό. Τὸ 1964 ὁ Ἄλντο Μόρο μιλά γιὰ φόρο 15% στὶς ἐταιρεῖες καὶ τὶς δραστηριότητες τῆς Ἀγίας Ἐδρας. Ἀκολουθεῖ «πόλεμος» ἀνακοι-

νώσεων μεταξύ ιταλικής κυβέρνησης και 'Εκκλησίας. Οί έφημερίδες αποκαλύπτουν συνεχώς τις παράνομες δραστηριότητες του Βατικανού και τὰ σκάνδαλα τῆς «'Εκκλησίας τῶν Πτωχῶν». Τὸ Βατικανὸ ἀρχίζει πιά νά χάνει «προφίλ» καὶ τὴν ἐξωθεν καλὴ μαρτυρία τῆς ἰταλικῆς κοινῆς γνώμης. Καὶ τότε ὁ πάπας Παῦλος ὁ ὅς παίρνει τὴν μεγάλη ἀπόφαση. Στρέφεται καὶ ζητᾷ τὴν μεσολάβηση τοῦ Λούτσιο Τζέλλι, «ἀρχηγοῦ» τῆς Στοᾶς Ρ2, γιὰ νὰ ἔρθει σὲ συνεννόηση μὲ τὸν Μικέλε Σιντόνα τῆς Μαφίας. Ὁ καρδινάλιος Πῶλ Μάρκινκους ἀναλαμβάνει νὰ ὑλοποιήσει ἓνα μεγαλοφυὲς σχέδιο. Τὸ Βατικανὸ θὰ πουλήσει «φαινομενικά» ὅλες τὶς ἐταιρεῖες τοῦ στὴν Μαφία, μὲ κρυφὸ σκοπὸ νὰ βγάλουν χρήμα στὸ ἐξωτερικὸ καὶ συγκεκριμένα γιὰ ἐπενδύσεις στὶς ΗΠΑ.

Δ. Ἡ Μαφία διὰ τοῦ Μικέλε Σιντόνα ἀναλαμβάνει νὰ ἐκπροσωπεῖ τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα τοῦ Βατικανοῦ στὶς ΗΠΑ. Διὰ τῶν τραπεζῶν τῆς Μαφίας στὴν Ἑλβετία καὶ τὴν Ἀμερικὴ κάνει ἐπενδύσεις στὸ ἐξωτερικὸ ἢ Ἀγία Ἐδρα. Ἡ *Finabank* τῆς Γενεύης («φαινομενικὴ» ἰδιοκτησία τοῦ Σιντόνα, πραγματικὴ τοῦ Βατικανοῦ) εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀγωγὸς ἐξαγωγῆς παρανόμου χρήματος ἀπὸ τὴν Ἰταλία. Ἡ *Continental Bank* τοῦ Ἰλλινόις εἶναι ὁ ἀγωγὸς τῶν ἐπενδύσεων τοῦ Βατικανοῦ στὶς ΗΠΑ. Ἀλλὰ τί προσέφερε ὁ πάπας στὶς ἐκδουλεύσεις τῆς Μαφίας; Ἡ Τράπεζα τοῦ Βατικανοῦ ἔγινε κυριολεκτικὰ πλυντήριο χρημάτων ἀπὸ ναρκωτικὰ καὶ ἄλλες παρανομίες τῆς Μαφίας. Καὶ φτάσαμε ἔτσι στὸ σημεῖο, νὰ μὴ γνωρίζουμε πόσα γραμμάρια κοκαίνης πουλήθηκαν, γιὰ νὰ γίνει μιὰ πολυτελὴς ἐκδοσὴ τῆς *Καινῆς Διαθήκης*!

Ὅντως εἶναι ἀνατριχιαστικὰ ὅλα αὐτά. Ὅμως χάρις στὶς ἀποκαλύψεις γιὰ τὴ Στοά Ρ-2 καὶ τὴν τρομοκρατία στὴν Ἰταλία καὶ τὴν κατάρρευση τῶν τραπεζῶν τοῦ Σιντόνα ἤλθαν στὸ φῶς τὰ παρασκήνια τῶν ἀνακτόρων τῆς Ἀγίας Ἐδρας καὶ οἱ βρώμικοι διάδρομοι τοῦ Βατικανοῦ πίσω ἀπὸ τὶς κλειστὲς πόρτες. Τὸ 1978 μετὰ τὸ σάλο πὺξ ἔξεσπασε ἀπὸ τὰ ἐκκλησιαστικὰ σκάνδαλα ὁ νέος πάπας Ἰωάννης-Παῦλος ὁ Α' ἀποφασίζει τὴν κάθαρση στὴν Ἐκκλησία τοῦ Πέτρου. Διώχνει τὸν Πῶλ Μάρκινκους ἀπὸ τὴν Εἰδικὴ Διεύθυνση. Ὅμως ἡ κάθαρση δὲν θὰ τελείωνε ποτέ: Μετὰ 33 μέρες ἀρχιερωσύνης στὶς 29 Σεπτεμβρίου τοῦ 1978 ὁ πάπας Ἰωάννης Παῦλος ὁ 1ος βρέθηκε νεκρὸς (ἀπὸ ἄγνωστη αἰτία) στὸ δωμάτιό του.

(ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ)

Ὅσοι ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν ἐπιθυμοῦν νὰ δέσουν τὰ εἰς χεῖρας τοὺς τεύχη τοῦ «Δαυλοῦ» σὲ τόμους μποροῦν νὰ ἀπευθύνωνται στὸ συνεργαζόμενο βιβλιοδετεῖο «Libro d'oro», Μεσολογγίου 16 Ἐξάρχεια, τηλ. 3301510, 3301537.

Τὸ Θέατρο στὸν Διαφωτισμὸ τοῦ '21

Δυστυχῶς δι' ἐμᾶς τοὺς νεώτερους "Ἕλληνες ἡ ἐπίσημη ἱστορία ἀποκρύπτει ἐπιμελῶς ἐπὶ 170 περίπου χρόνους τὸ ἰδεολογικὸν ὄραμα, τὸ ὁποῖον ὠδήγησε τοὺς ἀγωνιστὲς εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821. "Ἄλλοι θέλουν τοὺς "Ἕλληνες νὰ ἐπαναστατοῦν «γιά τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστη τὴν ἀγία» καὶ ἄλλοι θεωροῦν τὸ '21 ὡς μίαν προμαρξιστικὴν κοινωνικὴν ἐπανάστασιν. Οἱ θέσεις αὐτὲς βεβαίως ἀπέχουν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. Προσεπάθησαν καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ νὰ ἐρμηνεύσουν τὰ γεγονότα, τοποθετώντας τα εἰς τὴν προκρούστεια κλίνη τῶν ἰδεολογιῶν των. Καὶ ἀσφαλῶς δὲ πρέπει νὰ παραγνωρίζεται, ὅτι δὲν ἐδίστασαν νὰ παραχαράξουν καὶ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα.

Ποία ὅμως ἦτο ἡ ἀλήθεια; Ποῖον ἦτο τὸ ἰδεολογικὸν ὑπόβαθρον τοῦ 21; Διὰ νὰ ἀνασθηθῇ τὸ Γένος, ἡ πνευματικὴ ἡγεσία του διεκήρυσσε τὴν ἀνάγκη, ὃ ἑλληνισμὸς πρωτίστως νὰ ἐπανασυνδεθῇ μὲ τὶς ρίζες του καὶ κατόπιν νὰ διεκδικήσῃ τὴν ἐλευθερίαν του. "Ἦθελαν οἱ "Ἕλληνες διανοούμενοι, τὸ νέον ἑλληνικὸν κράτος, τὸ ὁποῖον θὰ ἐδημιουργεῖτο, νὰ ἔχει τραφῇ ἐνωρίτερον ἀπὸ τὴν μητέρα-μήτρα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἡ Μεγάλῃ Ἰδέᾳ καὶ τὸ Βυζαντινὸ πρότυπο εἶναι ἐφευρήματα τοῦ 19ου αἰῶνος. Τὴν προσπάθειάν τους αὐτὴν ἐστήριξαν οἱ πνευματικοὶ ἡγέτες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰς τὴν εὐρεῖαν διάδοσιν τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τῆς φιλοσοφίας τῶν ἀρχαίων προγόνων.

Τὸ ἰδεολογικὸν αὐτὸ πρότυπον τοῦ '21 προσεπάθησαν νὰ τὸ στηρίξουν ἀκόμα καὶ μὲ τὸ Θέατρον. Ἐνα Θέατρον ἐπαναστατικὸν ἀλλὰ καὶ συγχρόνως διδακτικὸν διὰ τοὺς "Ἕλληνας εἰς τὸν ἀγῶνα τους ν' ἀποκτήσουν ἐκ νέου ἐπαφὴν μὲ τὴν ἀρχαίαν δόξαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ Εὐρώπη ἀπὸ τὸν 16ο αἰῶνα εἶχε στραφεῖ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν πνεῦμα. Ὁ εὐρωπαϊκὸς διαφωτισμὸς ἐπηρέασε τοὺς Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ζοῦσαν εἰς τὴν ξένην, ἰδίως αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ἐζοῦσαν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἡ πλημμυρίς τῶν ἐκδόσεων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἐξύπνησε τὸ κοιμώμενον ἐθνικὸν φρόνημα. Καὶ ἀμέσως οἱ "Ἕλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ, βοηθούμενοι ἀπὸ τὴν καλὴν των οἰκονομικὴν κατάστασιν, ἠθέλησαν νὰ μεταφέρουν τὶς γνώσεις αὐτὲς εἰς τὴν πατρίδα. Ἀκολουθοῦν ἀλλεπάλληλες ἑλληνικὲς ἐκδόσεις καὶ ἰδρύονται ἐφημερίδες. Μεγάλος ἀριθμὸς μαθημάτων προστίθεται εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα. Τότε ἀντιδρᾷ τὸ Φανάριον. Ὁ πατριάρχης Γρηγόριος Ε' ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασιν ἀφώρῃσεν προηγουμένως τὰ γράμματα. Ἡ Ἐκκλησία ἐδέχετο ὡς γινῶσιν μόνον τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Ὀκτωήχου καὶ τὶς τέσσερις πράξεις τῆς ἀριθμητικῆς. «Τὰ δὲ μαθηματικὰ καὶ ἡ φυσικὴ τῶν ἀθέων Γάλλων», ἔλεγον.

Τὸ Θέατρον εἶχε καταδιωχθεῖ ἀγρίως καὶ ἐσίγησεν ἐπὶ αἰῶνες. Εἰς τοὺς χρόνους τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας οἱ μόνες θεατρικὲς παραγωγὲς ἦσαν μικρὲς σάτιρες καὶ κυρίως ἀποσπάσματα ἀρχαίων τραγωδιῶν, οἱ παραστάσεις τῶν ὁποίων εἶχον μᾶλλον ἰδιωτικὸν χαρακτῆρα παρὰ δημόσιον. Ὁ Σάθας ἀναφέρει, ὅτι τὶς περισσότερες πληροφορίες διὰ τὸ μεσαιωνικὸν Θέατρον τὶς ἤντησεν ἀπὸ τοὺς ἐναντίον του ἀφορισμοὺς τῆς Ἐκκλησίας. Τόσον πολὺ μῖσος ἐνεφύσησεν ἡ Ἐκκλησία ἐναντίον τοῦ Θεάτρου, ὥστε ἀκόμη καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος μία οἰκοκυρὰ ἐκάλεσεν ἱερέα δι' εὐχέλαιον καὶ ἀποκάθαρσιν τοῦ χώρου, μόλις ἐπληροφορήθη, ὅτι ὁ ἐνοικιαστὴς τῆς ἦτο ἡθοποιός. Καὶ, τὸ τραγικώτερον εἰς τὸν ἡθοποιόν, ὃ ὁποῖος ἐθεω-

ρείτο πολίτης β' κατηγορίας, άπηγορεύετο νά όρκισθῇ ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὰ δικαστήρια.

Τὴν μακραιώνη αὐτῇ σιωπῇ τοῦ Θεάτρου διέκοψε ἡ ἐμφάνισις τοῦ Κρητικοῦ πρῶτον καὶ τοῦ Ἑπτανησιακοῦ Θεάτρου μετέπειτα. Οἱ δύο αὐτὲς θεατρικὲς περίοδοι ἀνεπτύχθησαν κάτω ἀπὸ ἰδιαιτερές συνθῆκες. Ἡ Κρήτη τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εὐρίσκετο ὑπὸ ἐνετικὴν κυριαρχίαν (ἡ Δύσις εἶχεν ἄλλην πολιτικὴν ἔναντι τοῦ Θεάτρου), τὰ δὲ Ἑπτάνησα διατελοῦντα ὑπὸ τὴν συνεχῇ κατοχὴν τῶν Ἱταλῶν, Γάλλων καὶ Βρεταννῶν ἔμειναν μακρὰν τῆς ἐπιρροῆς τοῦ Φαναρίου. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὰ θεατρικὰ ἔργα αὐτῶν τῶν περιόδων εἶχον σαφῇ ἐπιρροὴν ἀπὸ τὸ ἰταλικὸν Θέατρον, ἀλλὰ καὶ ὁ χαρακτῆρας των παρέμεινεν αὐστηρῶς τοπικὸς. Μόνον ἀποσπάσματα τοῦ ἔργου «*Ἐρωτόκριτος*» διεδόθησαν εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν χώραν κι αὐτὰ ὡς ποιήματα μελοποιημένα.

ΤΟ «ΘΕΑΤΡΟΝ ΤΗΣ ΦΙΛΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ». Τὸ πρῶτον Θέατρον, τὸ ὁποῖον ἀπέκτησεν πανελλαδικὸν χαρακτῆρα καὶ ἡ δημιουργία του ἀπηχοῦσε τοὺς πόθους καὶ τὰ ὀράματα τοῦ Ἔθνους, ἦτο αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Ὁδησὸν καὶ τὶς ἡγεμονίες τῆς Μολδοβλαχίας καὶ τὸ ὁποῖον ἀπεκλήθη «Θέατρον τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας». Διὰ τοῦ Θεάτρου αὐτοῦ οἱ Ἕλληνες ἐπεζήτησαν τὴν ἐπανασύνδεσιν τῆς ἱστορίας των καὶ τοῦ πολιτισμοῦ των μὲ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ ἐπόμενον ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ μονόπρακτον τοῦ Γεωργίου Λασσάνη «*Ἑλλάς καὶ ὁ Ξένος*»: «... αὐτοὶ (σ.σ. οἱ εὐεργέτες) μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀγωνίζονται νὰ συστήσωσι καὶ θέατρον, ὅπου παραστανόμεναι αἱ ὑψηλαὶ ἀρεταὶ τῶν περικλεῶν προπατόρων των, θέλουσι τοὺς κινεῖ εἰς συμπαθητικὴν συναίσθησιν καὶ εἰς μίμησιν». Καὶ πράγματι μόνον οἱ τίτλοι τῶν παρασταθέντων ἔργων, ἂν ἀναφερθοῦν, τοῦτο γίνεται ἀμέσως ἀντιληπτό.

Οἱ πρῶτες βεβαιωμένες παραστάσεις ἐδόθησαν μὲ τὰ ἔργα «*Ἀχιλλεύς*» τοῦ Ἀθανασίου Χριστοποῦλου καὶ «*Φωκίων*» (ἄγνωστον μέχρι σήμερον ἔργον καὶ ἄγνωστον ἐὰν πρόκειται περὶ πρωτοτύπου ἔργου ἢ κάποιας μεταφράσεως), τὰ ὁποῖα παρουσίασαν οἱ μαθητὲς τῶν ἐλληνικῶν σχολείων τοῦ Ἰασίου καὶ τοῦ Βουκουρεστίου. Ὅμως τοιαύτη ἐνέργεια ἦτο ἀδύνατον νὰ διαφύγῃ τῆς προσοχῆς τῆς ἐξουσίας. Μετὰ τὴν παράστασιν τοῦ ἔργου «*Φωκίων*» ὁ ἡγεμὼν ἐκάλεσεν τὸν ἐκ τῶν πρωταγωνιστῶν, τὸν μαθητὴν Φωκίδην καί, ἀφοῦ τὸν ἐπῆνεσεν διὰ τὴν ἠθοποιῶν του, τὸν ἀπέλυσεν μὲ τιμωρίαν, ἐὰν θὰ τολμοῦσαν νὰ ἐπαναλάβουν τὰς παραστάσεις. Εἰς τὴν Ὁδησὸν ὁμως οἱ συνθῆκες ἦσαν εὐνοϊκώτερες διὰ τὴν δημιουργίαν Θεάτρου. Διοικητῆς τῆς πόλεως ἦτο ὁ φιλέλλην κόμης Λανζερὸν, ὁ ὁποῖος ἐβοήθησεν τοὺς Ἕλληνας νὰ δώσουν παραστάσεις εἰς τὸ δημόσιον θέατρον τῆς Ὁδησοῦ. Ἡ πρώτη παράστασις ἐδόθη μὲ κάθε ἐπισημότητα τὴν 25ην Αὐγούστου τοῦ 1817 μὲ τὸν ἔργον τοῦ Μεταστασίου «*Θεμιστοκλῆς*» εἰς μετάφρασιν ἀγνώστων «*φιλοθεάτρων γραικῶν*». Δεύτερη παράστασις ἐδόθη τὴν 16ην Φεβρουαρίου τοῦ 1818 μὲ τὴν τραγωδίαν τοῦ Σοφοκλέους «*Φιλοκτήτης*» εἰς μετάφρασιν τοῦ Νικολάου Πίγκολου. Ἐπρόκειτο διὰ μίαν διασκευὴν τῆς τραγωδίας καὶ προσαρμογὴν τῆς εἰς τὴν τότε ἀντίληψιν, δηλαδὴ χωρὶς τὰ χορικά καὶ χωρισμένην εἰς πέντε πράξεις. Τὸ πρῶτον πρωτότυπον ἐλληνικὸν θεατρικὸν ἔργον ὑπῆρξε «*Ὁ θάνατος τοῦ Δημοσθένους*» τοῦ Νικολάου Πίγκολου. Εἰς τὴν παράστασιν τοῦ ἔργου συμμετεῖχεν καὶ ἡ «*ἀρχιὑποκρίτρια*» (πρωταγωνίστρια) τοῦ ρωσικοῦ θεάτρου Μαρασέβσκα, ἡ ὁποία ἐθαυμάσθη διὰ τὰ σωστὰ ἐλληνικά της. Ἡ παράστασις αὐτῇ ἐδόθη τὴν 7ην Σεπτεμβρίου τοῦ 1818. Τὴν 15ην τοῦ ἰδίου μηνὸς ἐδόθη ἡ παράστασις τοῦ πρώτου νεοελληνικοῦ μονοπράκτου «*Ἑλλάς καὶ ὁ Ξένος*», τοῦ Γεωργίου Λασσάνη. Ὁ Γεώργιος Λασσάνης ἔγραψεν ἐπίσης καὶ τὸ ἔργον «*Ἀρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων*», τὸ ὁποῖον παρεστάθη τὸ 1819. Ἐκτοτε τὸ μονόπρακτον «*Ἑλλάς καὶ ὁ Ξένος*» καὶ τὸ ἔργον

Ἡ ἀφιέρωση ἀπὸ τὸν Γεώργιο Λασσάνη τῆς τραγωδίας του «Ἑλλάς καὶ ὁ Ξένος», ποὺ τύπωσε τὸ 1820 στὴ Μόσχα μὲ τὸ ψευδώνυμο «Γοργίδας Λυσάνιος». Τὰ ἀρχικά «Ρ...» καὶ «Β...» εἶναι τοῦ Ρήγα Βελεστινλή, τὸν ὁποῖον ὁ Λασσάνης γιὰ εὐνόητους λόγους φοβᾶται νὰ ἀναφέρῃ μὲ τὸ πλήρες ὄνομά του.

«*Ἀρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων*» ἐπαρουσιάζοντο εἰς ἐνιαίαν παράστασιν. Εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ μονοπράκτου, ἡ ὁποία ἐγινεν τὸ 1820, ὁ Λασσάνης τὸ χαρακτηρίζει πρόλογον τῆς τραγωδίας «*Ἀρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων*». Ἀκόμη παρεστάθησαν τὰ ἔργα τοῦ Βολταίρου «*Θάνατος τοῦ Βρούτου*», «*Μωάμεθ*» καὶ «*Ζαΐρα*». Ἡ κήρυξις τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀγῶνος διέκοψεν τὰς ἐπισήμους παραστάσεις. Ἀπὸ τὸ 1820 ἕως καὶ τὸ 1824 οἱ Ἕλληνες μαθητὲς τῆς Ὀδησοῦ ἔδωσαν τρεῖς ἀκόμη παραστάσεις μὲ τὰ ἔργα «*Φιλοκτήτης*» «*Μωάμεθ*» καὶ «*Ζαΐρα*».

Εἰς τὸ Βουκουρέστιον τύχη ἀγαθὴ ἐβοήθησεν τοὺς Ἕλληνας. Ἡ κόρη τοῦ ἡγεμόνος Καρατζᾶ Ραλλοῦ ἦτο θεατρόφιλος. Μὲ τοὺς φίλους τῆς εἰς μίαν σάλλα τῶν ἀνακτόρων ἔπαιζαν ἔργα ἢ ἀποσπάσματα ἔργων. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἱκανοποιοῦσε τὴν φιλόδοξον Ραλλοῦ. Μ' ἐξοδὰ τῆς ἀποστέλλει εἰς Παρίσιους τὸν Κωνσταντῖνον Κυριακοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε λάβει τὸ ψευδώνυμον Ἀριστίας, νὰ μαθητεύσει πλησίον τοῦ διασήμεου ἠθοποιοῦ Ταλμά καὶ παρακινεῖ τὸν πατέρα τῆς, ὁ ὁποῖος καὶ κτίζει θέατρον. Τὰ λαμπρὰ ἐγκαίνια τοῦ θεάτρου ἐγιναν μὲ τὴν παράστασιν τῆς ὄπερας τοῦ Ροσσίνι «*Μία ἰταλίδα στ' Ἀλγέρι*» ἀπὸ τὸν γερμανικὸν θίασον Γκέρκι. Ὅμως ἡ προσπάθεια αὐτῆς παρ' ὀλίγον νὰ ναυαγήσῃ, ὅταν ὁ ἡγεμὼν Καρατζᾶς διέφυγεν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μὲ τὰ χρήματα τοῦ δημοσίου ταμείου. Ὁ νέος ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος Σοῦτσος εὐτυχῶς ἔδωκε τὴν ἄδεια νὰ συνεχισθῶν οἱ παραστάσεις. Τὸ 1818 ἀνεβαίνει τὸ ἔργον τοῦ Βολταίρου «*Ιούλιος Βρούτος*», ἀκολούθησαν ὁ «*Τιμολέων*» τοῦ Ἰωάννου Ζαμπέλιου, ἡ «*Φαίδρα*» τοῦ Ρακίνα, ὁ «*Ιούλιος Καῖσαρ*» τοῦ Βολταίρου, ἡ «*Ἀσπασία*» τοῦ Ἰακωβάκη Ρίζου Νερουλοῦ, ὁ «*Ἀχιλλεύς*» τοῦ Χριστόπουλου, ἡ «*Μερόπη*» τοῦ Βολταίρου καὶ ὁ «*Θεμιστοκλῆς*» τοῦ Μεταστασίου. Φαίνεται ὅμως, ὅτι οἱ παραστάσεις καὶ τὸ εἶδος τῶν ἔργων ἠνώχλησαν τὸν ἡγεμόνα, ὁ ὁποῖος ἀπέστειλεν «*πιττάκιον*» λογοκρισίας τῶν ἔργων, ὀρίζοντας τὸν ἀνηψιὸν τοῦ Ἰακωβάκη Ρίζου Ραγκαβῆν ὑπεύθυνον ἔφορον τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ θεάτρου. Μετὰ τὸ γεγονός αὐτὸ οἱ παραστάσεις ἔκαναν ἓνα ὁλόκληρον χρόνον νὰ ἐπαναρχίσουν Ὅμως τὸ θέατρον δὲν ἐπανηῦρεν τὸν προηγούμενον ρυθμὸν του. Ἀνέβηκαν τρία ἔργα μόνον. Ὁ «*Ὁρέστης*» τοῦ Ἀλφιέρι, ἡ «*Πολυξένη*» τοῦ Νερουλοῦ καὶ ὁ «*Φίλιππος Β' τῆς Ἰσπανίας*» τοῦ Μόντι.

ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ. Ὅπως προεναφέρθη, καὶ μόνον οἱ τίτλοι τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα παρεστάθησαν, καταδεικνύουν τὴν ἱστορικὴν ἀλήθεια: Δὲν ὑπάρχει οὔτε ἓνα ἔργο, τὸ ὁποῖον ν' ἀναφέρεται εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἢ βυζαντινὴν ἐποχὴ. Ἀντίθετα τὸ πρῶτον ἔργο μὲ βυζαντινὸν ἥρωα εἶναι ὁ «*Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος*» τοῦ Τιμολέοντος Ζαμπέλιου, ὅταν οἱ Φαναριῶτες ἀρχίζουν νὰ κυριαρχοῦν εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴ τοῦ τόπου. Ὅταν δηλαδὴ ἤρχισε νὰ διαδίδεται ἡ Μεγάλῃ Ἰδέᾳ. Μὲ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ ἔργου «*Φίλιππος Β' τῆς Ἰσπανίας*» τοῦ Μόντι ὅλα τὰ ὑπόλοιπα ἔργα ἔχουν περιεχόμενον, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα (ἀκόμα καὶ οἱ δύο «ἀδιάφορες» τραγωδίαι τοῦ Νερουλοῦ «*Ἀσπασία*» καὶ «*Πολυξένη*»). Ὅμως πιστεύω, ὅτι χαρακτηριστικὸν παράδειγμα ἀποτελεῖ τὸ μονόπρακτον «*Ἑλλάς καὶ ὁ Ξένος*». Εἰς αὐτὸ ἓνας ρώσος ναυαγὸς εἰς ἐρημικὸν σπῆλαιον συναντᾷ τὴν Ἑλλάδα ἀλυσσοδεμένην, ἡ ὁποία τοῦ ἐξιστορεῖ τὰ δεινὰ τῆς. Παράλληλα ὁμοῦ κάνει μίαν ἀναδρομὴν εἰς τὸ ἔνδοξον ἀρχαῖον παρελθόν τῆς. Εἰς τὸ τέλος δὲ τοῦ ἔργου δέχεται τὸ χαρμόσυνον μήνυμα: Ἐμφανίζεται ὁ Θεὸς Ἑρμῆς, ὁ ὁποῖος λέγει: «*Θάρσει, ὦ Ἑλλάς! οἱ Θεοὶ εἰσῆκουσαν τὰς δεήσεις σου. Εἰς τὴν βουλὴν τῶν ἀθανάτων ἀπεφασίσθ' ἡ παῦσις τῶν δεινῶν σου. Ἡ Ἀθηνᾶ, ὁ Ἀπόλλων, ἡ χορεία τῶν Μουσῶν καὶ αὐτὸς ὁ θρασὺς Ἄρης ἐδιωρίσθησαν ἀπὸ τὸν ὕψιστον Κρονίωνα νὰ γείνωσι καθοδηγοὶ τῶν υἱῶν σου. Λαμπρὰν πορφύραν σ' ἐτοιμάζουν τὰ τέκνα σου! καὶ ἡ βᾶσκανος τύχη δὲν θέλει κατισχύσει κατ' αὐτῆς· διότι αὕτ' εἶναι βουλὴ τοῦ οὐρανοῦ μας πατρός! Ἀγγελος αὐτοῦ εἴμ' ἐγώ, κ' ἐστάλην νὰ σὲ φέρω τὰ εὐαγγέλια! Σὺ*

δέ, ὦ ξένε, μὴν ἀργοπορῆς πλέον, ἀλλὰ τάχυνε νὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὴν πατρίδα σου, κ' ἐκεῖ θέλεις ιδεῖ...»⁸. Δὲν πρέπει νὰ διαφεύγῃ τῆς προσοχῆς μας, ὅτι ἡ λέξις Θεοὶ ἔχει γραφεῖ μὲ κεφαλαῖον Θ.

Δευτέρα δὲ ἐξέτασις τῶν παρασταθέντων ἔργων θὰ μᾶς πείσῃ, ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν προετοίμαζαν καμμία κοινωνικὴν ἐπανάστασιν. Εἰς ὅλους ἐσιγόναιεν ὁ πόθος ν' ἀπαλλαγοῦν τῆς τυραννίας. Καὶ ἀσφαλῶς τύραννος δὲν ἦτο μόνον ὁ Τοῦρκος. Ἀλλὰ ὁ ἀγῶνας ἐναντίον τῆς τυραννίας καὶ μόνον δὲν προεικάζει κοινωνικὴν ἐπανάστασιν. Ἴσως διότι δὲν εἶχαν τὸν καιρὸν νὰ προετοιμάσουν τίποτ' ἄλλο, παρὰ νὰ μορφώσουν τοὺς ὑπολοίπους Ἕλληνες διὰ τὴν δόξαν τῶν ἀρχαίων προγόνων κατὰ πρῶτον καὶ νὰ προλειάνουν τὸ ἔδαφος διὰ τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ ἔργα, τὰ ὁποῖα δὲν παρεστάθησαν. Ὁ Ἀνδρέας Κάλβος συνέγραψεν δύο τραγωδίας, τὸν «Θηραμένην» καὶ τὴν «Δαναίδες». Κατέλιπεν δὲ ἡμιτελῆ καὶ τὴν τραγωδίαν «Ἰππίας».

Τέτοιαις ὕψις Θεάτρον ὅμως ἠνώχλησε τοὺς κρατοῦντας⁹. Προανέφερα τὰ δύο φαινόμενα λογοκρισίας. Τοῦτο μαζὶ μὲ τὴν ἀρνητικὴν θέσιν τῆς Ἐκκλησίας ἠνάγκασεν ὅσους ἡσχολήθησαν μὲ τὸ Θεάτρον νὰ φέρουν ψευδώνυμα. Ὁ Κυριακοῦ π.χ. ἔφερεν τὸ ψευδώνυμον Ἀριστίας καὶ ὁ Γεώργιος Λασσάνης τὸ ψευδώνυμον Γοργίδας Λυσσανίου. Ὅσες προσπάθειες δι' ἀναβίωσιν τοῦ Θεάτρου αὐτοῦ ἐγίναν εἰς διάφορα μέρη, ἀπέτυχαν. Ὁ Ἀριστίας ἔδωκεν μικρὸν ἀριθμὸν παραστάσεων εἰς τὴν Κέρκυραν τὸ 1825, ἀλλὰ οἱ ἄγγλοι κυρίαρχοι τὴν ἀπηγόρευσαν. Ὁ Ἀριστίας τότε ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Βουκουρέστιον, ὅπου συνέχισεν τὰς παραστάσεις καὶ θεωρεῖται ἰδρυτὴς τοῦ ρουμανικοῦ θεάτρου. Μία ἀπόπειρα ἀκόμη νὰ στερεώσῃ θεάτρον εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1840 ἤρην ἐχθρικὴν στάσιν ἐκ μέρους τῆς ἐξουσίας, ἡ ὁποία προετίμα νὰ χρηματοδοτῇ τὰ ἰταλικά «μπουλούκια» καὶ ὄχι νὰ φροντίσῃ τὴν ἀνάπτυξιν Ἑλληνικοῦ Θεάτρου. Παρόμοια τύχην εἶχον καὶ οἱ προσπάθειες τοῦ Θεοδώρου Ἀλκαίου (πρωτεργάτη τοῦ θεάτρου εἰς τὸ Βουκουρέστιον) εἰς τὴν Σύρον.

Ὁ ἀπόηχος τῆς διαμάχης αὐτῆς μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν τοῦ «ἐλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ» καὶ τῶν ὁραματιστῶν τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὸ ἀρχαῖον πνεῦμα, ὥστε αὐτὸ νὰ σταθῇ σημεῖον ἐκκίνησης τοῦ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ, ἐφθασεν ἕως τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Εἰς τὸ μυθιστόρημα τοῦ Κωνσταντίνου Θεοτόκη «Ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τοῦ Καραβέλα» διαβάζουμε: «Κι ὁ δρόμος ἦταν ἕνας παλαιὸς δρόμος ἀπὸ τὸν καιρὸ τῶν Ἑλλήνων...». Εἰς τὸν 19ον αἰῶνα ὁ Βερναρδάκης καὶ ὁ Βασιλειάδης συνέγραψαν θεατρικὰ ἔργα εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, οἱ δὲ φοιτηταὶ τοῦ πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν ὑπεδέχθησαν τὴν βασιλίσσαν Ὀλγα, ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, μὲ μίαν παράστασιν τῆς τραγωδίας τοῦ Σοφοκλέους «Ἀντιγόνη» εἰς τὴν πρωτοτύπον γλῶσσαν.

Δυστυχῶς ὅμως μετὰ ἀπὸ 178 ἔτη ὀλίγον ἐπροχώρησεν ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀληθοῦς ταυτότητος τῶν Ἑλλήνων. Τὸ «Θάρσει, ὦ Ἑλλάς!..» ἠκούσθη, ἀλλὰ χρειάζεται πολὺς ἀγὼν ἀκόμη, διὰ νὰ ὑλοποιηθῇ τὸ ὄνειρον.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ἡ ρουμάννα ἱστορικός Ἀριάδνη Καμαριάνου γράφει: «Ὁ Γρηγόριος Ε', γνωστὸς ἀντίπαλος τῶν ἀρχῶν τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασεως, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀπαγορεύσει τὴν παράδοσιν τῶν ἐπιστημῶν εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα, διότι ἀπομακρύνουν τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸν Θεὸν κατεδίκασεν ἐπανειλημένως τὶς νέες ιδέες, τὶς ὁποῖες ἀπεκάλει φθοροποιοὶ λύμῃ, προερχομένη ἐκ τῶν ἀθέων Γάλλων, καὶ μὲ ἰδικὴν του πρωτοβουλία, ἀλλὰ καὶ μὲ διαταγὴν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης».

2. Νικολάου Λασκάρεως, «Ἱστορία τοῦ Νεοελληνικοῦ Θεάτρου», τόμος Α', σελὶς 48.

3. Πιστεύω, ὅτι κακῶς ὀνομάζεται «Θεάτρον τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας», διότι ναὶ μὲν εἰς τὰ συμβούλια τοῦ θεάτρου ὑπῆρξαν φιλικαί, ἀλλὰ τὸ ποσοστὸν τοὺς μετὰ βίας ἐκάλυπτεν τὸ 20%. Ἀπλῶς τὸ ἐ-

σφετερίσθη ή Φιλική 'Εταιρεία. Είς τήν παρούσα μελέτη χρησιμοποιοῦ τόν ὅρον αὐτόν, διότι οὕτως κατέστη γνωστόν δι' ἐκείνην τήν περίοδον καί ὄχι διά τό περιεχόμενον τοῦ ὅρου.

4. Τά γεγονότα ἐξάγονται ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Κωνσταντίνου Ἀργυροπούλου πρὸς τήν ἀδελφήν του, ή ὁποία ἐδημοσιεύθη εἰς τήν ἐλληνικήν ἐφημερίδα τῆς Βιέννης «Λόγιος Ἑρμῆς».

5. Ὁ Νικόλαος Πίκκολος ἦτο ἑλληγν γεννηθεῖς εἰς τόν Πύργο τῆς Βουλγαρίας, δηλαδὴ εἰς τήν περιοχήν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ή ὁποία ἐδόθη εἰς τοὺς Βουλγάρους μετὰ τήν συνθήκην τοῦ Ἀγίου Στεφάνου ὑπὸ τήν πίεσιν τῆς Ρωσσίας. Ὁ ἴδιος τήν ἐποχὴν ἐκείνην ἐζοῦσε εἰς Παρισίους καί εἶχε διατελέσει καθηγητῆς εἰς τό ἐλληνικόν σχολεῖον τῆς Χίου.

6. Εἰς τήν παράστασιν τῆς «Φαίδρας» ἔλαβαν διὰ πρώτην φοράν μέρος ἐλληνίδες. Ἐπαιξαν οἱ: Μαριόρα Μπογδανέσκου, Μαριγώ Ἀλκαίου, Κάκη Μαρία Παπαϊωάννου καί τρεῖς γυναῖκες ἀκόμη, τῶν ὁποίων διεσώθησαν μόνον τὰ μικρά τους ὀνόματα: Ἑλένη, Ζωῖτσα καί Εἰρήνη.

7. Ὁ πραγματικός τίτλος εἶναι «Ὁ θάνατος τοῦ Καίσαρος», ἀλλὰ ἠλλαξεν κατόπιν ὑποδείξεως τοῦ ἡγεμόνος. Ὅπως ἠλλαξεν καί ὁ «Ἀχιλλεύς» τοῦ Χριστόπουλου εἰς «Ὁ θάνατος τοῦ Πατρόκλου».

11. Ὁλόκληρον εἰς τήν «Ἱστορίαν τοῦ Νεοελληνικοῦ Θεάτρου» τοῦ Νικολάου Λασκάρεως, σελ. 235.

12. Ὁ γερμανὸς ἱστορικός Κάρολος Μένδελσον Βαρθόλδη εἶναι ἀποκαλυπτικός: «Πράγματι, ἐκτός τοῦ ἀνωτέρου κλήρου, τοῦ ὁποίου τό ἐγωιστικὸν συμφέρον ἦτο ν' ἀπολαύτῃ τῆς εὐνοίας τοῦ διβανίου, εἶχε μορφωθεῖ καί κάποιον ἀριστοκρατία, ἥς τὰ μέλη ἐφαίνοντο λησμονοῦντα ἐν τῇ εὐμαρείᾳ τοῦ βίου τό δυστύχημα τῆς ἀμαρτίας... Ἦσαν οὗτοι οἱ Φαναριῶται ἐν Κωνσταντινουπόλει καί οἱ πρῶχοντες (κοτζαμπάσσηδες) ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι, ἀνθρωποὶ ὁμως τοιαύτης φήμης, ὥστε οἱ συμπατριῶται των τοὺς ὠνόμαζαν Χριστιανοτούρκους».

ΤΑΚΗΣ ΣΚΑΝΑΤΟΒΙΤΣ

'Ελπίδες

«'Ελπίς ἐστὶν ἐνύπνιον» ('Αριστοτέλης)

Ἀπὸ τῇ γέννησὶ σου θὰ περάσουν χρόνια,
πρὶν σ' ἐπισκεφθοῦν οἱ Ἑλπίδες.
Οἱ Ἑλπίδες περιμένουν τῇ συνειδητῇ σου πίστῃ.
Περιμένουν ν' ἀποχτήσεις ὄνειρα,
νὰ ἐξελιχθεῖς μετὰ στόχο καί φιλοδοξία.

Δὲν ἔχουν οἱ ἴδιες ἡλικία·
δὲν ἔχουν προτιμήσεις.
Πότε ἡμερες, πότε ἄγριες,
ροδαλὲς καί δυνατές,
μὰ καί χλωμὲς κι ἀνήμπορες.

Ἀέρινες, ἀβρές, σοῦ ροβολοῦν στὴν παιδικὴ ψυχὴ
μιὰ νύχτα Χριστουγέννων — πρώτη ἐπίσκεψη.
Ὑστερα περιμένουν νὰ ὠριμάσεις μετὰ τὸν πόνο·
μετὰ μιὰ συγκυρία ἀπὸ αὐχίης
κι ἀπὸ χτυπήματα τῆς Μοίρας.
Περιμένουν περιστάσεις τραγικὲς νὰ σχετιστεῖς
μετὰ τήν Ἀπόγνωσιν καί τό Ἀδιέξοδο,
νὰ σοῦ προστρέξουν... ἄρωγοί.

Ἴσως νὰ δυσπιστεῖς στὴ νεκράνάστασιν
καί στῶν θαυμάτων τὴν ἀλήθεια.

Ἴσως νὰ βρίσκεις ὅτι ροῦζ ἢ κίτρινες Ἑλπίδες
στέργουν πάντα μάταια σὲ βοήθεια.
Μὰ δὲ σταματᾷς ποτὲ σου νὰ τίς προσκαλεῖς.

Τὸ «Δέντρο τοῦ Ἀστραπόγιαννου»

Ποτέ μου δὲν ἀγάπησα ἐτοῦτον τὸν ξερότοπο. Ποτέ μου δὲν ἀνάσανα σ' ἐτούτη τὴν ἀπέραντη πολιτεία. Ἐχω κρατήσῃ τὴ σιωπὴ μου γιὰ τὰ ὑγρά χρώματα τοῦ νότου, τὰ δάση τῆς ψιλῆς βροχῆς κι ἓναν κόλπο θαλασσινὸ ἀπὸ ἥλιο καὶ χρώματα. Φῶς! Νὰ χάνεσαι στὸ φῶς τοῦ ἡλίου-πατέρα, ν' ἀγάλλεσαι στὸ σῶμα τῆς μάνας γῆς.

Ἀλλὰ τὰ ἴχνη ἀπὸ τὰ πατήματά μου στὴν ἄμμο ἐσβησε ὁ ἄνεμος τῆς ὀργῆς, καὶ τὸ τραῖνο ποῦ ἔφυγε, γιὰ νὰ μὴν ξαναγυρίσει, μὲ ξεφόρτωσε νύχτα στὸ μεγάλο σταθμό, χαμένο πρόβατο. Ὁ στρόβιλος μὲ συνεπῆρε. Μιά χοάνη ἀπὸ ἴλιγγο, βουητὸ ἀσταμάτητο, κινούμενα φῶτα καὶ μυρωδιές, ποῦ μοῦ φερναν ἀναγούλα, μ' ἔρριξαν κάτω. Δὲ μποροῦσα καὶ δὲν ἤθελα νὰ βλέπω τίποτα. Ἐκανα συνέχεια ἐμετοῦς καὶ αὐτὸ συνεχίστηκε γιὰ πολλοὺς μῆνες, μέχρι ποῦ συνήθισα. Ἀλλὰ καὶ ἀπάλι δὲ ζῶ. Ὀνειρεύομαι.

Τὸ κατάλαβα ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή. Τίποτα δὲν εἶχε νὰ δώσει σὲ μένα ἡ πολιτεία. Τίποτα δὲν εἶχα νὰ τῆς δώσω ἐγώ. Κυτταχτήκαμε σὰν ἐχθρὲς, παλαίψαμε σῶμα μὲ σῶμα καὶ τώρα, δὲν τὸ κρύβω, χαίρομαι γιὰ τὴ χάλια τῆς, τὸ ψυχορράγημά τῆς. Τὸ βλέπω σὰ θεία δίκη, σὰν προσωπικὴ δικαίωση.

Κάτω δὲν πῆγα ποτέ. Τί νά'κανα; Οἱ δικοί μου τὰ εἶχαν ὅλα ξεπουλήσει. Καὶ τὸ σπῖτι μὲ τὸν κάμπο στὰ πόδια του, καὶ τὴ θάλασσα τοῦ βάθους, καὶ τὰ μονοπάτια μὲ τίς πικροδάφνες καὶ τίς βυσσινιὲς καὶ τὴ μεγάλη κερασιά, καὶ τοὺς χλοεροὺς λόφους, ὅλα. Καὶ «ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τῶν τετιμημένων». Ὑστερα τὰ πράγματα πῆραν τὸ δρόμο τους. Ἀνεπαίσθητα κύλισαν πρὸς τὴν ἀπειλή καὶ τὸ θάνατο, ποῦ μᾶς ζώνει ἀπὸ παντοῦ.

Ἐγὼ ἤμουν μικρὴ τότε. Ποιὸς μὲ λογάριζε... Τί μποροῦν νὰ ξέρουν τὰ παιδιὰ... Κι ὅμως τὸ παιδί, ποῦ τρέχει στὸ δάσος καὶ χτίζει τὸ σπιτάκι του στ' ἀκρογιάλι μὲ ἄμμο καὶ θαλασσινὸ νερό, ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ καταλαβαίνει, γιὰτὶ κατέχει τὴ θεὰ τῆς ἀπεραντοσύνης. Θὰ τῇ χάσει ἀργότερα μέσα στὸν ἀνθρώπινο συνωστισμό.

Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ μοῦδωσε τὴν πιὸ βαθεῖα μαχαιριά, ποῦ μ' ἀποτελείωσε, ἦταν

σὰν ἔμαθα πὼς ἡ θεὰ μου εἶχε πουλήσει τὸ Δέντρο τοῦ Ἀστραπόγιαννου γιὰ ξυλεία. Γιὰ νὰ εἰσπράξει τριακόσιες δραχμές. Δὲν εἶπα τίποτα οὔτε στὴν ἴδια οὔτε σὲ κανέναν ἄλλο, ὅμως δὲν τῆς ξαναμίλησα. Δὲ γύρισα νὰ τὴν κυττάξω πιά. Ὅταν ἔμπαινε στὸ σπῖτι, ἐγὼ ἔβγαινα. «Τί ἔχει ἡ Ἄννα μαζί μου;» παραπονιότανε, καὶ μιά φορὰ μοῦ βγῆκε στὰ ἴσια: «Δὲ μοῦ λές, κοριτσάκι μου, μπορεῖς νὰ μοῦ ἐξηγήσεις τί σοῦ ἔχω κάνει;» Ἐκανα μεταβολὴ κι ἔφυγα. Τί νὰ τῆς ἐξηγήσω καὶ τί μποροῦσε νὰ καταλάβει αὐτὴ... Τὸ πολὺ νὰ μὲ φασκέλλωνε κοροϊδευτικά καὶ νὰ μοῦ ἔλεγε μὲ τὸ συγκαταβατικὸ καὶ χαριτωμένο γελάκι τῆς: «Χαζούλι... ἔ, πουλήσαμε κεῖ, ἀγοράσαμε δῶ».

Καὶ εἰν' ἀλήθεια, πὼς ἀγοράσαμε «δῶ» τρία οἰκόπεδα, ποῦ μὲ τὰ χρόνια πῆραν μεγάλη ἀξία καὶ τὰ δώσαμε ἀντιπαροχὴ καὶ γίναμε εὐυπόλητοι πολῖτες. Καὶ κλείσαμε τοὺς παπποῦδες στὸ γεροκομεῖο, ἔτσι βαρετοὶ κι ἄχρηστοι ποῦ'χαν καταντήσῃ καὶ φτιάσαμε μοντέρνα living-rooms καὶ χαριτωμένα παιδικὰ δωμάτια μὲ τὸ'να κρεβάτι πάνω στ' ἄλλο, ὅπως στὰ πλοῖα. Καὶ πήραμε ἀμάξι τετρακινητήριο, ποῦ εἶναι τὸ κρυφὸ καὶ τὸ φανερό μας καμάρι κι ἓνα κουκλίστικο σπιτάκι στὴ θάλασσα γιὰ τὰ μπάνια μας. Μόνο ποῦ χρόνια τώρα λίγα μέτρα ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα του εἶναι στημένη μιὰ πινακίδα μὲ τὴν ἐπιγραφή «Προσοχή! Ὑδατα Μολυσμένα». Τὴ βλέπουν οἱ ἐπίδοξοι κολυμβηταὶ καὶ ξυρίζουν τὰ μούτρα τους. Ἡ θάλασσα, πάντα ὠραία ἀπὸ μακριά, τραβάει σὰ μαγνήτης τοὺς καλοκαιρινοὺς μῆνες, γιὰτὶ μπορεῖ καὶ κρύβει ἀκόμα τὴν ἀρρώστια ποῦ κατατρώγει τὰ σπλάχνα τῆς κι ἀπλώνεται ραγδαῖα. Τί θὰ γίνει ὅμως, ἔτσι καὶ σπάσει καὶ ἡ τελευταία κρούστα τῆς ὁμορφιάς; Τί ἔχουν νὰ δοῦν τὰ μάτια μας; Αὐτὰ στὸ περίπου συμβαίνουν ἐδῶ.

Ἐκεῖ ἦταν τὸ χτήμα, δῶθε ἀπὸ τοὺς ἀμμόλοφους ποῦ χώριζαν τὴ θάλασσα ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμο, καὶ πάνω σ' ἓνα ὕψωμα τοῦ κάμπου τὸ σπιτάκι τοῦ Ἰορδάνη μισοκρυμμένο στὰ κλαδιὰ τοῦ μεγάλου δέντρου. Τὰ μεσημέρια τοῦ καλοκαιριοῦ τὸ σκάγαμε κρυφὰ μὲ τὴν Ἀγγελικὴ, γιὰ ν' ἀνεβούμε στὴν κρεβατινα, ποῦ'χε τὸ λημέρι του ὁ

Ἰορδάνης. Λευτερωμένες ἀπὸ τὰ δεσμά τοῦ σπιτιοῦ ἀγναντεύαμε ἀπὸ τὸ ὕψος ἐκεῖνο τὸν κάμπο, νὰ ξανοίγεται γαλαζοπράσινος καὶ νὰ χάνεται στὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντα μέσα σὲ μιὰ διάφανη γκρίζα ὁμίχλη. Στὴν ἄκρη τοῦ κόσμου, ἐκεῖ ποὺ τ' ἀνθρώπινα ὅρια τελειώνουν καὶ τὰ σχήματα τ' οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς χάνουν τὶς κοσμικὲς τους διαστάσεις καὶ γίνονται αἰθέρας. Παραδίδονται μυστηριακά, συγχωνεύονται στὸ ἀδιάσπαστο.

Ἐκεῖνος ἔλεγε τὸ τραγούδι τῆς ξενιτειᾶς καὶ τοῦ πολέμου καὶ ἡ φωνὴ του μακρόσυρτη καὶ ἀδύναμη ἐρχόταν, θαρρεῖς, ἀπὸν μεγάλο βάθος, σὰν ἀπὸ πολὺ μακριὰ καὶ εἶχε ἀποχρώσεις παράξενες. Τραγουδοῦσε παράταιρα καὶ φάλτσα, ὅμως ἡ μνήμη κράτησε τοῦτον τὸ σκοπὸ ὅσο κανέναν ἄλλο καὶ εἶναι τὸ πιὸ μικρὸ ἀνάμεσα στὰ τραγούδια ποὺ ἔχει ἀκόμα καὶ σήμερα μιὰν ἰδιαίτερη σημασία.

Σὰ σηκωνόταν ὁ στρόβιλος στὸ μικρὸ γεφυράκι, παράσερνε τ' ἀψήλου φύλλα καὶ φρύγανα καὶ τὴ σκόνη τοῦ δρόμου καὶ τρόμαζε τὰ πουλερικά, ποὺ κακάριζαν ξαφνιασμένα τεντώνοντας τοὺς λαιμούς τους μ' ἀνησυχία. Ὁ Ἰορδάνης παρακολουθοῦσε ἀσάλευτος, σὰν κάτι ν' ἀφουγκράζονταν. Τέλος μᾶς ἔκανε νόημα νὰ σωπάσουμε σιγοψιθυρίζοντας αὐτὸ ποὺ ἄκουγε.

*Τὸ ποτάμι ποὺ σφυρίζει
σ' ἀγαπᾷ, μὰ δὲ γυρίζει.
Τρέχα πῆδα στὸν ἀφρό του.
Μὴ βουλιάξεις στὸ βυθὸ του.
Ἀεράκι, κράτησέ το,
ἀηδονάκι, μίλησέ το.
Πάει σὲ θάλασσα βαθειά,
πάει καὶ δὲ γυρίζει πιά.*

Εἶναι τὸ τραγούδι τῆς νεράϊδας, ἔλεγε, ποὺ ξεμακραίνει κατὰ τὴν ποταμιὰ. Πίσω ἀπὸ τὶς νερόχαρες ἱτιὲς βγαίνει τ' ἀθάνατο νερό, ποὺ σὰν προφτάσεις καὶ πιεῖς μιὰ γουλιὰ λίγο πρὶν βγοῦν τ' ἀερικά, ὥρα δώδεκα τὸ μεσημέρι γιὰ μεσάνυχτα, πάει πιά. Μιὰ γιὰ πάντα λευτερώνεται. Γιὰ τίποτα δὲ σκανιάζει τὴν καρδιά σου, καὶ τὰ μισοσκόταδα τοῦ ὁξὺ κόσμου φαίνονται ἀστεῖα καμώματα.

— Ἐστὶν πρόφτασες, Ἰορδάνη;

— Ἐνα μόνο μπορῶ νὰ σᾶς πῶ: «Τὸ ἀθάνατο νερό εἶναι καὶ ἀμίλητο». Μὴ μὲ ρωτᾷτε παραπέρα.

Ἄλλοτε πάλι ἔστρωνε κατάχαμα μιὰ ψάθα καὶ τὸν ἐπαιρνε γιὰ κάμποση ὥρα. Τό-

τε καὶ τὰ ζωντανὰ τοῦ Θεοῦ κάνανε κύκλο γύρω του μὲ τὶς μουσοῦδες κρεμασμένες. Ἦταν ἐκεῖ ὅλο τὸ τσοῦρμο, ἀπὸ τὸν Ἀράπη καὶ τὴν Ἀσπροῦλα μέχρι τὸ κοτσαῦτικο κουνέλι μὲ τὰ παιδιὰ του. Μέχρι καὶ τὰ πουλιά τοῦ δέντρου κατεβαίνουν στὴν αὐλή, χωρὶς νὰ νοιάζονται γιὰ τὸν Ντίκ, λές καὶ ὅλη ἡ πλάση φιλιωνόταν ἐτούτην τὴν ὥρα ἀπὸ τὸ φόβο, μήπως καὶ ξυπνήσει τὸν Ἰορδάνη. Κι ὁ γερο-πεῦκος ἀπὸ πάνω καμάρωνε καὶ ἀργοσάλευε τὰ κλαδιά του δροσίζοντάς τον. Πέρα ἀπὸ τὸν ἴσκιο τοῦ ὁ ἡλιος, ποὺ εἶχε σταθεῖ στὰ μεσοῦρανα, γονιμοποιοῦσε τὴ γῆ. Ἡ λαύρα ἐβγαίνει ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ κάμπου καὶ ἀνέβαινε τρεμουλιαστὴ στὸν οὐρανό, ὕμνος εὐχαριστήριος. Μόνο τὰ τζίτζικια εἶχαν τρελλαθεῖ. Ἡ φύση ὅλη σῴπαινε ἀποκαμωμένη. Στιγμὴ ἰερή.

Τὰ κυριακάτικα πρωινὰ μᾶς ἔβαζε πάνω στ' ἄλογο καὶ τραβούσαμε γιὰ τὴν ἐκκλησιά. Ἐκεῖνος φορώντας τὸ καλὸ του κοστούμι, ἕνα καὶ μοναδικὸ μὰ πάντα καινούργιο, πήγαινε μπροστὰ κρατώντας τὸ σκονινί. Ἐλαμπε ὁ ἥλιος κυριακάτικος, ξεκούραστος, γιορτινός. Ἀστραφταν τὰ ψηλὰ καμπαναριὰ καὶ τ' ἀσβεστωμένα ξωκλήσια. Κυττοῦσα τὶς ἄσπρες κάλτσες μας, τὸ κοστούμι τοῦ Ἰορδάνη, τ' ἀμπέλια φρεσκοπλυμένα στὴν πρωϊνὴ δρόσο καὶ ἄκουγα ἀπὸ μακριὰ μιὰ σάλπιγγα, ποὺ ἐρχόταν καὶ ἔσβηνε πάλι μὲ τὸν ἀγέρα. Μὲ κενοῦσε τότε κάτι σὰν κακὸ προαίσθημα, πὼς ὅλα ἐτοῦτα ἦταν βέβαια πολὺ ὠραῖα, δὲ μπορούσε νὰ γίνουν ὠραιότερα, μὰ κάπου στὸν κόσμο, ἐκεῖ ποὺ δὲ φτάνει ὁ ἤχος τῆς σάλπιγγας, τὰ πράγματα ξεθωριάζουν καὶ ἀρχίζει ἡ σκοτεινιά.

— Ἰορδάνη! φώναξα ξαφνικά.

— Τ' εἶναι, ρωτοῦσε 'κεῖνος ἀργά, μ' ἕνα τρόπο σὰ νὰ θέλε νὰ μὲ καθησυχάσει.

— Ἡ σάλπιγγα... Ἄν ποτὲ σταματήσει... καὶ ἂν ἐσύ...

— Τίποτα δὲ θὰ σταματήσει ἀπ' ὅτι βάλεις βαθιὰ στὴν καρδιά σου. Ἄν τὸ θέλεις πολὺ. Κι ἂν πιά δὲ ζεῖ πάνω στὴ γῆ, κάποτε θὰ τὸ συναντήσεις. Ἐτοῦτο μὴ τ' ἀπολήσμωνήσεις, κόρη μου.

Πίστευα τὸν Ἰορδάνη, ὅμως κρυφὰ 'πὸ τὴν Ἀγγελικὴ σκούπιζα ἕνα δάκρυ, ποὺ κυλοῦσε ἀργὰ στὸ μάγουλό μου βουβὸ καὶ καυτό. Καὶ βγήκε ἀληθινός, γιὰ τ' οἱ φωνὲς τῆς γῆς, οἱ φωνὲς τῆς τρυφερῆς θύμησης καὶ ἡ θέα, ποὺ μοῦ ἀποκάλυψε τὸ ξημέρω-

μα, δὲ μ' ἐγκατέλειψαν ποτέ. Ἔγιναν πνοὴ ζωῆς στὴν κενόττητα καὶ φῶς στὰ σκοτάδια. Τὸ Α καὶ τὸ Ω τῆς μικρῆς μου πορείας, ὅσο κι ἂν ἦταν ὀδυνηρή.

Μόνο πού κλαίω γιὰ τὰ παιδιά πού γεννήθηκαν κι ἐκεῖνα πού θὰ γεννηθοῦν στὰ μηχανικά σπλάγχνα τούτης τῆς πολιτείας, ὅπου τὸ ὄξυγόνο κάθε μέρα λιγοστεύει καὶ ὁ ἥλιος ὅσο πάει καὶ ξεμακραίνει ἀπὸ τὰ σπίτια μας. Τί ἀκούσματα καὶ ποιῆς εἰκόνες θὰ δροσίσουν τὴν ψυχὴ τους, θ' ἀπαλύνουν τὴ σκληρότητα τῶν ἡμερῶν καὶ τὴ φρίκη τοῦ αἵματος; Εἶναι παγιδευμένα τὰ παιδιά μας. Ταγμένα στὸ Μινώταυρο ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς γεννήτορες.

Σὰ γυρίζαμε ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά, παίρναμε τὸ πρωινὸ στὸν ἴσκιο τοῦ μεγάλου δέντρου. Χιλιάδες πουλιὰ τραγουδοῦσαν στὰ κλαδιά του. Μᾶς καλωσόριζε σειώντας καὶ λυγώντας τὶς κορφοῦλες του, φρεσκάροντας τὸν ἀέρα. Χαιρόταν πού μᾶς ἔβλεπε. Ἦταν ὀλοφάνερο. Κι' ἐμεῖς ἀνασαίναμε ὥς τὰ κατάρριζα ρουφώντας τοὺς χυμούς του κι' ἀνασηκώναμε τὰ μάτια στὸ βαθύ του πράσινο καὶ τὸ κυττούσαμε μὲ λατρεία. Εὐγνωμονοῦμε σε, δέντρο τῆς ζωῆς. Τὰ μακρυνὰ ξοχικὰ στέλναν γλυκοὺς χαιρετισμούς στὸ κυριακάτικο φῶς, λευκὰ χαμογέλια στὸν ἄνθρωπο, κι' ἐκεῖνος ἔκανε μιά μικρὴ βόλτα, γιὰ νὰ γυρίσει μὲ τὰ χέρια γεμάτα φρούτα λαχταριστά.

Κι ἀφοῦ ἀποτρώγαμε, περίμενε. Περίμενε νὰ τοῦ πῶ τὸν «Ἀστραπόγιαννο». Ἄκουγε βυθισμένος μέσα του, κρατώντας τὸ κεφάλι σκυφτὸ καὶ στὴ συνέχεια μᾶς ἀνιστοροῦσε γιὰ τὴν νόνα του, πού'χε παντρευτεῖ καπετάνιο στὴν Ἐπανάσταση.

Ἐδῶ, κάτω ἀπὸ ἐτοῦτο τὸ δέντρο, ἔγινε ὁ γάμος στὰ γρήγορα, γιατί ὁ πάππος του, Θεὸς χωρέστον, θὰ παίρνε τὸν ἀνήφορο γιὰ τὴν Τριπολιτσιᾶ μὲ τὸ γέρμα τοῦ ἡλίου. Ὡστόσο καὶ τὸ καριοφίλι βρόντηξε καὶ τ' ἄρνια ψηθήκανε. Καὶ τραβήξαν τὸ συρτὸ μὲ πόδι πανάλαφρο καὶ τὶς φουστανέλλες ν' ἀνεμίζουνε. Ὁ πόλεμος, πόλεμος καὶ ὁ γάμος, γάμος. Ἡ νόνα του, λέει, εἶχε δεῖ μὲ τὰ ἴδια της τὰ μάτια τὸ παλληκάρι πού τῖναξε τὰ μυαλά του στὸν ἀέρα. Ἦταν τότε, πού ὁ Ἰμπραήμ σάρωνε τὴν Πελοπόννησο μὲ φωτιά καὶ σίδηρο. Ἐτρεξε τὸ λοιπόν, ἂν καὶ λαβωμένος, νὰ φέρει τὸ μαντῆτο, πῶς ὁ ὀχτρὸς κατηφόριζε κατὰ δῶ. Ξαπόστασε στὴ ρίζα ξεπνοημένος, κι ὅταν οἱ ἄλλοι ξεμάκρυναν, τὸ ἔκανε τὸ ση-

μεῖο. Ἐκεῖνη δὲν ἔφυγε μαζί μὲ τοὺς ἄλλους. Ἐμείνε νὰ διάσει τὸ νεκρό. «Δὲ φεύγω ἀπὸ τὸ δέντρο μου», εἶπε, «δὲ φεύγω ἀπὸ τὸ βίός μου. Πουθενὰ δὲ θὰ βρῶ καλύτερα». Καὶ πραγματικά δὲν ἦρθε κατὰ δῶ ἢ φωτιά. Τὴν ἔδιωξε ὁ ἄνεμος πέρα κατὰ τὴ Λούγκαρδα. «Ἄι γέρο-πεῦκο μου, γερο-καπετάνιε μου ἐσύ... Κράτησες γερά στὴ φουρτούνα».

Ἀκούγοντας γιὰ πρώτη φορὰ τούτῃ τὴν ἱστορία, ὀνομάτισα παρευθὺς τὸ γέρο-πεῦκο «Δέντρο τοῦ Ἀστραπόγιαννου» κι ἀπὸ τότε τοῦ μείνε. Μπορεῖ, ποιὸς ξέρει, κάτω ἀπὸ τοὺς τοὺς κλώνους νὰ παράδωκε τὸ πνεῦμα καὶ ὁ Ἀστραπόγιαννος. Ἐκεῖνες οἱ χοντρές ρίζες ποτίστηκαν μὲ τὸ αἷμα του, γι' αὐτὸ καὶ τὸ ρεσίνι τρέχει πότε-πότε κοκκινωπό. Ἐβλεπα τὸ Λαμπέτη ν' ἀπλώνει τὸ χέρι καὶ τὰ γόνάτα μου λυγίζαν.

«Ἀλλιώτικοι ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, ἄλλοι καιροί. Ἀέρας καθαρὸς, βλέπεις», συνέχιζε ὁ Ἰορδάνης. «Φόβος δὲν ξέρανε τί θὰ πεί. Τί θὰ πεί μίζερια. Φοῦρνιζε ἡ νόνα μου δύο φορὲς τὴν ἡμέρα γιὰ τὶς φαμίλιες τῶν πολεμιστῶν. Χώρια ἀπὸ κείνους πού ροβολάγανε κατὰ δῶ καὶ βρίσκαν ἀναπατὴ κάτω ἀπὸ τοῦτο τὸ δέντρο τοῦ Θεοῦ. Τώρα τὸ μάτι τ' ἀνθρώπου ἔχει θολώσει κι' ἡ καρδιά του βρύση, πού ὅσο πάει καὶ στερεύει. Κάτι μυρίζει ἀσχημα. Βρώμικη ἀντάρα ἔχει ἀρχίσει κι ἀπλώνεται στὸν κόσμο. Κάτι μαῦρο σαλεύει πάνω στὴ γῆ. Ὁ δοφίς ὁ καταραμένος ἀναδεύεται καὶ πάλι. Εἶδατε τί ἔγινε τὶς προάλλες γιὰ δυὸ μέτρα τόπο. Φιλιῶστε, ἀδέρφια. Ὅσα κι ἂν ἀποχτήσουμε, δυὸ μέτρα τόπος μᾶς φτάνουν καὶ μᾶς περισσεύουν γιὰ τὸ ταξίδι τ' ἀγύριστο. Ἰερουσαλὴμ-Ἰερουσαλὴμ, πού κάνεις πῶς δὲν ἀκοῦς τὶς φωνὲς τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ νομίζεις πῶς δὲ σὲ συμφέρει... Βουλιάζεις ἀργὰ μὰ σίγουρα μέσα στὴν ἴδια σου τὴ λάσπη».

Καὶ λέγοντας τοῦτα τὰ λόγια γινόταν περίλυπος. Θύμωνε, μπορῶ νὰ πῶ, γιατί ἀναβε τὸ πρόσωπό του καὶ γύριζε ἄλλοῦ τὸ κεφάλι. Ἦθελα τότε νὰ τὸν ρωτήσω κι ἐγὼ μὲ τὴ σειρά μου γιὰ τὴν ὁμορφιά, πού'ρχεται καὶ χάνεται σὰν ἀχός, ὅπως γίνεται μὲ τὰ λουλούδια κι ὅπως ἔγινε μὲ τὸ πρόσωπο τῆς γιαγιᾶς, πού κάποτε ἦταν πολὺ ὁμορφοπράγμα, πού μαρτυροῦν ἡ μεγάλῃ φωτογραφία τοῦ τοίχου. Νὰ τὸν ρωτήσω γιὰ τὴ φωτιά, πού βγήκε ἀπὸ τὸ βουνὸ κι ἔκαψε τὴν πολιτεία, γιὰ τὸ σεισμό, πού γκρέμισε τὰ φτωχόσπιτα τοῦ μικροῦ χωριοῦ κι ἔθαψε

τὰ παιδιά κάτω ἀπὸ τὶς πέτρες. Ἀκόμα, γιατί νὰ δείχνει τέτοια στενοχώρια, σὰ μάλωναν οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ μένει ἐντελῶς ἀδιάφορος, ὅταν τὰ κοκόρια βγάζαν τὰ μάτια τους στὸ κοτέτσι καὶ τὰ λάφια πέφταν ματωμένα σ' ἀγῶνα θανάσιμο. Ἐκεῖνος ἀγαποῦσε πολὺ τὸν οὐρανὸ μὲ τὶς ἀστροφεγγιές, ὅμως σ' ἐμένα εἶχε συντύχει νὰ φοβηθῶ, καθὼς κυττοῦσα τ' ἀστέρια καὶ νὰ κρύψω τὸ πρόσωπο στὶς χούφτες μου. Κάποτε τό'βαλα στὰ πόδια κι ἔτρεξα κοντὰ του λαχανιασμένη.

— Τί ἔχεις, σὲ μάλωσε κανεὶς;

— Κύτταξα τὸν οὐρανό.

— Καὶ τ' εἶδες στὸν οὐρανό;

— Εἶδα τ' ἀστέρια.

— Ἐ, ὁμορφα δὲν εἶναι;

Μὰ ἐγὼ δὲν ἀπάντησα, γιατί ντράπηκα πού φοβήθηκα τ' ἀστέρια καὶ γιὰ κάτι ἄλλο ἀκόμα, μπερδεμένο, πού ἐρχόταν ἀπὸ τὴν ἀνόητη σκέψη πὼς μπορούσε νὰ φοβηθεῖ κι ἐκεῖνος καὶ νὰ πάθει κανένα κακό. «Παράξενα πού εἶναι τὰ παιδιά, κι' ὅμως βλέπουν καμμιὰ φορὰ πράματα, πού ἐμεῖς δὲ μπορούμε νὰ τὰ δοῦμε», μουρμούριζε τότε σκεπτικός.

Οἱ διαβάτες πού περνοῦσαν στὰ ριζὰ τὸν χαιρετοῦσαν κι ἐκεῖνος τοὺς καλοῦσε γιὰ κέρασμα. Κάθονταν κάτω ἀπὸ τὸ δέντρο, κουτσόπιναν καὶ χαμηλοκουβέντιαζαν. Κι' ἀκούγαμε κάτι λόγια, πού τότε δὲν τὰ καταλαβαίναμε κι ὅταν τὰ καταλάβουμε, δὲ μπορούσαμε νὰ τὰ φτάσουμε, γιατί τὸ ἀνάστημά μας δὲν ξεπερνοῦσε τὸ συνηθισμένο κι ἡμαστέ πιά χαμένοι στὸ λαβύρινθο. «Μάθε νὰ δίνεις χωρὶς ἀπαντοχή. Λαμπάδες εἴμαστε, πού λυώνουμε στὸ χῶμα. Ὅ, τι ἀφήνουμε στὴ θύμηση, αὐτὸ 'ναι πού μετράει».

«Νά, κύτταξε τοῦτο τὸ εὐλογημένο δέντρο», ἔλεγε ὁ Ἰορδάνης, «δὲ ζήτησε ποτὲ τίποτα κι ἀπὸ κανένα. Ἐχει τὶς ρίζες του βαθιὰ στὸ χῶμα καὶ δίνει, δίνει κι ὅλο θεωρεῖται. Πόσες γενιὲς ἔχει ἀναστήσει καὶ θ' ἀναστήσει ἀκόμα. Στὶς ρίζες καὶ στὸ χῶμα ἡ ζωὴ. Μωρὲ παιδιά, θὰ σᾶς τὸ μολογήσω κι ἂ θέτε, περγελάστε με. Πολλὲς φορὲς ἔχω κάνει τὸ σταυρό μου σὲ μιὰ χούφτα χῶμα».

— Ξέρεις; εἶπε κάποιος. Ἦρθαν ξυλόκοποι καὶ πελεκᾶνε τὸ δάσος τοῦ Σεφερλῆ. Στήσανε τὰ τσαντήρια τους στὴν πλαγιά καὶ γκάπα-γκοῦπ δὲ σταματοῦσαν ὅλημερίς, ἀπὸ τὰ μαῦρα χαράματα μέχρι νὰ βουτήξει ὁ

ἥλιος. Ἀντιλαλοῦνε τὰ τσεκούρια πέρα στὸ Ρύσοβο.

Ὁ Ἰορδάνης σηκώθηκε πάνω γεμᾶτος ὀργή.

— Τί λὲς μωρέ; Κατάλαβες, τί ξεστόμισες;

— Τὴν ἀλήθεια σοῦ κρένω.

— Καὶ ποὶά κόλαση τοὺς ξέβρασε, π' ἀνάθεμά τους;

— Ἀπὸ τὴν πολιτεία ἤρθαν. Κόβουν καὶ φορτώνουν. Φευγατίζουν τὰ φορτηγά μὲ ξυλεῖα ἴσαμε κεῖ πάνω.

Σωριάστηκε στὸν πάγκο ἀποκαμωμένος. Τὸ κεφάλι κι οἱ ὦμοι του πέσαν ἀπὸ τομα μπροστά. «Πᾶνε», εἶπε. «Ἐτοῦτο εἶναι τὸ χειρότερο μαντάτο. Χειρότερο κι ἀπὸ τὸν Ἰμπραήμ. Τ' ἀκοῦτε μωρέ; Δὲν ὑπάρχει χειρότερο».

Βαρεῖα σιωπὴ ἔπαιε. Ξάφνου ὁ Ἰορδάνης ἔκρυψε τὸ πρόσωπο μὲ τὶς ἀπαλάμες. Θαρρῶ, πὼς ἔκλαιγε. Ὁ ἕνας κύτταγε τὸν ἄλλον ἀνήσυχος κι ἐκεῖνος πού'χε φέρει τὸ μαντάτο εἶχε ζαρῶσει στὴ γωνιά του κι ἤθελε ν' ἀνοίξει ἡ γῆς καὶ νὰ τὸν καταπιεῖ.

Σὲ κάποια στιγμή ὁ Ἰορδάνης στήθηκε πάλι ὀρθός, ἔπλωσε τὰ χέρια κατὰ τὸ δάσος τοῦ Σεφερλῆ καὶ μὲ τὰ μάτια νὰ πετᾶνε φλόγες, φώναξε: «Τὴν κατάρρα μου νά'χετε, κακοῦργοι». Ἡ φωνὴ του, παράξενα δυνατὴ, χτύπησε τὶς πλαγιὲς καὶ ἀπὸ λόφο σὲ λόφο ξανοίχτηκε πέρα στὸν κάμπο καὶ χάθηκε στὴ θάλασσα.

Τὸ δέντρο τοῦ Ἀστραπόγιαννου ἀναταράχτηκε σφυρίζοντας, ἕνα σμάρι πουλιὰ πέταξε πέρα, τὰ κλαδιά 'πομεῖναν ἀδειανὰ καὶ παρευθὺς σώπασαν. Ἀνατριχίλα πέρασε τὸ κορμί μου. Τὰ μάτια πέσαν ἀθέλητα στὸ ρετσίνο... Ἦταν κατακόκκινο. Σφίχτηκαν οἱ καρδιές. Ἐνῶσα τὸ σῶμα τῆς Ἀγγελικῆς νὰ κολλᾷ πάνω μου. Ὅλοι φοβηθήκαμε. Τοῦτος ὁ τρομερὸς ἄνθρωπος μὲ τὶς πελώριες διαστάσεις, ψηλὸς ὅσο τὸ δέντρο, δὲν ἦταν ὁ Ἰορδάνης πού ξέραμε. Ἦταν ὁ Δίας μὲ τὸν κεραυνό!

Τ' ἦταν στ' ἀλήθεια λοιπόν; Ἐνα πουλὶ τοῦ παραδείσου στὸν ξεπεσμένο κόσμο μας. Ὁ ἅγιος τῆς ζωῆς μου, πού σφράγισε τὸ δάσος λίγο πρὶν ξημερώσει. Μιὰς ζωῆς, πού τὰ χρόνια της κύλισαν ἄσκοπα καὶ χάθηκαν μέσα στοὺς βυθοὺς. Στοὺς σκοτεινοὺς δρόμους τῆς πολιτείας, πού δὲ βγάζουν πουθενά. Ὑποταγμένη σὲ παροράματα κι ἐπιταγὲς ξένης ὑποβολῆς, στὴ βία τῆς ξένης ἐπιβουλῆς, παραδέρνω μακριά,

πολύ μακριά από την 'Ιθάκη. Βήμα τὸ βήμα, σκαλί τὸ σκαλί, καὶ νά'μαι στὸν Ἄδη, σάν τοὺς τυφλοὺς. Καὶ τὸ χειρότερο, συνήθισα πιά καὶ δὲ μπορῶ νὰ βγῶ ἀπὸ 'κεῖ μέσα. Ἡ ραθυμία καὶ τὰ μισόφωτα μ' ἔκαναν μαλθακή. Μπορεῖ στὸ πρόσωπο νὰ μὴν ἔχω τίς αὐλακιές τοῦ Ἰορδάνη, ἀλλὰ ἐτοῦτο δὲν εἶναι δεῖγμα ὑγείας. Ἡ ὁμορφιά τῆς πόλης εἶναι ἀφύσικη καὶ κρύβει πολλὴ ἀμαρτία. Δὲν ξεγελιέμαι. Ἐχῶ καταστήσει λειψή κι ἀδύναμη. Νοσταλγῶ τὸ χτήμα. Μοῦ λείπει ὁ πράσινος παράδεισος κι ἡ ἀλήθεια του κι ἐκεῖνα τὰ νερά, ποὺ γίνονταν ἓνα μὲ τὸ αἷμα μου, δὲν τὰ ξαναγεύτηκα ποτέ. Ὁμως τώρα πιά δὲ θὰ μπορούσα νὰ περπατήσω μὲ τίς ὥρες κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο, νὰ δουλέψω κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο. Τὸ φῶς μὲ κουράζει. Δὲ θὰ μπορούσα νὰ φουρνίσω δύο φορές τὴν ἡμέρα, ὅπως ἔκανε ἡ νόνα τοῦ Ἰορδάνη καὶ νὰ μείνω πιστὴ στὸ δέντρο μου, ἀντιμετωπίζοντας τὸν ὅποιονδήποτε Ἰμπραήμ. Ἡ κίνηση μοῦ εἶναι ὀδυνηρὴ, κι αὐτὸ εἶναι πολὺ κακὸ σημάδι καὶ προμηνύμα.

Ἀπὸ ἐκεῖνον δὲν ἀπόμεινε τίποτα ψηλαφητὸ πάνω στὴ γῆ. Δὲν ὑπάρχουν ἅγια λείψανά του. Εἶχε τὴν ἴδια μοῖρα μὲ τὸ δάσος τοῦ Σεφερλὴ καὶ τὸ δέντρο τοῦ Ἀστραπόγιαννου. Τὸν εἶχαμε θάψει στὸ ἔμπα τοῦ νεκροταφείου ἀνάμεσα σὲ δεντρολίβανα καὶ ἀμυγδαλιές, ἀλλὰ πέρασε δρόμος ἀπὸ 'κεῖ, γιὰ νὰ διευκολύνει τοὺς τουρίστες. Νὰ διευκολύνει τὸ χρήμα καὶ τίς ταχύτητες. Μπῆκαν μέσα οἱ μπουλντόζες καὶ ξεριζώσαν δέντρα καὶ μνημεία. Δὲ σεβάστηκαν τίποτα. Δὲν ὑπάρχει πιά σεβασμὸς γιὰ τίποτα. Ἡ βάρβαρη ἐκμηδένιση τῶν ἀποστάσεων ἔχει ἰσοπεδώσει τὰ πάντα. Ὑπάρχουν μόνον ἀνάγκες. Ἀτέλειωτες, ἐξουθενωτικές. Βουερό παζάρι ὁ κόσμος. Ἀτέρμονη συναλλαγὴ χωρὶς ντροπὴ καὶ χωρὶς ἔλεος. Κάθε συναγεμὸς εἶναι μάταιος.

Τώρα κρατῶ γιὰ φυλαχτὸ μιὰ γλάστρα μὲ κυκλάμινα καὶ μιὰ ριζούλα ρίγανη, ποὺ μοῦ'φερε ἡ Ἀγγελικὴ, συντρόφισσα 'κριβή μου. Τὴν ἀγαπῶ, γιατί ἔχει μέσα της κρατήσσει ἓνα κομμάτι μέταλλο ἀπὸ τὴν πρώτη αὐγὴ, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ περάσει τίποτα. Κι ὅλο μὲ πιέζει.

— Ἐλα νὰ πᾶμε κάτω, Ἄννα.

— Φοβᾶμαι τίς ἀλλαγές, μὴ μοῦ χαλάσουν τ' ὄνειρο καὶ χάσω τὴν ἀνάμνηση.

— Ὑπάρχει ἀκόμα ὁμορφιά. Θὰ περ-

πατήσουμε στὴ ρεματιά. Στὶς καλαμιές θὰ θυμηθοῦμε τὰ παλιά τραγούδια. Θὰ καθήσουμε τὴ νύχτα στ' ἄλγνια, νὰ δοῦμε τοὺς διάττοντες νὰ ὀρמוῦν καὶ νὰ χάνονται. Ἀμέτρητοι, ἀσταμάτητοι, προαιώνιοι καὶ τωρινοί. Μικροὶ ἀνυπότακτοι ἐπαναστάτες τοῦ στερεώματος, ἀλιτήριοι, ἀτίθασοι ἔρωτες. Ἐχεις ξαναδεῖ κάτι τέτοιο;

— Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει οὐρανός, δὲν ὑπάρχει ὀρίζοντας. Καὶ ἡ ἀλαζονεία ὅλο καὶ ἀπλώνεται, ὅλο καὶ ἀνεβαίνει. Ἀποφράζει τίς ζωϊκὲς ροὲς τοῦ σύμπαντος κόσμου, προκαλεῖ.

— Γιορτάζουν τ' ἀμπέλια τούτην τὴν ἐποχὴ καὶ ἡ ρίγανη μοσχοβολεῖ στὰ δάση.

— Τὰ δάση τὰ 'καψαν.

— Ὅχι ὅλα.

Πές-πές, μὲ κατάφερε. Μεσημέρι πιά σάν φτάσαμε, κι ἐγὼ δὲν ἤξερα ποῦ βρισκόμουν. Σταματήσαμε σ' ἓνα πρατήριο βενζίνης καὶ βγήκαμε ἀπὸ τ' αὐτοκίνητο. Τὰ πόδια μου πατοῦσαν τὴν ἄσφαλτο, ἀλλ' ἀποζητοῦσαν τὸ χῶμα. Δὲ γνώριζα τὸν ἥλιο ποῦ 'πεφτε πάνω στὸ δημόσιο δρόμο καὶ τίς κεραίες τῶν τηλεοράσεων, καὶ πρέπει νὰ ἦταν ὁ ἴδιος μ' ἐκεῖνον ποῦ γονιμοποιοῦσε τὴ γῆ τὸ καταμεσήμερο. Ὁ ἀέρας, τὸ τοπίο, δὲ μοῦ θύμιζαν τίποτα. Μύριζε βενζίνη. Τὸ χνῶτο τῆς πολιτείας εἶχε φτάσει μέχρις ἐδῶ. Μὲ εἶχε προσπεράσει. Ἐρευνούσα μὲ τὰ μάτια τὴν περιοχὴ προσπαθώντας νὰ προσανατολιστῶ, μὰ τοῦ κάκου. Μέχρι ποῦ χτύπησε ὁ κεραυνός. «Ἄν ψάχνεις γιὰ τὸ λόφο, πατᾶμε πάνω του».

Ἐκεῖνη τὴ στιγμὴ ἔγινε τ' ἀγίνωτο. Ἡ καρδιά ἔβγαλε νύχια σιδερένια, ποῦ ξήλωναν τὴν ἄσφαλτο. Τὸ αἷμα περπάτησε κυνηγόσκυλο κι ὀσμίζονταν τὸ χῶμα. Μιὰ πνιγμένη κραυγὴ ἀκούστηκε κι εἶδα τὸ χέρι μου νὰ σηκώνεται καὶ νὰ δείχνει μὲ τὸ δάχτυλο τὸ παιδί τοῦ μαγαζιοῦ. «Ἐκεῖ! Ἐκεῖ».

— Μὲ τὸ μπαρδόν, μανδάμ.

— Τὸ δέντρο!

— Τὸ ποῖον, μανδάμ;

— Τὸ δέντρο τοῦ Ἀστραπόγιαννου!

— Ἄααα...

Ἐνῶσα στοὺς ὤμους τὰ χέρια τῆς Ἀγγελικῆς καὶ βρέθηκα πάλι καθισμένη στὸ αὐτοκίνητο. Ἄκουσα τὴ μηχανὴ νὰ παίρνει μπρὸς κι ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ βενζινάδικου γέλια κοροϊδευτικά. «Ζωντόβολα», εἶπε ἡ Ἀγγελικὴ.

— Ποῦ πᾶμε, ρώτησα.

— Μακάρι νὰ 'ξερα, ἦρθε ἡ ἀπάντησι.

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΛΕΩΝ

GEORGE HORTON, 'Αναφορικά με την Τουρκία

Τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ Γ.Χόρτον, Γενικοῦ Προξένου τῶν Η.Π.Α. στὴν Σμύρνη τὸ 1922 (ἐκδόσεις «Νέα Σύνορα», Ἀθήνα 1992), πρέπει νὰ διαβαστῇ ἀπ' ὅλους γενικὰ τοὺς Ἕλληνας, κι ἰδιαίτερα ἀπ' τοὺς νέους καὶ τὰ παιδιὰ. Ἄν καὶ ἀναφέρεται σὲ «παλιὲς θλιβερὲς ἱστορίες» — στὸ ὁλοκαύτωμα τῆς Σμύρνης —, ἐν τούτοις ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένει ἐπικαιρο καὶ γιὰ τὸν ἐπιπρόσθετο λόγο ὅτι τόσο ἡ βαρβαρότητα τῆς Τουρκίας ὅσο κι ὁ φαρισαϊκὸς στρουθοκαμηλισμὸς τῆς Δύσεως ἐξακολουθοῦν νὰ ὑφίστανται ἀμετάβλητα, ὥπως ἀμετάβλητος παραμένει κι ὁ πολιτικὸς κόσμος τῆς Ἑλλάδος, πού, κατὰ τὸν συγγραφέα, ἀποτελεῖ τὴν ἐνσάρκωση τῆς ἀβελτηρίας, τῆς ἐμπάθειας καὶ τῆς διαφθορᾶς, ἀφοῦ ναι ἱκανοὶ νὰ θυσιάσουν ἀνθρώπινες ζωὲς καὶ τὴν πατρίδα τοὺς ἀκόμη, προκειμένου νὰ κρατηθοῦν μιὰ ἐβδομάδα περισσότερο στὴν ἐξουσία (σελ. 33 καὶ 37). Πέραν αὐτῶν εἶναι ἀμάρτημα νὰ ἀναλίσκουν οἱ Ἕλληνες τὸ συναισθηματισμὸ τοὺς γιὰ ξένα καὶ ἀμφίβολα ὁλοκαυτώματα, ὅταν τὰ δικά τοὺς περισσεύουν...

★ ★ ★

Στις 13 Σεπτεμβρίου 1922, μετὰ ἓνα διάστημα μαζικῶν ἐξοντώσεων καὶ ἀδιανόητων βασανιστηρίων εἰς βάρος τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἰωνίας, «ἡ Σμύρνη ἦταν μιὰ μάζα ἐρειπίων, πού θλιβερὰ ἀπλωνόταν δίπλα σ' ἓνα τουρκικὸ χωριό» (σελ. 130). Ποιοὶ ὅμως ἔκαψαν αὐτὰνδρὴ τὴ Σμύρνη καὶ κατὰ ποῖον τρόπο; Ὁ «ἔγκυρος» διεθνὴς τύπος τότε ἔγραφε, ὅτι οἱ Ἕλληνες «ἔκαψαν τὴν πόλιν τοὺς» ἢ ὅτι ἄτακτοι Τούρκοι στρατιῶτες ἄνευ διαταγῆς διέπραξαν τὸ πρωτόγνωρο αὐτὸ ἔγκλημα. Ὁ Ἀμερικανὸς Πρόξενος ὠστόσο, πού ἦταν ἐκεῖ καὶ παρακολούθησε μαζί μ' ἄλλους Ἀμερικανούς ὑπαλλήλους λεπτομερῶς καὶ ἐκ τοῦ συνόλου τὰ γεγονότα, ἔχει διαφορετικὴ γνώμη: Τὶς θηριωδίες καὶ κτηνωδίες διέπραξαν ἐνστολοὶ Τούρκοι στρατιῶτες καὶ μάλιστα κατόπιν ἄνωθεν διαταγῆς, τοὺς ὁποίους περιγράφει ὡς ἑξῆς: «Στὰ πρόσωπα (τῶν Τούρκων στρατιωτῶν) καθρεφτιζόταν μιὰ σατανικὴ εὐχαρίστηση, ἀνάμικτη μὲ μῖσος καὶ ἀγριότητα. Ἐβλεπες ἓνα θρησκευτικῆς ἔκστασης στοιχεῖο, πού ὅμως δὲν ἀσκοῦσε καμμιά γοητεία· ἦταν ἡ θρησκεία τῶν Δυνάμεων τοῦ Σκότους. Μπροστὰ στὰ μάτια σου εἶχες τὸν ἀπόλυτο φανατισμὸ, τὸ θρίαμβο τοῦ λανθασμένου

Ἡ ἀνθρωπότης ἐπιστρέφει στοὺς Δελφούς

Ἄν ἡ Πυθία καὶ τὸ ἀρχαῖον ἱερατεῖον τῶν Δελφῶν ἔπαυσαν νὰ ζοῦν πρὸ χιλίων ἐξακοσίων πενήκοντα περίπου ἐτῶν, ἡ Δελφικὴ Ἰδέα ὅμως μένει εἰς τὴν μνήμην τῆς κοινωνίας μέχρι σήμερον καὶ θὰ παραμείνῃ ἐσαεὶ ἀνεξάλειπτος, διότι δὲν ἔπαυσε νὰ ἐνδυναμώνῃ καὶ νὰ ἐξαγνίζει τὰς ἀνθρωπίνους ψυχὰς καὶ νοήσεις. Ἀλλωστε εἶναι γνωστὸν καὶ ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἡ πνευματικὴ προσφορὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δὲν ἀπέτελεσε μέχρι σήμερον καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποτελέσῃ διὰ τοὺς μεταγενεστέρους ὅλων τῶν αἰώνων ἓν ἀπλοῦν πρότυπον στείρας μιμήσεως, ἀλλὰ τὴν ἀφετηριὰν ἐξελίξεον καὶ προόδων διὰ τῆς συλλήψεως καὶ διαμορφώσεως νέων καὶ συγχρόνων ἀξιών.

Σήμερον, ὅτε «δὲν ἔχει δάφνη μάντισσα καὶ σπῖτι πιά ὁ Θεός, μέσα στὴ μαύρη ἐρημιὰ μονολογᾷ ἡ Πυθία, στὶς Φαιδριάδες, ἄγριες, πέφτει ὠχρὸ τὸ Φῶς καὶ δάκρυα χύνει, δάκρυα, βουβὰ ἢ Κασταλία»..., ὅπως εἶπεν

τρόπου σκέψης. Κυριαρχούσε η ιδεολογία του φόνου και το σύνθημα “κανένα έλεος”. ‘Υπήρχε κάτι άοριστα μελαγχολικό σ’ αυτά τα χλωμά, συσπασμένα πρόσωπα, στα όποια έλαμπε το άρρωστημένο φώς της κόλασης...» (σελ. 147-149). «‘Η τελευταία εικόνα της άτυχης Σμύρνης χαράχθηκε για πάντα στη μνήμη μου: τεράστια σύννεφα καπνού ν’ ανεβαίνουν ψηλά ως τόν ουρανό, άμέτρητα πλήθη προσφύγων νά συνωστιζώνται στη στενή προκουαία κι ένας πάνοπλος και παντοδύναμος (συμμαχικός!) στόλος νά παρακολουθῇ άμέτοχος —άπό πολύ κοντά— όσα συνέβαιναν» (σελ. 173). «‘Υπήρξαν μάλιστα περιπτώσεις ανθρώπων, πού ένῶ είχαν καταφέρει με τόν α ή β τρόπο νά φθάσουν μέχρι εκεί, οί ναύτες τούς ξαναγύριζαν άναυλα στην άκτή» (σελ. 161).

★ ★ ★

Βέβαια τό ότι δέν έκαψαν οί “Έλληνες τῇ Σμύρνη δέν χρειάζεται περισσότερο, για νά τό καταλάβη κανείς. “Άλλωστε κανείς δέν βάζει φωτιά στο δικό του τό σπίτι. Οί Τούρκοι όμως, πού ούτως ή άλλως τήν έκαψαν, γιατί διέπραξαν τό έγκλημα αυτό; ‘Ο G. Horton μᾶς εξηγεί: «Οί “Έλληνες και γενικά οί βαλκανικοί λαοί πίστεψαν, πώς ή εξαγγελία του τουρκικού συντάγματος του 1908 σήμαινε ίσα δικαιώματα για όλους τούς κατοίκους τῆς Τουρκίας, ανεξάρτητα τῆς θρησκείας τους. Κάτι, τό όποιο γιόρτασαν με συλλαλητήρια και διαδηλώσεις! “Αν αυτή τους ή πρόβλεψη έπαληθευόταν, ή Τουρκία σήμερα θά ήταν μιᾷ μεγάλη, ισχυρή, προοδευμένη κι εύημερούσα χώρα. Τό αδύνατο σημείο στους εύσεβείς πόθους τῶν χριστιανῶν επί του προκειμένου ήταν, πώς σέ περίπτωση ίσων εύκαιριῶν και θεμιτοῦ ανταγωνισμοῦ οί χριστιανοί θά έβαζαν άμέσως τούς μουσουλμάνους στο περιθώριο. Οί Ισλαμιστές συνεπώς θά βρίσκονταν άμέσως σέ θέση ύποτελοῦς τόσο από έμπορικῇ, βιομηχανικῇ και οίκονομικῇ άποψη όσο και γενικότερα από κοινωνικῇ. ‘Η έπίγνωση τῆς πραγματικότητας αυτής έκανε τούς Τούρκους νά καταλήξουν στη “λύση” τῆς έξόντωσης τῶν χριστιανῶν. ‘Επρόκειτο κατά κάποιον τρόπο για άντιστροφή ενός φυσικοῦ φαινομένου: οί κηφῆνες έξόντωσαν τίς μέλισσες!» (σελ. 49).

★ ★ ★

Τίθεται ένα ακόμη έρώτημα: Ποιά ήταν ή στάση του διεθνoῦς τύπου, μιᾷ και είδαμε τῇ στάση του συμμαχικοῦ στόλου. Στο σημείο αυτό θά παραθέσωμε τήν άποψη τῆς ‘Αμερικανίδος Mills, πού κι αυτή έζησε τά δραματικά εκείνα γεγονότα: “Όταν άρχισε ή πυρκα-

→
ή νεοελληνικῇ ποίησις πρὸς πεντήκοντα ἐτῶν διὰ τοῦ ‘Αγγέλου Σικελιανοῦ, ὁ ὁποῖος ἠθέλησε νὰ ἀναβιώσῃ τὴν ἰδέαν τῶν Δελφῶν· σήμερον, ὅτε ὁ ἄνθρωπος ἵσταται περιδεὴς καὶ συντετριμμένος πρὸ τῶν τεραστίων ιδίων του ἐπιτευγμάτων, ἐπιστημονικῶν, τεχνολογικῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἔκθαμβος βλέπει νὰ διέρχεται τὸ Σύνπαν καὶ νὰ περιπατῇ ἐπὶ τῆς Σελήνης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀτενίζει ὡσὰν «ἐνώπιος ἐνωπίῳ» ἅπαντας τοῦ Σύνπαντος τοὺς κόσμους καὶ διὰ τῶν ὁποίων, ἐνῶ ἐπιδιώκει νὰ ἐπιτύχῃ τὸ «μαγικόν», δύναται τις εἰπεῖν, ἀντίρροπον μὲ τὸ ὁποῖον θὰ δυνηθῇ νὰ ἐξισορροπήσῃ τὰς δύο ἀντιτιθεμένας δυνάμεις, τεχνολογίας καὶ ἠθικῆς, παραλλήλως δὲ καὶ τοῦ καθαρῶς πνευματικοῦ, διακινδυνεύει νὰ παρωθηθῇ πρὸς τὸν ὄλεθρον, τὴν αὐτοκαταστροφὴν, τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἀσυναισθήτως πῶς ἐπιστρέφει πρὸς τὴν κλασσικὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα καὶ δὴ ἐκεῖ ὅπου ἔλαμψεν ἡ διάνοια καὶ τὸ προφητικὸν ἢ μαντικὸν πνεῦμα.

→

για, θυμολογώμαι πώς είπα: Είμαι βέβαιη, ότι οι τουρκικές αρχές θα ρίξουν την ευθύνη της πυρκαγιάς είτε στον ελληνικό στρατό (που δεν υπήρχε πιά) είτε στους 'Αρμενίους. Και βγήκα αληθινή. Αυτό ξγραφαν τις επόμενες μέρες οι Ιταλικές και γαλλικές εφημερίδες» (σελ. 169). Κι ο 'Αμερικανός Πρόξενος συνεχίζει: «Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὑπῆρχαν πολλοὶ Τουρκοφίλοι ἀρθρογράφοι, πού πνίγονταν κυριολεκτικὰ στὴ δουλειά, προσπαθώντας νὰ βγάλουν τὸν ἐπιούσιο μὲ διθυράμβους ὑπὲρ τῶν Τούρκων. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς πληρώνονταν ἀπ' τὶς τουρκικὲς ὑπηρεσίες, μιὰ κι οἱ Τούρκοι εἶχαν τὴ δυνατότητα νὰ χρηματοδοτοῦν πλουσιοπάροχα τὴν προπαγάνδα τους χάρις στίς ἐλληνικὲς κι ἀρμενικὲς περιουσίες, πού 'χαν βάλει στὸ χέρι... "Ενας βρεταννὸς ἀνταποκριτὴς π.χ., πού 'χε ἐτοιμάσει ἕνα ρεπορτάζ σχετικὰ μὲ τὴν καταστροφὴ - ὀλοκαύτωμα τῆς Σμύρνης, ἀφοῦ τὸ διάβασε μιὰ φορὰ, τὸ 'σχιζε λέγοντας: "Δὲν μπορῶ νὰ στείλω αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Θὰ μπλέξω καὶ θὰ βρεθῶ νὰ κάνω καμμιὰ χαμαλοδουλειά. Πρέπει νὰ γράψω κάτι γιὰ ὁμότητες τῶν 'Ελλήνων"! "Ενας ἄλλος ἐπίσης βρεταννὸς δημοσιογράφος μοῦ εἶπε, ὅτι εἶχε στείλει πολλὲς ἀνταποκρίσεις στὴ λονδρέζικη ἐφημερίδα του γιὰ τὰ βασανιστήρια πού γίνονταν ἀπ' τοὺς Τούρκους στὴ Μακεδονία, ἀλλὰ δὲν εἶδε ποτὲ νὰ δημοσιεῦνται. Εἶχε τὴν ἔμμηνη ἰδέα, ὅτι ἡ αἰτία πού τὰ ρεπορτάζ του δὲν ἐβλεπαν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας ἦταν κάποια σιωνιστικὴ συνωμοσία. "Ἐλεγε, ὅτι οἱ 'Εβραῖοι ἐλεγχαν ἀπόλυτα τὸ βρετανικὸ Τύπο» (σελ. 53, 89, 232 καὶ 234).

Μιὰ καὶ μιλοῦμε γιὰ σιωνιστὲς καὶ 'Εβραίους, οἱ ὁποῖοι διαρκῶς —καὶ καλὰ κάνουν— παραπονοῦνται καὶ προβάλλουν τὸ ὀλοκαύτωμά τους, θέλω νὰ ρωτήσω πὼς ἐγινε καὶ «Τὰ 'Εβραϊκά» τῆς Σμύρνης δὲν κἀκαν; Ἄλλωστε φαίνεται, ὅτι οἱ 'Εβραῖοι ἐξαιρέθηκαν (σελ. 197). Σ' ἄλλο σημεῖο ἀφήνεται νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι οἱ 'Εβραῖοι ἦσαν αὐτοὶ πού ὠδηγοῦσαν τοὺς Τούρκους μακελλάρηδες στὰ σπίτια τῶν 'Ελλήνων (σελ. 163). Μήπως ὀφείλουν κάποια ἐξήγηση; Ποιὸς λόγος ἀραγε ὑπαγόρευε στοὺς Ἄγγλους, Γάλλους, 'Ιταλοὺς καὶ 'Αμερικανούς τὴ στάση αὐτή, πού ἦταν σαφῶς φιλοτουρκικὴ ἀλλὰ καὶ μισελληνικὴ συγχρόνως;

Οἱ λόγοι γι' αὐτὸ δὲν ἔχουν ἐκλείψει καὶ σήμερ' εἶναι οἱ ἴδιοι, πού ὑπαγορεύουν στίς δυνάμεις αὐτὲς νὰ «χαϊδολογοῦν» τοὺς Τούρκους: Τὰ πετρέλαια κι ὁ δρόμος πρὸς αὐτά! Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ συμπέρασμα τοῦ συγγραφέως εἶναι: «Τὰ χριστιανικὰ κράτη τῆς

→ 'Αθελήτως κατευθύνεται ἡ ἀνθρωπίνη συνείδησις πρὸς τοὺς ἐλλήνικοὺς ἐκείνους ἀποφθεγματικούς κανόνες, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀνέκαθεν καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς στηρίζεται τὸ ἀνθρώπινον «εὖ ζῆν». Ἡ ἀνθρωπότης, διατελοῦσα σήμερον ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν γνωμικῶν ἐκείνων, εἰς τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀποκρυσταλλωθῇ τὰ ὑψίστης σοφίας ἀποφθέγματα ὅπως τὸ «μηδὲν ἄγαν» καὶ τὸ «μέτρον ἄριστον», ὁδεύει πρὸς τὴν ἐλληνικὴν γῆν, ἢ ὁποῖα ὑπῆρξεν ἡ κοιτίς τῶν μεγάλων πνευματικῶν παιδευτηρίων, ἢ κοιτίς πάσης ὑψηλῆς ἰδέας καὶ παντὸς μεγάλου ἐργοῦ, ὑφισταμένων ἀπὸ πολλῶν αἰώνων ἐν τῇ «Ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ» ὑπὸ νέαν μορφήν, τὴν πανεπιστημονικὴν.

Ἐπὶ τὸν ἱλιγγον τῶν ἀστρονομικῶν ταχυτήτων καὶ τῆς τεραστίας προόδου, τοῦ ὑπεραυτοματισμοῦ, σκεπτικιστῆς καὶ περιφροντῆς ὁ ἀνθρώπος λαμβάνει τὴν ἄγουσαν τῆς ἐπιστροφῆς πρὸς τὸν χῶρον τῶν ἀρχαίων Δελφῶν, ὅπου ἤκμασεν ἡ ὀρθότης τῶν χρησμῶν καὶ τῆς μαντείας

→

Δύσης εἶν' ἐκεῖνα πού βοήθησαν τὸν Τοῦρκο ν' ἀφανίσῃ δλους τοὺς μὴ μουσουλμάνους τῆς Μ. Ἀσίας» καί: «Ὁ Τοῦρκος δὲν ἄλλαξε νοοτροπία ἢ μεθόδους στὰ χρόνια πού πέ-
 ρασαν ἀπὸ τὸ 1453 κι ἐδῶθε» (σελ. 192).

Σαράντος Πὰν

ΝΙΚΟΣ ΒΕΡΓΙΔΗΣ, *Νέρων καὶ Χριστὸς*

Μὲ τὸ βιβλίον του «*Νέρων καὶ Χριστὸς*» ὁ συγγραφέας καὶ ἐρευνητὴς Νίκος Βεργίδης ἐπιχειρεῖ νὰ παρουσιάσῃ μίαν ἄγνωστη στὸ εὐρὺ κοινὸ πτυχή τῶν αἰτιῶν πού ὑπαγόρευ-
 σαν καὶ διαμόρφωσαν τὸ περιεχόμενον τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας. Πρόκειται γιὰ μίαν προσπάθεια τοῦ συγγραφέα νὰ πλησιάσῃ τὰ γεγονότα στὴν ἀναζήτηση πάντοτε τῶν ἀλη-
 θινῶν λόγων πού προκάλεσαν τὴ γένεση καὶ ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Κεντρικὸς ἄξονας ἀλλὰ καὶ θεματικὸ ἐπίκεντρο τοῦ βιβλίου εἶναι ἡ ἄποψη, σύμφωνα
 μὲ τὴν ὁποία ἡ ἐμφάνιση καὶ διάδοση τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ ὑπῆρξεν ἔργο τῆς ρω-
 μαϊκῆς ἀριστοκρατίας. Ἐχει προηγηθεῖ ἡ ἄσκηση μιᾶς ἔντονα κοινωνικῆς πολιτικῆς ἀπὸ
 τὸν αὐτοκράτορα Νέρωνα, ὁ ὁποῖος ἀντιστρατευόμενος τὸ πνεῦμα τῆς ὑφιστάμενης αὐ-
 θαιρεσίας, μεταβάλλεται σὲ ὑπερασπιστὴ τῶν οἰκονομικῶν ἀσθενέστερων κατηγοριῶν πο-
 λιτῶν ἀλλὰ καὶ σὲ ὑπέρμαχο τῆς προστασίας τῶν δούλων ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς ἐποχῆς.
 Ἡ στάση αὐτὴ τοῦ Νέρωνα εἶναι τόσο εὐνοϊκὴ γιὰ τὰ λαϊκὰ στρώματα, ὥστε ἡ μορφή
 του νὰ ἀναδειχθεῖ σὲ θρησκευτικὸ ἱνδαλμα, μίαν ἐξέλιξη πού ἀσφαλῶς δυσαρεστεῖ, ἐὰν δὲν
 πανικοβάλλει κιόλας τὴ ρωμαϊκὴ ἀριστοκρατία.

Κάτω ἀπὸ αὐτὲς τὶς συνθήκες ἡ δημιουργία μιᾶς νέας θρησκείας ἐπιφανειακὰ φιλο-
 λαϊκῆς ἀλλὰ στὸ βάθος ἀρκετὰ αὐταρχικῆς ἀποτελεῖ γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ὀλιγαρχία τῆς ἐ-
 ποχῆς τὴν ἐσχατὴ ἐλπίδα, γιὰ νὰ παραμείνῃ κυρίαρχη δύναμη. Ἡ θρησκεία αὐτὴ πρέπει
 νὰ ἀπευθύνεται σὲ ὁλόκληρον τὸ μωσαϊκὸ λαὸν τῆς αὐτοκρατορίας, γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ
 λόγο πρέπει νὰ ἔχει διαστάσεις οἰκουμενικῆς. Καὶ ἡ ἐβραϊκὴ θεολογία προσφέρεται γιὰ
 μίαν προσαρμογὴ σὲ αὐτὲς τὶς ἀπαιτήσεις. Στόχος φυσικὰ εἶναι ἅφ' ἑνὸς ἡ ἀποδυνάμωση
 τῆς λατρείας τοῦ Νέρωνα καὶ ἅφ' ἑτέρου ἡ ἐπίτευξη ἐνὸς καλύτερου βαθμοῦ ἐλέγχου τῶν
 ὑποτελῶν στὴν δύναμη τῆς Ρώμης. Κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο φαίνεται ὅτι ὁ χριστιανισμὸς ὑ-

→
 τοῦ ἀρχαίου Δελφικοῦ Πνεύματος. Ἡ πνευματικὴ αὐτὴ ἐπιστροφή τῆς
 ἀνθρωπότητος ἐπραγματοποιήθη ἀπὸ τὴν 27 Σεπτεμβρίου ἕως τὴν 1ην
 Ὀκτωβρίου 1989 διὰ τοῦ Διεθνoῦς Συμποσίου τῆς Ἑλληνικῆς Ἀν-
 θρωπιστικῆς Ἑταιρίας. Τεσσαράκοντα πέντε σοφοὶ τοῦ Κόσμου — τῆς
 Εὐρώπης, τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς — ἀποτελοῦ-
 ντες τὸ ὑψηλὸν πνευματικὸν, αὐτό, ἐπιδόσεων σωματεῖον, πλαισιωμέ-
 νον ἀπὸ ἑλληνικὸν πνευματικὸν ἐπιτελεῖον, συνῆλθον εἰς Δελφούς.

Οὕτω οἱ Δελφοί, μετὰ δέκα ἑξ ὁλοκληρῶν αἰῶνας, τείνουν νὰ λά-
 βουν μίαν ἀξιόλογον διεθνή προβολήν. Προβολήν ἡ ὁποία προσλαμβά-
 νει διαστάσεις παγκοσμιότητος, τεινούσης νὰ καταστήσῃ καὶ πάλιν τὸ
 «ἱερατεῖον τῶν χρησμοδιῶν» πνευματικὸν ἀνθρωπιστικὸν κέντρον τῆς
 Οἰκουμένης, ἴσως μίαν σύγχρονον «ἀμφικτιονίαν», ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ
 ἐκπορεύεται ἡ πηγὴ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

Γιάννης Βαρβιτσιώτης

πηρετεί συγκεκριμένες πολιτικές σκοπιμότητες με θρησκευτικό μανδύα. Λειτουργεί παράλληλα ως ενοποιητικός παράγοντας ανάμεσα σε λαούς με έντελώς διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα και αντιλήψεις. Όστόσο η αποτυχία των κύκλων της Ρώμης να κάνουν δημοφιλή το Μωσαϊκό Νόμο και τον Γιαχβέ συνακόλουθα οδηγεί στην αναγκαιότητα της δημιουργίας μιας εσχατολογικής θεότητας, η οποία ενσαρκώνεται στο πρόσωπο του Ήσους. Σταδιακά πλέον εξελίσσεται ο ρωμαϊκής προελεύσεως χριστιανισμός, ενώ παράλληλα αποκτά υπόσταση και η έβραϊκή του παράφραση.

Στην μελέτη αυτή ταξινομούνται μία σειρά από σκέψεις και αναλύσεις, που συγκεντρωτικά δέν έχουν ξαναδεί το φως της δημοσιότητας. Αξίζει να τονισθεί, ότι το θέμα στην ολότητά του εξετάζεται από ένα ιστορικό-κοινωνιολογικό πρίσμα και ύπ' αυτήν την έννοια θίγει όλα τα δεδομένα —ιστορικά, οικονομικά, πολιτικά, θρησκευτικά και κοινωνικά — της εποχής. Επιγραμματικά θα μπορούσε να λεχθεί, ότι η διαπίστωση του συγγραφέα αναφορικά με το επίκεντρο της μελέτης συνοψίζεται στις ακόλουθες σκέψεις: «... Άλλα επαναλήφθηκε και έδω, αυτό που επαναλαμβάνεται επί 5.000 χρόνια ανθρώπινης ιστορίας. Να επικρατούν δηλαδή αυτοί που διαθέτουν τα όπλα και τους κρατικούς μηχανισμούς καταστολής στους άοπλους κουρελήδες, όταν οι τελευταίοι τολμήσουν ν' αμφισβητήσουν κάτι. Και στη διαμάχη χριστιανών-νερωνιστών ήταν τούτη η ίδια ιστορία, που για μιὰ φορά ακόμη επαναλήφτηκε. Οι χριστιανοί είχαν τη δύναμη της олигарχίας στην αρχή, τα κρατικά αξιώματα έπειτα, τὸ κράτος και τὸς μηχανισμούς του τελευταία. Αντίθετα οι νερωνιστές ήταν πάντα οι ξυπόλυτοι κουρελήδες τοῦ ἀπλοῦ λαοῦ...».

Γιάννης Χαραλαμπόπουλος

ΕΠΙΛΟΓΗ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΑΠΕΣΤΑΛΗΣΑΝ

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΚΩΣΤΙΑΔΗΣ, *Ημερολόγιο Έμφυλίου 1948-1950* (Άναμνήσεις), «Δωδώνη», Αθήνα 1992.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΥΜΣΑΡΗΣ, *Ιερά Μανία* (Ποίηση), Αθήνα, ΒΨΞ΄.

ΜΙΧΑΛΗΣ ΜΟΙΡΑΣ, *Παίχτης στο χρόνο* (Μυθιστόρημα), «Απόπειρα», Αθήνα 1992.

ΑΝΝΑ ΚΕΛΕΣΙΔΟΥ, *Εύδηλα* (Ποιήματα), Αθήνα 1992.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, *Κραυγή Γέγονεν* (Όδοιπορικό), «Δωδώνη», Αθήνα - Γιάννινα 1992.

ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΟΥ 2ου ΛΥΚΕΙΟΥ ΘΗΒΑΣ, *Εφηβικές Στιγμές* (Ποιήματα), Θήβα 1992.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΙΛΗΣ, *Πέραν των Συμπληγμάτων* (Μυθιστόρημα), «Εξάντας», Αθήνα 1991.

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΜΗΧΑΝΟΣ, *Στο Δέ Λάβ του Κόσμου* (Θέατρο), «Φιλιπότης», Αθήνα χ.χ.

ΚΩΣΤΗΣ ΚΟΚΟΡΟΒΙΤΣ, *Προσθαφαιρέσεις Ποιημάτων* (Ποίηση), «Μαυρίδης», Αθήνα 1991.

ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΤΣΙΚΡΙΤΖΗ-ΚΑΤΣΙΑΝΑΚΗ (ΔΙΚΤΥΝΝΑ), *Έν θλίψεσι, Κύριε* (Ποίηση), «Δρυμός», Αθήνα 1992.

ΓΕΩΡΓΙΑ Ι. ΚΟΥΤΣΑΡΗ, *Λάμψη στο Φανάρι* (Όδοιπορικό), «Κύκλος Έννεα», Αθήνα 1990.

ΠΕΤΡΟΣ ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΣ, *Ρωγμές στο Πρόσωπο του Χρόνου* (Ποίηση), «Ευρώτας», Αθήνα 1992.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΚΡΑΝΗΣ, *Εξάρσεις και Άναλαμπές* (Ποιήματα), «Τὸ Ἑλληνικὸ Βιβλίον», Αθήνα 1992.

ΤΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, *Επιλογή Β'* (1981-1986) και *Τὰ Δώδεκα Νέα Ποιήματα* (Ποίηση), «Ἡ Προποντίς», Αθήνα 1991.

ΛΕΤΑ ΚΟΥΤΣΟΧΕΡΑ, *Γιὰ τὴ Μάγια-Μαρία* — Προσέγγιση στοῦ ἔργου καὶ τὴ Ζωὴ τῆς Μ.Μ. Δρόσου (Μελέτη), «Γκοβόστης», Αθήνα 1992.

ΕΛΕΝΗ ΓΚΙΚΑ, *Είκοσιδύο Χρωματικές Μεταμφιέσεις και Ἑντεκα Αίρετικά Ποιήματα* (Ποίηση), «Δωδώνη», Αθήνα-Γιάννινα 1992.

ΓΙΑΝΝΗΣ Μ. ΚΑΜΠΑΛΟΥΡΗΣ, *Μιχαλάκης ὁ Φαρμακοποιὸς* (Ἡθογραφία), Αθήνα 1992.